

19 januari

Debatter m. m.

	Sid.
Tisdagen den 19 januari	
Remissdebatt ang. statsverkspropositionen m. m.	3
Meddelande ang. enkel fråga av herr Skärman ang. avdrag för pre- liminär A-skatt å kompensation för förhöjd pensionsavgift ...	78

Tisdagen den 19 januari förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, anmälde, att han infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollet för den 11, 12 och 13 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse, vilken jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Till komplettering av mitt telegram av igår angående iråkad sjukdom översänder jag härmed läkarintyg, av vilket framgår, att ledigheten måste utsträckas till den 29/1 1965.

Brämhult den 11/1 1965.

Torsten Andersson

Riksdagsman *Torsten Andersson* i Brämhult, som av mig behandlas för lunginflammation, är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet till och med den 29/1 1965 intygas.

Brämhult den 11/1 1965.

Olof Wretborn

provinsialläkare

Kammaren beviljade herr Andersson, Torsten, fortsatt ledighet till och med den 29 januari.

Statsverkspropositionen m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1965/66.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Den som helt oförberedd kom att lyssna på årets frontall måste inledningsvis ha ingivits före-

ställningen att vi här i landet rör oss bra nära sjunde himlen. Efter att ha påvisat att Sverige har betrotts med ännu ett ärofullt internationellt uppdrag, nämligen på Cypern, tecknar regeringen en lysande bild av vårt välstånd. Det ekonomiska framåtskridandet har varit snabbt under det gångna året och produktionens expansionskraft högre än tidigare. Bostadsbyggandet och de offentliga investeringarna har likaså fortsatt att kraftigt öka. Folk har tjänat mycket pengar och har alltså haft mer att köpa för.

Sedan kom ju i trontalet också en liten negativ parentes om tilltagande knapphet på arbetskraft och kapital, vilket meddelande måhända förde åhöraren ner i femte eller kanske rentav i fjärde himlen. Men besöket blev kortvarigt, ty redan i den följande meningen fick han eller hon veta, att tack vare regeringens ingripande bevarades stabiliteten i utvecklingen. Sjunde himlen skytmade åter för den intresserade lyssnaren till denna regeringens egen värdering av sin verksamhet.

Säkert är emellertid att liknande lustkänslor knappast framkallas hos svenska folkets flertal ens av de allra skickligaste av regeringens PR-män, om inbörden av den nya finanspolitiken i alla dess schatteringar går upp för medborgarna. Vem vill inte satsa på utvecklingen? Vem vill inte att staten skall ställa ekonomisk stimulans till förfogande på alla de områden där nya och bättre livsbetingelser och utvecklingsmöjligheter kan nås? Det vill ju alla. Kostnaden måste emellertid betalas, och då uppstår hos medborgarna den pinsamma frågan om avvägningen. Och meningarna om den avvägning, som gjorts mellan vad som är önskvärt och vad som med hänsyn till kostnaden är riktigt, är förklarligt nog delade.

Statsverkspropositionen m. m.

Inte minst är detta förståeligt, när budgetens utgiftssida, såsom sker i år, stiger med 4 miljarder och det ändå av allt att döma måste bli nödvändigt med nya skatthöjningar redan om ett år.

Statskassan tillförs visserligen för det budgetår som propositionen avser genom skatthöjningar 750 miljoner kronor, men de med dessa höjningar förbundna sänkningarna i den direkta skatten faller ut först under 1966. För helt budgetår räknat blir statskassans behållning av årets skattereform reducerad till 250 miljoner kronor. Det betyder ett inkomstbortfall för budgetåret 1966/67 på inte mindre än 500 miljoner kronor. Redan en blick på det material som finns bifogat finansplanen gör klart att det troligen icke är tillräckligt med dessa 250 miljoner som man då kommer att ha kvar för att täcka det årets kostnadsökningar.

Det skulle vara intressant att höra hur finansministern har tänkt sig den situationen. Valet att då skapa balans genom ökad upplåning eller genom att göra kraftfulla besparingar på utgiftssidan, vilket ju ibland tycks vara svårt även för herr Sträng, eller att återigen höja skatterna torde inte bli lätt. I en inflationistisk period eller inför risker av en sådan är dock en ny skatthöjning den troliga lösningen.

När finansministern i finansplanens tabellariska sammanställningar söker framställa sin skattereform som en skattesänkingsreform för det stora flertalet inkomstgrupper, så målar han i själva verket en hägring med en hägrings skiftande egenskaper: att vara bedårande och lockande, men ack, så svårgripbar! Innan man vet ordet av är den upplöst i luft, och det är troligen vad som här kommer att ske. När de föreslagna skattesänkningarna skulle komma att verka för hela året, då räcker inte pengarna, och nya skatter måste till.

Vad 1965 beträffar får för övrigt hushållen nära nog enbart uppleva skatthöjningar. Skattelättnaderna dröjer i stort sett till nästa år. Under 1965 får

ensamstående inkomsttagare redan vid 10 000 kronors årsinkomst en skatthöjning på 83 kronor, och vid 30 000 kronors inkomst är höjningen uppe i 207 kronor. Giftna utan barn får vid 10 000 kronors inkomst en skatthöjning på 89 kronor; vid 30 000 kronor blir höjningen 235 kronor. Giftna med ett barn får verkligen vid 10 000 kronors inkomst en skattesänkning på hela 3 kronor, men sedan blir det höjningar; 35 kronor vid 15 000 och 142 kronor vid 30 000. Först familjer med flera barn kan redan i år genom barnbidraget väntas få en mindre sänkning under 20 000-kronorsinkomsten, men därutöver får även tvåbarnsfamiljerna skatthöjning.

Därtill bör observeras att till dessa siffror, som alltså gäller situationen under 1965, kommer de skatthöjningar som sloandet av avdragsrätten för folkpensionsavgiften medför och som i år verkar med full kraft.

Det är givetvis omöjligt att diskutera den s. k. skattereform som utgör kärnan i årets statsverksproposition på annan grund än finansplanens uppgifter. Propositionen har ju ännu inte kommit kammarens ledamöter till handa.

I och för sig innebär den en viss överföring från direkt till indirekt skatt i enlighet med vad som har påyrkats från flera håll, även från vår sida tidigare, men årets skattereform innehåller ju därutöver en klar skatthöjning och åtskilliga andra komponenter.

Det måste då allmänt beklagas att finansministern inte har ansett sig nu kunna ta steget över till en verklig, rationell nydaning av vårt skattesystem utan tydligen är så förtjust i det lapp-täcke, som han har, att han nöjer sig med att sy på nya lappar. Gång efter annan har det dock visat sig hur nött, föräldrat och för vår tid orealistiskt det nuvarande skattesystemet är. Ändringarna, tilläggen och undantagen har med åren blivit så många att skattelagstiftningens paragrafdjungel med anvisningar, tolkningar och direktiv snart

torde kunna tåla en viss — visserligen lätt — jämförelse med åtminstone den enklare uppbyggnaden av materien.

För att genomföra sin nya skattereform har finansministern inte behövt någon stor utredning. Han har satt ihop reformen efter eget tyckande och då plockat åt sig en del goda uppslag från allmänna skatteberedningen. Tyvärr har han lämnat två av de stora målsättningarna för en skattereform helt åsido, nämligen att lätta skatteprogressionen för fysiska personer och att ge näringslivet och då inte minst exportindustrin en viss stimulans.

Det var med de största förväntningar man i alla kretsar motsåg en starkt behövt lättad av skatteprogressionen i den direkta beskattningen. Den har — ej minst på grund av den oavbrutna penningvärdeförsämringen — lett till alldeles orimliga skattebelastningar på näringsliv och administration och påtagligt hämmat intresset hos den enskilde för ökade arbetsinsatser. »Det måste löna sig att arbeta» är ett tema, som blivit mer än en politisk slogan. Att ta på sig extra arbetsuppgifter, öka sina ansträngningar och därmed bidra både till sitt eget bästa och till samhällligt framåtskridande lockar inte tillnärmelsevis lika mycket, när skatten redan vid ganska låga årsinkomster tar så stor del av extraförtjänsterna som nu är fallet. Redan en måttlig inkomstförhöjning vid 20 000—30 000 kronors inkomst äts till 40—50 procent upp av skatten. Konkurrensen mellan allmän administration och näringsliv är inom flera grupper knivhård, och de löneförespeglingar som därvid måste ges tekniker och andra anställda i litet högre tjänstemannaklasser är förbluffande. Det har sagts mig att allmänna företag, som måste rätta sig efter fastställda löneplaner, numera kringgår dessa, då så behövs, genom att i sådana fall inrätta arvodesbefattningar, där man kan betala friare. Den anställdes favör av de ståtliga lönelyft som bjuds och ges på olika håll inskränkes

ju till endast en mindre del av den stora höjningen.

Åt hela detta problem ägnar årets statsverksproposition med dess nya skattereform ingen uppmärksamhet värd att nämna. Utjämningen av den s. k. skattepuckeln är självklart glädjande. Folkpartiet har tidigare med skärpa vänt sig emot denna oformlighet, men utjämningen rättar till endast en ringa del av progressionens nackdelar. Finansministern noterar också själv kort och gott i finansplanen: »Marginalskatten förblir i huvudsak opåverkad» av skatteförslagens utformning.

Det är litet svårt att av resonemangen i finansplanen fånga in finansministerns verkliga uppfattning om det vidare reformbehovet på marginalbeskattningens område. Jag ber därför nu att få ställa en fråga till honom, och jag hoppas att han får möjlighet att svara när bombardemangen i andra kammaren mojar av: Anser finansministern alltjämt att en rejäl lättad i den progressiva beskattningen utgör ett av huvudmålen för en definitiv skattereform?

I finansplanen förklarar statsrådet Sträng, att kostnadsutvecklingen hittills inte har hindrat näringslivet att bevara sin internationella konkurrenskraft. Han tycks emellertid själv vara höjd för att kursivera ordet *hittills*, eftersom han undantar näringslivets nyinvesteringar i maskiner och inventarier från höjningen av omsättningsskatten. Åtgärden är naturligtvis befogad. Men något skäl mot skatteberedningens reformförslag är naturligtvis inte det förhållandet, att det hittills gått bra för exportindustrin. Jag skulle vilja säga så att det gått bra *trots* och inte *tack vare* den socialdemokratiska skattepolitiken. Frånsett det svenska näringslivets förmåga till rationaliseringar och andra kostnadsnedpressande åtgärder har ju kostnadsstegringen i konkurrentländerna också varit avsevärd. Det har på senare år rått en utpräglad internationell högkonjunktur — med något un-

Statsverkspropositionen m. m.

dantag — som naturligtvis i hög grad underlättat utrikeshandeln. Men att framför allt vår exportindustri med en annan skattepolitik kunnat nå en ökad konkurrenskraft förefaller så självklart, att det närmast är genant att behöva nämna det här i kammaren. En av de stora fördelarna med mervärdeskatten ligger ju i att den svenska industriprodukten kan gå ut ur landet helt utan den skattebelastning som den nu måste dras med.

Jag är också en smula förvånad över finansministerns uppfattning att mervärdeskatten insatt i skatteberedningens sammanhang skulle innebära en så stark övervältring av skattebördan från näringsliv till hushåll, att han därför inte kan acceptera beredningens skattereform. Tillåt mig en rent principiell fråga: Det kan väl ändå inte vara möjligt att den svenska industrien av ren välgörenhet själv bär kostnaderna för energiskatt, oms på investeringar och förbrukningsartiklar o. d.? Sådana saker ingår ju redan nu i produktionskostnaderna och påverkar därigenom priset, d. v. s. kunden. Redan nu betalas sådana kostnader av hushållen.

Den del av skatterna som vid export skulle frånräknas kommer väl i första ledet att övergå på den svenska konsumtionen. Men i och med att avlyftningen leder till en förstärkt svensk export, stegrad industriproduktion, högre skatteunderlag o. s. v. finns det starka skäl anta att åtgärden blir till nytta för det svenska folkhushållet och leder till ytterligare standardstegring för dess medlemmar i stället för — som finansministern tycks vilja göra gällande — tvärtom.

Inte minst med hänsyn till dessa två nyss nämnda målsättningar som tappats bort i regeringens reform — frågorna om skatteproduktionen och viss industribeskattning — är det ytterligt angeläget att inte årets budgetförslag markerar ett slopande av tanken på en reell och enhetligt uppbyggd skattereform att ersätta dagens planlösa plott-

rande, som redan för länge sedan upphört att göra rätt för benämningen system. Man bör ha rätt att ställa kravet att den fortsatta bearbetning av problemet som finansministern ställt i utsikt bedrivs med allra största skyndsamhet.

Möjligheten till provisorisk särbeskattning från 1966 hälsar folkpartiet med tillfredsställelse. Förslag härom har tidigare framförts från vår sida, och det är vår uppfattning att den frivilliga särbeskattningen kan bli ej blott av stor betydelse för en rättvisare beskattning av förvärvsarbetande makar, utan därtill också ge nyttiga erfarenheter rörande verkningarna av särbeskattningen över huvud taget. Däremot har jag svårt att förstå varför en höjning av förvärvsavdraget skulle omöjliggöra eller starkt försvåra en eventuell framtida övergång till allmän särbeskattning. Förvärvsavdrag finns ju redan. För min del tror jag att en övergång till allmän särbeskattning skulle komma att innebära så avsevärda förändringar i skattesystemet att de besvär som ett höjt förvärvsavdrag skulle medföra bleve relativt ringa.

Stödet till kommunerna, kommunalskatteavdraget och den omredigerade folkpensionsavgiften liksom vissa spörsmål berörande bensinskatten och punktskatterna m. m. är avsnitt som jag får tillfälle att ta upp i annat sammanhang och inte nu skall förlänga debatten med. Jag vill bara kort och gott anmärka att det föreliggande förslaget tydligen markerar ett definitivt slut på folkpensionsavgiften som en avgift. Den har blivit en skatt som andra, kanske jag skall säga en grundskatt. När avdragsrätten i fjol togs bort betraktades detta som ett kortvarigt provisorium, vilket om ett år skulle komma att ersättas med arbetsgivaravgiften. Det var i varje fall vad man allmänt ansåg. Nu skjuts även den på framtiden. Det är minst sagt uppseendeväckande att den viktiga frågan om avgiftsprincipens slopande på folkpensioneringens område framföres utan någon grundligare utredning än den fi-

nansministern själv eventuellt anlitat inom departementet.

Årets statsverksproposition utgår ifrån att åtminstone innevarande år kommer att uppvisa en bestående högkonjunktur. Det föreligger ingen större anledning att betvivla denna prognos. Att skatteunderlagets ökning för budgetårets senare hälft skulle stanna vid 4 procent är det nog ingen som tror på, såvida inte något alldeles extremt inträffar. Även om en ökning av budgetens inkomstsida kan uppstå genom en stegring av skatteunderlaget utöver de 4 procenten, kommer detta att till största delen förtäras av tillkommande utgifter, bl. a. höjda generella tillägg till statstjänstemännens löner. Det är därför tveksamt om inkomstökningen lämnar några väsentliga överskott till finansministern. Något större utrymme för nya utgifter lär det knappast ge såvitt man nu kan bedöma.

I den offentliga debatten har årets budgetförslag kritiserats som samhälls-ekonomiskt svagt, eftersom starka prisstegringsrisker föreligger. Någon tvekan behöver inte heller råda om de prisstegringar som kommer att bli följderna — 5 procent, kanske 5 1/2 eller mer. Reaktionen vid nästa års löneförhandlingar lär inte utebli med de följdverkningar vartill detta i sin tur kan föranleda.

Regeringen kan rimligen inte ha varit blind härför. I propositionen har antytts att om det visar sig behövt skall åtgärder vidtas för att söka komma åt denna prisstegring om den blir mycket stor. Vilka åtgärder skall bli sägs inte. Det är väl sannolikt i anslutning härtill som handelsministern i går tillkännagav ett visst hot om förstärkt prisövervakning. Han skall ingripa mot klart obefogade prisstegringar. Men att i varje enskilt fall avgöra vad som är befogade eller icke befogade prisstegringar är inte lätt, särskilt om det blir många anmärkningar och många företag och butiker som skall undersökas.

En inflationistisk utveckling styrs för övrigt såvitt jag kan förstå knappast av

Statsverkspropositionen m. m.

s. k. obefogade prisstegringar, vilka jag alltså ingalunda försvarar — tvärtom.

Jag tror att inflationsproblemet är mer än detta. Och numera är ju inflationen ingen tillfällig prisstegringsföreteelse utan en reguljär företeelse i vårt land. En penningvärdeförsämring pågår oavbrutet år från år.

När man ser tillbaka på penningvärdets fall under de senaste 20 åren frågar man sig, hur i all rimlighets namn de makthavande kunnat låta en sådan utveckling få fortgå. Regeringen kan ju inte sakna intresse för problemet — det kan jag inte föreställa mig. Vad är det då som gör att man inte har kunnat med kraft ingripa för att på ett så tidigt stadium som möjligt försöka hejda denna fortgående tendens? Är det förmågan som saknas? Eller modet att gripa in? Är det därför man låtit det rulla?

Någon reell möjlighet för andra än regeringen att effektivt gå till motanfall mot en inflationistisk utveckling lär inte föreligga. Denna fråga har tidigare varit uppe till debatt här i kammaren vid flera tillfällen, och därvid har, bl. a. från folkpartiets sida, både i anföranden och motioner, framförts en del uppslag till åtgärder, som kunde ingå bland de s. k. inflationshämmande åtgärderna. Dessa uppslag har dock inte kunnat prövas eftersom regeringen och dess riksdagsgrupp visat sig ointresserade.

Kravet på ett målmedvetet grepp mot inflationen består. Vi hävdar att regeringen handlar ansvarslost om den bara låter utvecklingen fortgå som hittills. Jag ber att än en gång få hänvisa till ett par, tre av folkpartiets tidigare framförda uppslag. Först har jag då den tanke som framkom redan strax efter krigsslutet och som vi sedan flera gånger fört fram i motioner under 1950-talet, nämligen förslaget om ett ekonomiskt-socialt råd för den ekonomiska planeringen, där representanter för regering och riksdag, kommunförbunden, näringslivets och arbetsmarknadens intresseorganisationer samt oberoende experter finge bedöma det samhällsekono-

Statsverkspropositionen m. m.

miska och konjunkturpolitiska läget i syfte att ställa objektiva informationer till förfogande, bl. a. inför stundande avtalsförhandlingar. Det är vår tro att ett från regeringen mer fristående sådant råd skulle ge den offentliga debatten ett fylligare och omedelbarare material än det befintliga statliga planeringsrådet, som regeringen tillsatt och från vilket man utåt inte hör ett knyst.

En annan av folkpartiet tidigare föreslagna åtgärd med värdefasta lån i någon form borde efter de utredningar som gjorts och den debatt som förekommit prövas utan dröjsmål.

En tredje åtgärd är en effektiv stimulans för ett ökat sparande. Från bankhåll har tveklöst vitsordats, att sådan stimulans till ökat enskilt sparande verkligen är av stor betydelse för sparresultatet. Icke förty har regeringsmajoriteten avvisat alla de olika förslag i denna riktning som under senare år framförts från oppositionen. Allt detta vittnar om en oförklarlig motvilja från regeringens sida att ge sig ordentligt i kast med de problem som frågan gäller. Kravet på en ändrad attityd från regeringens sida i denna fråga delas — av årets skattedebatt att döma — numera tydligen även av inflytelserikt folk som politiskt står regeringen nära.

Även om en särskild utrikesdebatt inom någon månad kommer att anordnas, måste jag, herr talman, till sist få erinra om det internationella lägets allvar. Framför allt gäller detta Förenta Nationerna. Att denna för världens fredliga samlevnad alldeles oumbärliga organisation i dagarna lever på konstgjord andning vet vi alla. Redan med vad som skett har FN starkt förlorat sin prestige, vilket kan få vittgående följder inte minst bland de nya statsbildningarna i Afrika och Asien. Allt beror dock på den vidare utvecklingen i New York. Avgörandet där kan falla när som helst. Man trodde att det rent av skulle vara denna vecka. Jag läste emellertid i dagens tidningar att det måhända blir först i nästa vecka.

Med tillfredsställelse har noterats att vissa nya försök att förhindra ett sammanbrott på sistone gjorts från svensk sida, visserligen resultatlöst liksom andra försök men det har dock varit ett aktivt försök igen. Svenska regeringen och den svenska FN-representationen skall veta att de vid förnuftiga ansträngningar i detta syfte har Sveriges folk odelat bakom sig. Det bör dock sägas ut, att om rullgardinen helt dras ned och valet kommer att stå mellan ett klart uppgivande av FN:s statuter å ena sidan och ett upprätthållande av FN-stadgan å den andra, så måste Sverige såvitt jag ser saken lägga sin röst för det senare alternativet. Land och riket är ju i dagens värld inga slutna rum, även om en del försöker skapa sådana. Världens länder och folk är sammanbundna numera på ett helt annat sätt än för bara några årtionden sedan, beroende av varandra och av varandras göranden. Sverige kan aldrig mer, även om någon så skulle vilja, göra sig oberoende av världen i övrigt.

Därför, herr talman, vilar dagens remissdebatt om skatter och reformer i vårt land i hög grad på förutsättningen att fred alltjämt skall råda i världen, att det globala samarbetet kan bestå och att FN såsom ett verksamt fredsbevarande instrument kan fortsätta med sin viktiga uppgift.

Herr talman! Jag hemställer att Kungl. Maj:ts proposition nr 1 remitteras till vederbörande utskott.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Vi börjar visserligen att bli härdade, men jag tror i alla fall att det var många som fick en högst obehaglig överraskning, när regeringen häromdagen presenterade sitt inkomst- och utgiftsförslag för nästa budgetår. I en tid med goda konjunkturer, full sysselsättning och lugna yttre och inre förhållanden hade vi nog trott, att statens affärer skulle ha kunnat klaras utan så stora ökningar av statsutgifter-

na att väldiga skattehöjningar måste föreslås.

Men vi tog fel. Riksdagen har nu fått ett förslag att ta ställning till som innebär den våldsammaste utgiftsexpansion som vårt land någonsin har upplevat. Regeringen vill öka de totala utgifterna för 1965/66 med inemot 4 miljarder kronor. Det betyder en totalbudget på över 29 miljarder kronor. I nominella belopp är ansvällningen av statsutgifterna under den senaste tioårsperioden gigantisk. För budgetåret 1955/56 uppgick driftbudgeten till 11 miljarder kronor. Nu upptar utgifterna där 28 miljarder kronor, d. v. s. en ökning med 17 miljarder kronor på tio år. Till bilden hör också att utgiftsökningarna accelererar. De har varit särskilt snabba under den senare hälften av perioden — alltså de senaste fem åren — då statsutgifterna har stigit med 13,2 miljarder kronor.

Man undrar vad vi har kvar för finansiella reserver, om vi skulle bli ställda inför oväntade och stora påfrestningar.

Räknat i fast penningvärde är stegringen 100 procent under de tio åren. Den skall ställas i relation till en produktionsökning på mellan 40 och 50 procent. Staten har alltså undan för undan lagt beslag på allt större andel av det som vi alla tillsammans har skapat i nya värden. Den offentliga sektorn har målmedvetet givits företräde och de enskilda människorna har liksom det privata näringslivet fått mindre och mindre möjligheter att genom sparande och egna insatser bidra till produktionsökningen och få direkt del i dess värden.

De stegrade utgifterna har måst finansieras med ständigt ökade skatter och avgifter. I början av tioårsperioden utgjorde de direkta skatterna den dominerande delen. Trots upprepade höjningar räckte de emellertid inte till, utan det blev nödvändigt att också i ökande utsträckning finansiera de statliga utgifterna med indirekta skatter.

Statsverkspropositionen m. m.

Internationellt sett intar vårt land en tätposition i fråga om de direkta skatternas höjd. De ligger på en nivå, som inte kan lyftas högre utan att skadeverkningarna skulle få orimliga proportioner och som knappast skulle ha kunnat upprätthållas, om vi hade haft kvar vårt gamla uppördssystem. Det är kallskatten, som har gjort det höga skatteuttaget möjligt, dels genom att denna form garanterar att skatterna verkligen inflyter, dels — och framför allt — genom att den lägger en dimslöja över vad som verkligen sker.

I och med det nu framlagda förslaget om höjningen av omsättningsskatten till 9,9 procent torde vi också i fråga om indirekt beskattning kunna framgångsrikt tävla om tätplatsen med jämförbara länder. I fråga om det totala skattetrycket har Sverige en föga ärorik men obestriddig topplacering.

Följden har blivit att skattetrycket för den enskilde är verkligt betungande. Detta gäller generellt. Det går inte längre att på saklig grund hävda, att det enbart är »de rika och få» som är hårt belastade. Den snabba inkomstutvecklingen och det envisa fasthållandet vid ett skattesystem, som är konstruerat i en tid med annan samhällsstruktur och annat löneläge än i dag, har medfört att marginalskattens press är en bister verklighet också för helt vanliga inkomsttagare. Progressionen i skattesystemet har i stora delar överlevt sig själv. Det förefaller som om dess huvuduppgift för närvarande skulle vara att garantera att skattetrycket ständigt och automatiskt skall stiga, alltså utan att riksdagen skall behöva tillfrågas, och detta även om inkomsttagarnas reella inkomster inte ökat. Det fallande penningvärdet sköter om detta.

Enligt finansministerns egen redovisning — såsom den nu föreligger — omfattar den progressiva beskattningen omkring hälften av alla gifta inkomsttagare och, får man väl förmoda, en ännu större del av de ogifta. Marginalskatten, som är så betydelsefull för

Statsverkspropositionen m. m.

sparförmåga och arbetsvilja, blir alltså extra hög för flertalet inkomsttagare i vårt land.

Kravet på en skattereform, som dämpar eller förhindrar en automatisk skärpning av beskattningen och som ger stimulans åt sparande och arbetsvilja, har därför med åren blivit allt starkare och fått en allt vidare anslutning från både löntagare och näringsliv. Även regeringen erkände för några år sedan behovet av förändringar och lät detta ta sig uttryck i tillsättandet av och direktiven för den allmänna skatteberedningen. Och så fick då denna under några år utgöra bromsen för alla förslag, som — inte minst från högerpartiets sida — framfördes om välmotiverade förbättringar i skattesystemet.

När skatteberedningen i våras framlade sitt betänkande, hade enighet på väsentliga punkter uppnåtts mellan kommitténs representanter för såväl de demokratiska partierna som arbetsmarknaden och näringslivet. Remissinstanserna var i stort sett positiva och tendensen i den kritik som framfördes var väl närmast, att beredningen inte varit tillräckligt radikal, t. ex. i fråga om minskningar i progressionen. Man borde alltså ha kunnat förvänta sig, att regeringen skulle lägga fram förslag om en skattereform på grundval av beredningens betänkande. Vad som i stället skett är att regeringen helt har nonchalerat utredningen och nu framlägger ett förslag, som inte bara innebär att skattereformen skjuts åt sidan utan som också i viktiga avseenden går skatteberedningen emot och som försvårar eller omöjliggör att ens vid en senare tidpunkt anknyta till dennas förslag. Den skattemodell, som regeringen föreslår, löser inga av problemen. Den konserverar i stället missförhållanden som redan finns — i vissa fall förstärker man deras effekt och inför därtill nya ur både praktisk och principiell synpunkt betänkliga moment.

Jag uttalade i höstens remissdebatt farhågor för att valutgången skulle föl-

jas av en vänsterglidning i vårt lands politik som skulle ta sig uttryck i ett ökat hänsynstagande till kommunistiska önskemål. Det förnekades bestämt från socialdemokratiskt håll, att så skulle bli fallet, men regeringens handlande på den här punkten kan knappast förklaras på annat sätt.

Det nya förslaget har av sina tillskyndare i den offentliga debatten presenterats som ett skattesänkingsprogram. Ser vi det samlat — och det måste vi naturligtvis göra — kan intet vara felaktigare. Då innebär det väldiga skattehöjningar, utöver dem som kommer automatiskt i alla fall.

Finansplanen anger de nya extra skatteskräpningarna till 750 miljoner kronor för budgetåret. I själva verket kommer det att bli fråga om mer. Man höjer nämligen omsättningsskatten redan den 1 juli 1965 och tar på det sättet under budgetårets första halvår, d. v. s. senare delen av 1965, netto in nära 1 000 miljoner kronor, och detta sker genom en beskattning av sådan typ att den direkt åstadkommer höjda priser och kostnader. Den skattehöjningen får verka ett halvår tillsammans med andra faktorer som också kommer att höja prisnivån. Först därefter, den 1 januari 1966, skall lägre skatteskalor börja tillämpas — skatteskalor som vid nuvarande löneläge skulle verka så att det totala ökade uttaget för budgetåret begränsades till 750 miljoner kronor.

Men det kommer att ha hänt en hel del under tiden. En standardsänkning är varken trolig eller avsedd — alltså måste prisstegringen kompenseras genom högre löner. De belopp, som de nya skatteskalorna skall tillämpas på, blir därför betydligt högre, även om reallönen inte skulle öka alls och så blir skattesänkningen en chimär. Påståendet i finansplanen att flertalet familjer kan räkna på en skattesänkning är därför missvisande. I betalningen av de nya, väldiga pålagorna kommer de allra flesta inkomsttagarna att få delta.

Statsverkspropositionen m. m.

Högerpartiet vill sikta mot ett skattealternativ, som i varje fall försöker tillgodose de krav som skatteberedningen nådde enighet om och som innebär en reducering av marginalskatten och minskad progressivitet. Vi vill bryta den automatiska skatteskärpning, som ett sjunkande penningvärde medför, och det går mycket bra genom att indexreglera ortsavdrag och skatteskalor, på sätt skatteberedningen var inne på. Vi vill också att hänsyn skall tas till barnens levnadskostnader vid beskattningen på samma sätt som man tar hänsyn till de vuxnas. Ortsavdrag för barn ger en mera rättvis fördelning av skattebördan än vad som någonsin kan uppnås med barnbidragshöjningar.

Vi vill finna former för en ordentlig standardförbättring åt de folkpensionärer, änkor och invalider, som står utanför ATP-systemet. Vi kommer att anvisa hur detta skall kunna ske utan att skattebetalarna skall behöva drabbas av nya skattehöjningar. Vi lägger stor vikt vid att beskattningen får en sådan utformning att enskilt sparande uppmuntras och gynnas, och detta i en sådan omfattning — genom skattepolitiken och på annat sätt — att det nuvarande väldiga statliga tvångssparandet undan för undan kommer att kunna ersättas av ett allmänt personligt sparande.

Ett högst skrämmande intryck får man av finansplanens behandling — eller brist på behandling, vilket man vill — av prisutvecklingen och riskerna för en skärpt inflation. Ändock pekar alla de faktorer och prognoser som redovisas i planen och som utvecklas i nationalbudgeten entydigt på att nu är risken överhängande för att kostnadsutvecklingen skall glida in i banor där den inte längre går att hålla under kontroll. De flesta av oss minns nog de svårigheter och skadeverkningar som uppkom när regeringen i början av femtiotalet släppte taget och lät den s. k. engångsinflationen rulla igång. Spåren borde förskräcka.

Nu har det pågått en förhållandevis kraftig inflation under en följd av år. Orsakerna till den kan huvudsakligen sökas på kostnadssidan och inom landet. De internationella inflytelserna har varit av underordnad betydelse och kan inte gärna åberopas som förklaring eller ursäkt. Regeringen har ensam ansvaret för att den inte har velat, eller i varje fall inte har lyckats, hålla tillbaka utgiftstegringen och för att den inte har fört en politik, som mera kunde ha stimulerat arbetsvilja och sparande. Nu förefaller det emellertid som om man totalt hade tappat kontrollen över penningvärdet och helt enkelt resignerat inför de ständiga kostnadsökningarna. Man tillåter sig t. o. m. att ytterligare driva på prishöjningen genom de ökade skatterna.

Det görs ofta gällande att en viss inflation är det pris som man måste betala för att kunna hålla en full sysselsättning. Hur det än kan vara med den saken, så kan man väl ändå inte rimligen i dagens läge påstå att en kraftigt skärpt inflation skulle från den utgångspunkten vara erforderlig. Det är väl tvärtom på det sättet att om det vill sig illa så kan inflationen få en rakt motsatt effekt genom att minska vår internationella konkurrenskraft.

Det är vanskligt att bedöma hur kraftiga prisstegringar vi kan behöva räkna med om budgetförslaget antas, men saksuppgifterna i finansplanen tillsammans med tidigare erfarenheter pekar på en prisstegring fram till budgetårets slut på mellan 7 och 8 procent, och då erfordras ändå att situationen kan hållas under kontroll. Detta är en så betydande inflation, att den mycket väl på ett avgörande sätt kan minska våra exportmöjligheter — om inte också våra konkurranter fångas in i ett liknande kostnadsstegringsmönster.

Finansplanen uttalar sig på den här punkten litet dunkelt — jag vet inte om det är med avsikt eller inte. Man säger så här; jag citerar men förenklar satsen något: »En fortsättning på de gynnsami-

Statsverkspropositionen m. m.

ma avsättningsförhållandena för vår export förutsätter att omsorgen om pris- och kostnadsutvecklingen i de kontinentaleuropeiska länderna inte skall där föranleda sådana restriktiva åtgärder av ekonomisk och politisk art att efterfrågans tillväxt pressas ned under det tempo som motsvarar ett fullt utnyttjande av produktionsresurserna.»

Man menar väl, såvitt jag kan förstå, att man förutsätter en ekonomisk politik i dessa länder som siktar mot full sysselsättning. Ja, det kan man måhända förutsätta, men det är väl ändå inte särskilt troligt att detta skulle behöva innebära en lika väldig prisstegring och därmed följande kostnadsökning för industrien i dessa länder som den som vi håller på att bädda för här. Storbritannien har ju dessutom redan vidtagit just sådana restriktiva åtgärder och det kommer för en oviss, men sannolikt inte så kort tid framöver, att delvis skärma av den marknaden för vår del. Inflationens utvecklingen kan inte undgå att väcka allvarliga farhågor för den fortsatta gynnsamma tillväxten av vår export. Den har också betydande skadeverkningar i vår egen interna ekonomi.

Hur många investeringar är det inte, som nu för tiden görs, där kalkylen går ihop bara genom att man grundar den på antagandet om en fortsatt betydande inflation. Det innebär i praktiken att det blir någon annan som får vara med och betala. Det betyder också en extra press uppåt på kostnadsnivån som smitar ut över hela fältet — det finns mycket åskådningsmaterial på detta t. ex. inom bostadsbyggandet — och det leder till en felinriktad användning av resurserna.

Inflationen innebär vidare en ur inga aspekter önskvärd fullständigt godtycklig förmögenhetsomfördelning i samhället. Penningspararen berövas frukterna av sitt sparande. Sparklimatet blir över huvud taget betydligt kärvare och detta är sannerligen inte så egendomligt. Småsparandet är i vårt land traditionellt främst inriktat på penning- eller för-

säkringssparande. Den från mer eller mindre officiellt håll bedrivna sparpropagandan siktar också nästan uteslutande mot ett sådant sparande. De utsikter som i dag kan erbjudas penning- och försäkrings sparare är direkta förluster som ingalunda kan täckas av ränteavkastningen även om den inte skulle beskattas, vilket som bekant dock i allmänhet sker.

Vi har från högerpartiets sida vid upprepade tillfällen betonat nödvändigheten av en ekonomisk politik som underlättar och stimulerar det frivilliga sparandet för att därigenom möjliggöra en snabbare produktionsökning och för att åstadkomma en spridning av det personliga ägandet. Vi har också föreslagit en serie åtgärder för att öka aktieutbudet. Därigenom skulle man uppnå dels större möjligheter för småspararen att vinna en värdesäker placering, dels åstadkomma ett allt vidare utbrett direkt delägarskap i näringslivet med alla de fördelar och den personliga tillfredsställelse som detta skulle föra med sig. Sådana åtgärder måste nu framstå som mer angelägna än någonsin. Betecknande är emellertid att finansplanen inte med ett ord berör möjligheterna och villkoren för det enskilda sparandet. Man har tydligen bestämt sig för att helt lita till att tvångssparandet via AP-fonderna och på annat sätt skall lösa alla kapitalanskaffningens problem.

Vi har från vårt håll vid flera tillfällen under de senaste åren uttalat farhågor för framtiden med anledning av att industriinvesteringarna stagnerat sedan 1961. Det skedde visserligen på en nivå, som då kunde sägas vara hög, men så är inte längre förhållandet. I fjol infördes ett 10-procentigt skatteavdrag på maskininvesteringarna för att om möjligt bryta stagnationen. I finansplanen säger man nu att skatteavdraget »bör ha bidragit till en uppgång». Ja, det kan man tycka och det är ju möjligt att finansdepartementet här stöder sig på några egna undersökningar, men i den rapport från konjunkturinstitutet

som senast publicerades — oktober-rapporten — redovisades ingen sådan höjning eller ens tendens till höjning. Alla är emellertid överens om att en investeringsuppgång är nödvändig, i det fallet svävar inte heller finansplanen på målet.

Svaren på den rundfråga som riktats till industrien angående dess planer för 1965 sägs också ställa en sådan uppgång i utsikt. Vad man kan stå frågande inför är om den kan bli tillräcklig. Sedan rundfrågan gjordes har förslaget om indragning av det extra skatteavdraget framlagts, och man vet ju inte hur detta kan komma att påverka investeringsviljan. Om avdraget hade en stimulerande effekt när det fanns, så bör det rimligtvis få en dämpande effekt att det tas bort.

Industriinvesteringarnas alldeles viktiga betydelse för de fortsatta framstegen borde enligt min mening ha lett till mindre brådska i att skärpa beskattningen igen. Om det nu — vilket redan det är högst tveksamt — över huvud taget skall vara skatt på investeringar. Skulle det nämligen visa sig att uppgången inte blir av den omfattning som man räknat med och som är önskvärd, går det inte så snabbt att få en förbättring till stånd. Skulle däremot förmodan investeringslusten vara för kraftig så är den lättare att dämpa, t. ex. med de penningpolitiska medel, som vi har god erfarenhet av.

Ett bestämt villkor som man måste uppställa är att kreditmarknaden skall kunna tillgodose de krav som investeringsökningen måste komma att ställa. En investering kräver ofta som komplement ett ökat rörelsekapital. Likaså kommer den ökade aktivitet inom näringslivet som man räknar med och inte minst den aviserade kostnads- och prisstegringen att fordra större tillgång på rörelsemedel över hela fältet. Den kreditmarknadskalkyl som görs i finansplanens nationalbudget verkar mot denna bakgrund helt oralistisk och

visar ingen väg till hur det erforderliga kreditutrymmet skall skapas.

Totalintrycket av budgetförslaget är inte gott. Om det genomföres och om de uppgifter som lämnas i finansplanen är åtminstone i stort sett korrekta, så kommer prisnivån att stiga avsevärt och samhällsekonomin över huvud taget att utsättas för alltför stora påfrestningar. Arbetsmarknaden utvisar en överfull sysselsättning och arbetskraft börjar saknas i allt större omfattning, detta även på områden som är av vital betydelse för vårt lands fortsatta framsteg och för en utlovad och erforderlig social omvårdnad.

I den situationen är det meningslöst att hänge sig åt önskedrömmar om att det kanske ordnar sig i alla fall. Krafttag är behövliga. Jag tror att det är nödvändigt att man äntligen gör klart för sig, att bostadsfrågan inte kan lösas bara genom att hålla ett väldigt bostadsbyggande igång, även om detta skulle överstiga samhällets resurser och omöjliggöra en ekonomisk balans. Det blir allt mera ofrånkomligt, om stora samhällsekonomiska vådor skall kunna undvikas, att anpassa efterfrågan och att sanera bostadsmarknaden genom en avveckling av hyressubventionerna och ett avskaffande av hyresregleringen snarast.

Herr talman! Jag ber att få yrka på remiss av statsverkspropositionen till vederbörliga utskott.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Remissdebattens fria former ger oss möjligheter att ta upp till debatt vad helst vi önskar, ehuru utgångspunkten är den statsverksproposition, som framlades av regeringen den 12 januari i år. Eftersom den ekonomiska situationen i vårt land och i andra länder spelar så stor roll för vad som skall skrivas i statsverkspropositionen, kommer debatten att röra sig över vida fält.

Statsverkspropositionen m. m.

Det gångna året var också ett händelserikt år i politiskt avseende. Inte endast valet med dess mångfald av olika politiska händelser, utan också Wennerströmaffären, räntehöjningar och en rad andra politiska händelser satte sin prägel på 1964.

Stolta löften avgavs under valrörelsen, i synnerhet av regeringspartiet, som under devisen »Mot nya djärva mål» utlovade att ställa till rätta alla de besvärligheter i form av bostadsbrist, trängsel och bristsituation på en mängd områden, som uppkommit under regeringen Erlanders styre.

Förmodligen har arbetet med att reparera de olägenheter, som uppkommit under denna tid, påbörjats. Bostadsbyggandet ökas från 85 000 lägenheter per år till 88 000, u-landshjälpen ökar, som vanligt, med några promille i relation till bruttonationalprodukten, väganslagen ökar i vanligt takt o. s. v.

Jag skall emellertid inte klandra regeringen för några speciella saker just nu, utan bara påvisa att det är oförmågan att planera i stort som ställer till en massa av de svårigheter vi har nu. Det saknas inte en hård hand, men det saknas en fast hand för att leda vårt lands ekonomiska utveckling.

Varför ingriper inte då oppositionen och försöker rätta till vad som brister, kan man ha skäl att fråga sig. Ja, oppositionen arbetar visst för att försöka förbättra på olika områden. Ibland misslyckas den, ibland lyckas den. Man måste emellertid beakta under vilka svårigheter oppositionen arbetar. Jag skall inte nu speciellt tala om skillnaden mellan regeringens möjligheter genom att den till sitt förfogande har ett stort och skickligt kansli och de små resurser som i det avseendet föreligger för oppositionspartierna. Jag skall bara hänvisa till att när regeringen lägger fram sitt förslag till budget, så innehåller ju inkomstsidan i regel en för skattebetalarna obehaglig situation — staten måste ta in pengar genom inkomstskatt, omsättningsskatt, ofta höj-

da avgifter och dylikt. Utgiftssidan är däremot för vissa grupper medborgare en behagligare sida; den innehåller förbättringar av olika slag, höjda anslag o. d. Först när dessa förslag har kungjorts och fått en väldig publicitet i TV, radio och press och när enskilda människor för sin del har räknat ut hur det hela kommer att utfalla för deras del, så blir det oppositionens tur att lägga fram de ändringsförslag den finner nödvändiga. Det är en ganska otacksam uppgift för den som inte varit med vid planeringsarbetets början.

Herr talman! Jag har önskat göra dessa generella anmärkningar innan jag börjar tala om årets budget.

Vid uppgörandet av årets budget har finansministern i likhet med flera år tidigare haft den gynnsamma utgångspunkten att den svenska ekonomien under 1964 befunnit sig i ett skede av god expansion. Enligt de preliminära beräkningarna har den totala produktionen ökat med drygt 5,5 procent. De två viktigaste faktorerna för framstegstakten är ökningen av vår utrikeshandel och expansionen av näringslivets investeringar, främst i form av lageruppbyggnad. Den sammanlagda exportvolymen ökade år 1964 med 9,5 procent mot 8,4 procent år 1963.

Som alltid är det av största intresse att studera hur investeringarna utvecklats under det gångna året. Man finner åter att det främst är investeringar som till stor del är beroende av politiska beslut som ökat mest. Det är kommunernas investeringar, som ökat med 10,5 procent, och bostadsbyggandet som ökat med 9 procent. Det mycket allvarliga är dock att industriens investeringar under fyra år i följd legat på ungefär oförändrad nivå. Industriens investeringar är ju en väsentlig förutsättning för hur produktionsutvecklingen skall bli i framtiden. Jag betraktar det som i högsta grad oroande med det stillestånd — som ju ofta brukar betraktas som tillbakagång — som nu varit rådande under fyra år. Det går inte att

som finansministern synes göra trösta sig med att investeringarna stiger på bostadssidan och hos kommunerna. Kan inte industriens investeringar öka, så hamnar vi i en prekär situation. Nu antas industriens investering stiga med cirka 6,5 procent. Det vore ju innerligt väl om detta antagande verkligen infriades, men någon säkerhet på den punkten föreligger inte. Man har varit optimistisk också tidigare i finansplanen, men det har inte blivit några ökning av dessa investeringar. Det är svårt att säga vilka åtgärder som bör vidtas, men nog är det ett allvarligt observandum för regeringen att industriens investeringar inte utvecklats gynnsamt.

Bostadsbyggandet har under en lång följd av år varit en av de mest uppmärksammade och omdiskuterade företeelserna i vårt samhälle. På många platser i vårt land är väntetiden fortfarande mycket lång för att få en bostad, och klagomålen är givetvis högljudda. Än en gång vill jag betona att inte endast nyproduktionen av bostäder bör beaktas, utan man måste också ta itu med rivningsraseriet, så att det verkligen blir ordentliga nettotillskott på bostadsmarknaden. Här har vi åter ett exempel på regeringens oförmåga att planera. Det kunde ha varit betydligt bättre på bostadsmarknaden om regeringen hade varit mera förutseende.

En intressant men oroande utveckling redovisas i finansplanen på sidorna 9 och 10 vad det gäller stegringen av bostadskostnaden. Med reservation för att något entydigt mått på kostnadsstegringen, rensat bl. a. från kvalitetsförbättringar visserligen inte kan erhållas, redovisas att hyresnivån per kvadratmeter bostadsyta i enskilda fastigheter med statliga lån skulle för fastigheter färdigställda 1963 ha legat cirka 27 procent över nivån för hyrorna i fastigheter färdigställda första halvåret 1959. De statliga räntebidragen har visserligen nedbringat kapitalkostnaderna, så att dessa inte inverkat på de faktiskt utgående hyrorna, men en kost-

Statsverkspropositionen m. m.

nadsstegring på så kort tid av 27 procent är dock anmärkningsvärd. Utan ingående undersökningar är det inte möjligt att fastställa vilka som varit de mest pådrivande faktorerna för kostnadsökningen — och jag vill inte lasta någon i detta fall. En av orsakerna till kostnadsstegringen kan man givetvis finna i att löneglidningen för byggarbetarna under 1964 varit så stor, men det är givetvis också många andra faktorer som inverkat.

Hur det hela nu förhåller sig så är bostadskostnaderna ett mycket allvarligt problem för många människor i vårt land. I en del fall har en bostadsökande kunnat få en lägenhet, men hyreskostnaden och ibland också insatsen har ofta varit så höga att man inte kunnat acceptera bostaden av kostnads-skäl.

Det tredje avsnitt av bostadsfrågan som jag i korthet vill beröra i dag är den fördelning av lägenheterna mellan olika delar av landet som bostadsstyrelsen nu företagit. Enligt denna skulle storstäderna få en ökning med 7 500 lägenheter i förhållande till år 1964, men länen i övrigt skulle få en minskning med 14 000 lägenheter. Naturligtvis behöver storstäderna nu fler lägenheter, men vad är det för sorts lokaliseringspolitik som ligger i denna fördelning, och har man tillräckligt beaktat behovet av bostäder på de platser där industrien och i synnerhet exportindustrien expanderar.

Jag skulle vilja tillägga ytterligare en viktig sak i fråga om bostadsbyggandet. Om man skulle göra en undersökning bland alla de människor som bor i dessa väldiga hyreshus som arkitekterna skapat på olika håll i vårt land och som fått namnet »Långkorven», »Ormen Långe» och liknande och fråga människorna i dessa hus hur de helst skulle vilja bo, skulle ett mycket stort antal säkert förklara, att vad de strävar efter är att få en egen villa så småningom. Vad som hägrar för dem som ett framtidsmål är således en egen småstuga.

Statsverkspropositionen m. m.

Det önskemålet borde man söka mer beakta vid utformningen av bostadspolitiken.

Med den bakgrund som jag här visat upp till byggnadskostnadernas stegring har emellertid svårigheterna för människorna att skaffa sig ett eget småhus blivit allt större. Om en person fortsätter att spara något år stegras samtidigt byggnadskostnaderna så mycket att man kanske kommer i den situationen att det belopp som man har sparat inte minskar lånebehovet, utan man kanske står på samma nivå i fråga om lånebehov, ja, lånebehovet har kanske t. o. m. ökat.

Herr talman! När det gäller att bedöma den svenska ekonomiska utvecklingen uttalar finansministern en varning. I finansplanen sägs det nämligen: »Risk föreligger således för ett övertryck i den svenska ekonomien under 1965, som — om inga motåtgärder vidtages — kan rubba balansen i vår utrikeshandel och medföra en kostnadsutveckling, som äventyrar det svenska näringslivets internationella konkurrensförmåga.»

Frågan är då om regeringen med framläggandet av årets statsverksproposition i början av år 1965, som vid sitt slut kommer att innefatta förmodligen mycket hårda avtalsuppgörelser, verkligen har framlagt en budget som är anpassad till den ekonomiska situationen. Det är den enligt min uppfattning inte. Tvärtom kan den bli mycket inflationsdrivande. Jag skulle inte vilja använda det uttryck som har använts i vissa debatter, att det rent av ligger dynamit i den framlagda statsverkspropositionen, men nog finns det incitament till en farlig prisutveckling, som kan leda till en stark inflation.

Det skattesänkingsförslag som är framlagt kommer som bekant att verka något senare, men den stora höjningen av omsättningsskatten måste ju påverka lönehöjningarna. Verkningarna av att folkpensionsavgiften inte får dras av vid deklarationen kommer att få fullt genomslag. Över huvud taget tycker jag

inte det är så glädjande att höra finansministerns rätt defaitistiska inställning till lönestegringar och inflationsdrivande faktorer av andra slag.

I den finansplan som avlämnades i januari 1963 sade finansministern beträffande löneutvecklingen följande, som jag citerar: »Det var därmed tredje året i följd som lönesumman i samhället steg med 10 procent eller mera. Det är klart, att en ökning i denna takt i varje fall på sikt inte är förenlig med samhällsekonomisk balans.» Det var således åren 1960, 1961 och 1962 som här avsågs.

Under de två senaste åren har tillväxten i den taxerade lönesumman varit cirka nio procent, och den beräknas för 1965 också bli nio procent. Jag vill gärna fråga finansministern, eller kanske statsministern, som är närvarande här och förmodligen skall företräda regeringen i första kammaren, hur man nu ser på löneutvecklingen och den samhällsekonomiska balansen. Jag tar upp den frågan därför att man med tanke på den höjning med 50 procent av omsättningsskatten som regeringen nu föreslår och de därmed följande prishöjningarna kan förmoda att det vid avtalsuppgörelserna kommer att bli mycket hårda kompensationskrav. Detta är ytterligare ett exempel på att regeringen inte har det fasta grepp om den ekonomiska utvecklingen som kan skapa samhällsekonomisk balans. En sådan balans skapar man inte genom att på känt regeringsmanér plåstra på en lapp här och där när en kritisk situation uppstår, utan den når man genom att på längre sikt föra en förutseende politik, anpassad efter vårt lands resurser, utan att av opportunistiska skäl då och då vidta åtgärder som behagar väljarna.

När omsättningsskatten infördes betonades det att den var konstruerad som en lågprocentig skatt, men nu har den tredubblats och närmar sig tio procent utan att dess konstruktion förändrats. Anser regeringen att man kan fortsätta med skatten utan att ta hänsyn till att

Statsverkspropositionen m. m.

helt andra förutsättningar nu är för handen?

Det är på skatteområdet som den rikligaste förslagsfloran här i riksdagen blomstrar. De flesta idéer som framförts på skatteområdet har emellertid avvisats med hänvisning till den skattekommitté som arbetat under åtskilliga år. Finansministern hesiterar emellertid inte att föregripa ställningstagandet till skattekommitténs förslag. Förra året föreslog han och genomdrev att folkpensionsavgiften inte längre skulle vara avdragbar vid deklarationen, och nu möblerar han glatt om i skattesystemet utan att ta slutgiltig ställning till hur vårt skattesystem skall utformas.

Det är emellertid glädjande att finansministern nu föreslår genomförande av flera skatteavvecklingar som centern motionerat om åtskilliga gånger. Borttagandet av skatten på grammofonvaror, socker och sirap o. dyl. hälsas med tillfredsställelse. Likaså är det glädjande att finansministern nu använder den skatteinkomst som centern anvisade förra året, nämligen två öres skattehöjning på cigaretterna. Den åtgärden är inte bara skattepolitiskt motiverad, utan den har sin stora betydelse också för folkhälsan. Trots tobaksbolagens, inklusive det svenska tobaksbolagets, intensiva reklam för rökning har dock 18 miljoner amerikaner slutat röka efter det att den sensationella cancerrapporten publicerades. Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att finansministern i denna fråga tydligen helt ändrat åsikt sedan förra året, då han avvisade centerns förslag om två öres skattehöjning på cigaretterna med att detta skulle vara orättvist mot en grupp som skulle få betala mer genom att skatten lades på en viss vara.

Det skatteförslag som finansministern nu framlagt innebär vissa förbättringar för låginkomstgrupperna. Av de 3,5 miljoner inkomsttagare som redovisats i tabellen i finansplanen har inte mindre än cirka 2 miljoner mindre än 15 000 kronor i årsinkomst. Även om man tar

hänsyn till alla de faktorer som orsakat icke fullt betalda arbetsår, är det dock en stor grupp av inkomsttagarna som får nöja sig med en ganska ringa lön för sitt arbete. Det är emellertid inte endast de förbättringar i skattesystemet som finansministern föreslagit som är det väsentliga. Hela det socialdemokratiska tänkandet måste, om man får döma av finansministerns uttalande, ha förändrats i fråga om låginkomstgrupperna. När centern vid åtskilliga tillfällen förut har fört fram låginkomstgruppernas problem i motioner, så har förslagen avvisats med att detta var problem som man egentligen inte kunde komma åt; då stötte man på besvärligheter när det gäller arbetsmarknadens frihet, och det var inte möjligt att göra någonting i detta avseende. Nu talar finansministern i stället om att medlen är många då det gäller att förbättra låginkomstgruppernas situation. Förändringen är så anmärkningsvärd att jag vill citera vad finansministern sagt. Hans uttalande på denna punkt lyder: »En höjning av de låga förvärvsinkomsterna framstår som ett av politikens centrala mål. Medlen härför är många: den solidariska lönepolitiken, effektiva insatser för utbildning, omskolning och rörlighet på arbetsmarknaden, en generellt hög expansionstakt inom hela ekonomin. Även om dessa medel utnyttjas med ökande effekt kvarstår emellertid behovet att även använda skattesystemet för att utjämna inkomstolikheterna.»

Vi får verkligen hoppas att socialdemokratiska partiet vill fullfölja denna finansministerns vackra tanke. Eftersom en höjning av de låga förvärvsinkomsterna framstår som ett av politikens centrala mål — att döma av det yttrande jag nyss citerade — finns det ju på ett område möjligheter att omedelbart visa denna generositet. Förhandlingarna med jordbrukarna pågår just nu, och på det området finns en av de stora låginkomstgrupperna. Även om en del av jordbrukarna kan ha höga in-

Statsverkspropositionen m. m.

komster, har vi ju ett system som gör det möjligt att differentiera priserna.

I ännu ett avseende har finansministern tillmötesgått centerförslag, i det att en bättre kommunal skatteutjämning föreslås. En effektiv skatteutjämning är ett rättvisekrav men också ett viktigt led i en aktiv lokaliseringspolitik.

Regeringen är inte beredd att ta ställning till familjebeskattningen på grundval av nu föreliggande utredningsmaterial i annan mån än att det allmänna barnbidraget föreslås höjt från den 1 juli 1965 med 200 kronor till 900 kronor. Höjningen av barnbidragen har ju tidigare framförts av centern och folkpartiet, och det är bara att notera med tillfredsställelse att regeringen nu tillmötesgått våra förslag. Det är också en god sak att regeringen föreslår att möjlighet öppnas till frivillig särbeskattnings av arbetsinkomst redan för inkomståret 1966. Jag har observerat orden »av arbetsinkomst» — man kan undra vad regeringen då tänker göra på familjebeskattningsens område för andra inkomsttagare.

Finansministerns behandling av skattefrågan i dess helhet företer en underlig karusell. Skatteberedningen hade bestämda direktiv för vad den skulle göra, och den fick dessutom ett åläggande att vara färdig med sitt arbete till viss tid. Beredningen fullföljde det uppdrag den fått och avlämnade även betänkandet före den utsatta tiden. Några resultat blev det dock inte av dess mödosamma arbete. Finansministern sade att han inte ville förhastna sig, och den ståndpunkten kan man ju inte klandra även om den i viss mån stred mot åläggandet för skatteberedningen att avlämna sitt betänkande före en viss tid. Men därefter förefaller det som om finansministern inte varit rädd för att förhastna sig. Det förslag som han nu själv snickrat ihop innebär ju ganska avsevärda förändringar. Nu är det som bekant en stor olägenhet, om man ofta skall ändra på skattebestämmelserna,

och det hade varit högeligen angeläget att vi fått ett skattesystem som kunde väntas bestå under ett antal år. Som förhållandet nu är, kvarstår osäkerhet på åtskilliga punkter. Familjebeskattningen är inte utformad, vem som skall betala folkpensionsavgiften är inte klarlagt, mervärdeskatten skall bli föremål för överarbetning, och jag förmodar att alla skatteberedningens förslag kommer att underkastas ytterligare överväganden. Svenska folket får således inte någon klarhet om hur beskattningen skall utformas i framtiden. Därför är det också befogat att beteckna finansministerns förslag till skatteomläggning som ett lappverk. Trots den kritik som jag nu riktat mot förslagen anser jag det dock värdefullt att finansministern har sagt att frågan om mervärdeskatten skall bli föremål för överarbetning, liksom för övrigt alla skatteberedningens förslag.

Som vanligt ligger inte finansministerns starkaste motivering för skatteförslagen på att de skattetekniskt skulle vara så mycket bättre utan på att pengarna måste skaffas fram till utgifter som beslutas och ytterligare utgifter som föreslås i statsverkspropositionen. Finansministern beräknar att budgetfallet skall bli att ett lånebehov på närmare en miljard kronor föreligger. Det är således inte något starkt budgetförslag som framlagts, i synnerhet när man betänker att det presenteras under en högkonjunktur med stor risk för ytterligare inflation. Finansministerns beräkningar brukar dock innebära kraftiga felmarginaler, under de senaste åren alltid i samma riktning. Om jag tar några exempel så räknade finansministern i statsverkspropositionen för budgetåret 1963/64 med ett underskott på 1 018 miljoner. Utfallet blev ett underskott på 86 miljoner. För budgetåret 1962/63 beräknades i statsverkspropositionen ett överskott på 21 miljoner men i kompletteringspropositionen ett underskott på mer än 700 miljoner. Resultatet blev ett överskott på 327 mil-

joner. Jag skulle kunna ge ytterligare exempel, som visar att tendensen har varit densamma under åtskilliga år.

I årets statsverksproposition har dock finansministern, det måste jag erkänna, hållit sig på mera realistisk grund i det att han beräknat att tillväxten i den taxerade lönesumman kommer att uppgå till omkring 9 procent. Eftersom den för lågt uppskattade lönehöjningen varit en av de största orsakerna till finansministerns felkalkyleringar och ett försök nu gjorts att rätta till denna felkälla, kan man inte hoppas att totala budgetunderskottet skall decimeras i samma utsträckning som under tidigare år. För andra hälften av budgetåret är sannolikt den förmodade lönehöjningen med 4 procent alltför lågt uppskattad, men det kan man inte klandra finansministern för, då man inte gärna kan gå ut till löne- marknadens parter och säga, att vi tror att det med höjda avtalslöner och löneglidningar skall bli t. ex. 9 procents höjning. Det är troligt att höjningen blir större än 4 procent, en förmodan som finansministern knappast heller torde protestera emot. Finansministern har dock i en debatt häromdagen försvarat sig med att han heller inte tagit upp kostnaden för eventuellt höjda statstjänarlöner. Till detta är att anmärka, att även om kostnaden för eventuellt höjda statstjänarlöner inte är upptagen på utgiftssidan, kan inte den utgifts-posten ta i anspråk hela beloppet av de inkomster som en höjning på den övriga löne marknaden skulle medföra.

Med dessa reflexioner har jag vänt mig mot det axiomatiska resonemang som regeringen ofta för i samband med budgeten, då man vill liksom låsa fast allting vid vad regeringen har föreslagit. Regeringen lägger fram en statsverksproposition, och från den får inga avvikelser göras. Föreslår oppositionen en sak som kostar pengar, så kräver regeringen omedelbart att motsvarande belopp skall anskaffas på något sätt. Man vill således betrakta regeringens

Statsverkspropositionen m. m.

förslag som en likare, från vilken inga avvikelser får göras. Har ett annat parti avvikande uppfattning om ett anslag, så kallas det överbud eller underbud. Enligt min uppfattning har andra partier all rätt att komma med förslag som innebär både ökade och minskade statsinkomster. Centern kommer givetvis vid sin bedömning av budgetförslaget i år såväl som tidigare att sakligt granska de förslag som framlagts och sedan framföra sina uppfattningar, även om de i många fall avviker från regeringens.

Det är inte möjligt att redan nu ta ställning till alla detaljerna i statsverkspropositionen, utan detta får ske under den allmänna motionstiden och efter det att respektive propositioner avlämnats. På ett par områden kan man emellertid notera att regeringen föreslagit mycket önskvärda förbättringar, dock inte tillräckliga. Centern och folkpartiet har arbetat intensivt för att få upp idrottsanslaget, och förra året ville dessa båda partier fastställa anslaget till 20 miljoner. Det lyckades dock inte, socialdemokraterna sade nej. I år har emellertid regeringen föreslagit 20 miljoner till idrotten, och det noteras med tillfredsställelse.

Det andra området jag avser är kultursidan. Under åtskilliga år har regeringen fört en försumlig politik på kulturområdet, och vid många tillfällen har jag kritiserat den för dess ljumhet för kulturintressena. Nu har man verkligen tagit sig samman och föreslagit en del mycket välbehövliga förbättringar. Man får hoppas att detta intresse kommer att bestå så att kulturintressena inte skall behöva arbeta på sparlåga.

Herr talman! Jag skall inte beröra flera avsnitt av budgeten just nu utan i stället tala om vårt lands ställning till några internationella problem. Jag tänker bara beröra tre speciella problem, då jag förmodar att utrikesdebatt kommer att hållas senare. Fredsfrågan och livsmedelsbristen är de svåraste internationella problem vi har att kämpa

Statsverkspropositionen m. m.

med. Att livsmedelsbristen är så stor att åtskilliga miljoner människor i världen dör av svält, känner vi väl till, och vi vet att svårigheterna ökar varje år på grund av jordens hastigt ökande befolkning. Vårt lilla land kan inte i större utsträckning medverka till att lösa livsmedelskrisen, men det är vår oavvisliga plikt att göra vad i vår förmåga står. Vi kan ge vår medverkan på olika sätt; dels genom vår hjälp till u-länderna och dels genom att inom vårt eget land uppehålla en livsmedelsproduktion, vilken som ett minimum bör uppställa målet att förse vårt lands innevånare med livsmedel. I diskussionen om det svenska jordbruket är det ofta kortfattiga och snävt nationella intressen som gör sig gällande. Med den skriande bristen på livsmedel i världen bör inte vårt land ta i anspråk någon del av de alltför knappa tillgångar som produceras i andra delar av världen. Vi kan utan svårighet producera tillräckligt med livsmedel åt vårt lands innevånare. Skördeutfallet måste på grund av de skiftande väderleksförhållandena bli olika från år till år, och om vi ett år skulle få ett överskott som kan exporteras, så är det ingenting att beklaga sig över, utan vi kan i stället glädja oss åt att ha dragit vårt strå till stacken vid avhjälpande av livsmedelsbristen i världen. Om jordbruksministern eller någon annan av regeringens ledamöter ämnar delta i denna debatt och vill ta upp frågan, skulle jag vilja fråga om han anser det vara fel, om vi under vissa år kan exportera någon kvantitet livsmedel och därmed i visserligen ringa men dock i någon mån ge mat åt hungrande medbröder i andra länder.

En annan sida av denna sak är att också vi i varje fall när det gäller vissa produkter kan råka i bristsituationer. Vi har t. ex. haft vissa oroande tendenser på kalvköttsmarknaden. Djupfrysningen är en bra metod, men det har visat sig att konsumenterna inte gärna vill ha djupfrost kött. Detta har lett till att man exempelvis i Italien inte nöjer

sig med djupfrost utan i stället transporterar levande kalvar, avsedda för slakt, per flyg från Kanada för att kunna få en fullgod kalvköttskvalitet. Det kan bli den dag då vi kommer i samma situation. Om ett sådant förfarande blir billigare än att ge svenska jordbrukare skäligt betalt för sitt arbete kan ju ifrågasättas. Vid de förhandlingar som nu pågår om provisoriskt avtal för jordbruket bör man också beakta sådana faktorer och helst också tänka på låginkomstgruppernas problem, som jag talat om tidigare och som finansministern betonat i finansplanen. Och varför inte sträva efter den solidariska lönepolitiken även på detta område? Det finns all anledning att ge jordbrukarna skäligt betalt för deras arbete.

När det gäller vårt lands insatser för u-landshjälpen har centern och folkpartiet länge strävat efter att den skall bli avsevärt förbättrad, men socialdemokraterna och högern har hållit tillbaka. Det är åtskilliga år sedan centern föreslog att målsättningen för vår u-landshjälp skulle vara att komma upp till en insats lika med 1 procent av bruttonationalprodukten. Motionen om denna målsättning avlogs första året, men den bifölls senare. Det har emellertid gått mycket sakta fram mot denna enprocent. För närvarande motsvarar våra bidrag 0,3 procent av bruttonationalprodukten. I en ironisk ton karakteriserar den socialdemokratiska tidningen Aftonbladet insatserna på följande sätt: »Under 1960-talet har den svenska u-hjälpen faktiskt stigit med flera promille varje år. De senaste budgetåren visar en förbluffande jämnhet; ett år ökade beståndet med fyra promille, de två senaste åren visar vardera fem promilles ökning. Det måste vara dessa siffror som utlöser regeringens belättna kommentarer: Sedan den svenska u-hjälpen tog fart 1960 har den utvecklats snabbt. — Det skall till ett betydande mått av självbelåtenhet för att formulera en dylik sats.» Någon hårdare bedömning av regeringens åtgärder för u-länderna kan

Statsverkspropositionen m. m.

knappast ges. Om nu regeringen anser sig inte kunna gå längre, kunde man väl hålla inne med det som Aftonbladet kallar de självbelätta kommentarerna.

Då utgångspunkten för remissdebatten är statsverkspropositionen, har jag huvudsakligen talat om denna, men jag skall, herr talman, avslutningsvis säga några ord om en sak som berör utrikespolitiska förhållanden. Jag avser framför allt de svårigheter som Förenta Nationerna just nu kämpar med. Indonesiens utträde ur organisationen är i högsta grad att beklaga. De svenska strävandena har alltid varit att ge organisationen största möjliga universalitet, och vi har ju haft den glädjen att se dessa önskemål alltmer förverkligade. När FN bildades år 1945 var medlemsantalet 51 länder, de s. k. signatärmakterna. 1952 hade medlemsantalet inte stigit till mer än 60, men det uppgår nu efter Indonesiens utträde till 114. Flerparten länder på jorden som har möjlighet därtill är medlemmar i Förenta Nationerna. Även om Indonesiens tillhörighet till FN inte är av så imponerande betydelse, är det dock allvarligt att ett land har så ringa ansvarskänsla att det utträder ur organisationen. Det har ställts i utsikt att landet kanske ganska snart ämnar bli medlem igen, och det får man verkligen hoppas.

Betalningskrisen i Förenta Nationerna är mycket allvarlig — allvarligare än de flesta kan föreställa sig. I den diskussion som pågår i detta ämne i tidningarna åberopas ofta artikel 19 i Förenta Nationernas stadga, och det är ju mycket riktigt att enligt denna artikel kan de länder berövas sin rösträtt som inte har fullgjort sina betalningar till organisationen. Det kan dock vara av intresse att se på utgångspunkten för hur ekonomiska frågor behandlas. Det står inte i artikel 19 utan i artikel 17. De avgifter som betalas till FN delas upp i två sektioner. De ordinarie avgifterna, som används till sekretariatet och en del liknande utgifter, beräknas efter ett ganska invecklat system, huvud-

sakligen baserat på ländernas produktion, inte på invånarantalet. Därutöver lämnas rätt avsevärda summor i form av frivilliga bidrag, som ju länderna själva bestämmer, och sedan kommer den stora stridsfrågan, nämligen kostnaderna för Kongo, Ghaza, Cypern och sådant och vem som skall fullgöra betalningarna därvidlag. Det står i artikel 17 att generalförsamlingen skall granska och fastställa organisationens budget, och vidare står det att kostnaderna för organisationen skall bestridas av medlemmarna enligt av generalförsamlingen uppgjord fördelning. Följaktligen skulle ju medlemmarna, även om det inte gäller direkta kostnader för sekretariatet och sådant, vara skyldiga att betala också kostnaderna för Kongo och dylikt, under förutsättning att beslut har fattats i generalförsamlingen eller i säkerhetsrådet.

Sovjetunionen och en del andra länder hävdar att man inte har varit nöjd med det sätt på vilket detta har utformats och att man därför inte har skyldighet att betala dessa kostnader. Man har nogsnamt betalat de ordinarie räkningarna — om man skall kalla dem så — för 1964. Detta är den känsliga situation som har uppstått inom Förenta Nationerna. Vad den kommer att leda till kan vi inte avgöra. Det har ju lämnats olika besked både från den ena och den andra sidan. Om det skulle bli så att generalförsamlingen beslutar att Sovjetunionen med flera länder inte får lov att rösta, har det visserligen inte varslats om att dessa länder kommer att utträda ur organisationen, men att deras arbete skulle komma att te sig på ett helt annat sätt är alldeles klart. Om Förenta staterna förlorar omröstningen, så att Sovjetunionen får lov att rösta i fortsättningen, har det varslats om att man från amerikansk sida inte kan betrakta anslagsgivningen med samma allvar som tidigare. Förenta staterna kommer att i mycket stor utsträckning decimera sina frivilliga bidrag, om saken skulle ta en sådan vändning.

Statsverkspropositionen m. m.

Det är möjligt att vi har en klarare syn på detta när utrikesdebatten kommer, och därför skall jag inte behandla den saken just nu, utan jag ber att få instämma i de yrkanden som tidigare har framställts om remiss av statsverkspropositionen till vederbörliga utskott.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag skall i varje fall för tillfället avstå ifrån att foga några reflexioner till de utrikespolitiska funderingar som framförts av ett par av de föregående talarna, bland annat av det skälet att vi har små möjligheter att påverka den bekymmersamma krisen i FN genom inlägg här i första kammaren. Vi får se vad de närmaste dagarna har i sitt sköte, då det på ett eller annat sätt måste ske ett ställningstagande i Förenta Nationerna.

Jag föreställer mig att de som lyssnat till vad som i huvudsak upptagit de föregående tre talarnas inlägg måste ha känt sig åtskilligt förvirrade. Här har framhållits att vi har en bedrövligt svag budget, en budget som med säkerhet kommer att leda fram mot inflation. Å andra sidan har i varje fall två talare med mycket stor kraft uppehållit sig vid hur hård den budget som vi nu går att behandla är gentemot skattebetalarna. Dessa två synpunkter kan icke förenas.

Så splittrad och så besynnerlig och förvirrad som oppositionen tycks vara är den väl knappast ändå. Den måste vara bättre än den har velat visa sig här i dag. Jag återkommer till mitt gamla klagomål — jag tror att om man lyssnade till det, skulle oppositionens talesmän få något av kraft och något av möjlighet att framföra sina synpunkter — nämligen att remissdebatten borde förläggas efter motionstidens utgång. Nu är det frestande för oppositionens talesmän att framföra dessa disparata synpunkter utan något inbördes sammanhang. Hade vi samtidigt opposi-

tionens egna förslag och alternativ att diskutera, skulle deras inlägg vinna åtskilligt i fasthet. Det är därför ganska svårt att nu ta upp vad de har anfört. Jag skall dock åtminstone rikta några frågor, som oppositionens talesmän kan få fundera på.

Herr Bengtson var ju i stort sett välvillig mot de förslag som har ställts och han framhöll många av dem såsom varande ett accepterande av centerpartiets förslag. Jag noterar detta samtidigt som jag noterar herr Virgins påstående, att våra förslag är en följd av den kommunistiska valframgången i höstas. Jag skulle tro att varken herr Bengtson, som tillskriver sig en del av budgetförslagets utformning, eller herr Virgin, som tror att kommunisterna har påverkat oss, bedömer situationen riktigt. Ta budgeten för vad den är, nämligen ett uttryck för hur regeringspartiet bedömer den nuvarande ekonomiska och politiska situationen!

Den fråga som jag vill rikta till herr Bengtson är motiverad av att han trots sin i stort sett välvilliga inställning ändå gjorde en mängd ironiska kommentarer. Förslaget var ett lappverk, och vi hade inte genomfört den stora genomgripande skattereform som skatteberedningen hade föreslagit. Jag vill då fråga herr Bengtson, om herr Bengtson menar, att det skulle ha varit bättre att ha genomfört den 13-procentiga mervärdeskatten? Skulle det ha varit bättre att ha undvikit det stöd som budgeten faktiskt innebär för de låginkomstgrupper som herr Bengtson säger sig ömma för? Är det inte bättre, att man har försökt att genomföra skatteförslaget, låt vara som ett provisorium men dock som ett provisorium som överensstämmer med de tankelinjer som jag föreställer mig att centerpartiet och socialdemokratien är ense om. Skulle det ha varit bättre, herr Bengtson, att genomföra ett förslag, vars innebörd varit en våldsam utökning av skatteindrivningsställena? Många jordbrukare skulle ha hamnat i den positionen. Jag tror att herr Bengt-

son vid närmare eftertanke kommer att säga sig, att det är väl att finansministern har gjort som han har gjort och hyfsat till förslaget, och då tycker jag att det var onödigt att strö omkring sig ironiska kommentarer om lappverk o. s. v.

Herr Virgin hade en avdelning, där han skildrade hur fruktansvärt hårt skattetrycket skulle komma att drabba. Omedelbart efter det att han gjort detta påstående övergick han till att skildra vilken inflationsdrivande kraft — han ville inte begagna ordet dynamit — vilken kraft till inflationsutveckling som budgeten innebär. Ja, herr Virgin, det är ganska djärvt av en högerrepresentant i denna kammare att komma och tala om risker för inflation, sedan det har varit en valrörelse, där högerns huvudsakliga krav har varit att man med omedelbar verkan skulle dela ut 2 miljarder kronor utan någon motprestation i form av höjda skatter. En våldsam ökning av köpkraften var innebörden i högerns kampanj under valrörelsen. Det är då inte så konstigt att man inte tror att man har hört rätt, när samma högerpartis representant här uppträder och försöker göra gällande att det är regeringen som skulle verka inflationsdrivande med sin budget. Vi har i varje fall inte tillnärmelsevis riktat ett sådant attentat mot stabiliteten i den svenska ekonomien som högern hade för avsikt att göra. Till min överraskning fann jag att herr Virgin även snuddade vid en fortsättning, eftersom han i en av sina satser hade en tanke som låg väldigt nära ett fullföljande av denna högerns attack.

I övrigt känner man ju igen högern bättre nu. Högern försöker åter att framställa sig som det stora skattesänkningsspartiet. Det var samma tongångar som under åren 1956, 1957 och 1958 otvivelaktigt ledde till vissa framgångar och kanhända gör det nu också. Jag vet inte hur känsliga en del marginalväljare mellan de borgerliga partierna är. Kraftiga skattesänkningar var mo-

Statsverkspropositionen m. m.

dellen för högern under dess blåaste tid, men det tog en ända med förskräckelse när folk verkligen upptäckte vad som var förutsättningen för en kraftig skattesänkning, nämligen en väsentlig reducering av det som vi med gemensamma krafter hade byggt upp av kulturell, social och ekonomisk standard.

Herr Virgin hade för dagen inga sådana projekt att redovisa. Det enda jag kunde uppfatta var att han gick in för en kraftig reducering av bostadsbyggandet. Man skulle inte försöka avskaffa bostadsbristen genom en utsträckning av bostadsbyggandet utöver vad de ekonomiska resurserna medgav. Han rekommenderade att subventionerna skulle bort och en ytterligare förstärkt hyresstegring genom hyresregleringens borttagande. Får högern framgång i sina idéer om att en skattesänkning är det viktigaste, är jag övertygad om att det kommer att gå precis som förra gången. Åren 1956 till 1960 skedde en ständig stegring av attackerna mot välfärdspolitiken.

I denna situation har herr Lundström det givetvis rätt besvärligt. Han måste ju å ena sidan säga att regeringen har misskött sig beträffande kampen mot inflationen. Det är förskräckligt så vi sköter oss. Alla regeringar tycks missköta sig på den punkten. Tiden räcker inte till, men jag kanske kan komma tillbaka i en replik. Jag skall därför nöja mig med att konstatera att herr Lundström vill att skattetrycket skall minskas, men han har inget recept för sänkningen av utgifterna, och han är livligt förskräckt för en ökning av de offentliga lånen. När jag hörde herr Lundström kunde jag inte låta bli att tänka på vad en nationalekonom, som sannerligen inte står socialdemokratien nära, sade häromdagen i Nationalekonomiska föreningen. Jag tog citatet med mig, herr Lundström, ty jag visste att jag skulle möta herr Lundström i debatten och jag var övertygad om att han skulle passa på herr Dahméns beskriv-

Statsverkspropositionen m. m.

ning. Det stämde precis. Herr Dahmén sade: »I dag när herr Sträng lägger fram sin räkning förfasar sig oppositionen. Det är så dags. Den borde lämpligen rannsaka sig själv och förfasa sig över sin egen överbudspolitik i riksdagen. Den egendomliga dubbelmoral oppositionen tillämpar gör inget gott intryck på väljarna.» Detta citat är ju ett argument som måste verka förkrossande för folkpartiet, som bara tänker på vilket intryck man gör på väljarna. Genom sin hållningslöshet när det gäller inflation och minskad upplåning, sänkta skatter och ökade utgifter kan man inte göra ett gott intryck på väljarna. Det är en tragedi utan like, men jag kan inte hjälpa att mitt hjärta är ganska förhärdat mot herr Lundström.

Därmed tror jag att jag nästan har svarat på vad herrarna haft att komma med. Jag säger att så ynkligt kan det inte vara i verkligheten. Det hade varit bättre för er, om ni i dag hade haft era egna motioner att falla tillbaka på i stället för att spekulera på det verklighetsfrämmande sätt som ni gjort här.

Jag skall tillåta mig att göra en analys av det sätt på vilket vi betraktar budgeten. Det är klart att budgeten består av en massa olika, stora och små frågor, där man försöker komma till det bästa möjliga resultatet i varje fråga. Men dessutom är ju budgeten otvivelaktigt ett försök att ge uttryck för en sammanhängande uppfattning. Den sammanhängande uppfattning som, så vitt jag förstår, präglar vår budget är den uppfattning som den socialdemokratiska partikongressen gjorde sig till talesman för i juni 1964. Allt tal om några sidoinflytelser från herr Bengtson eller herr Hermansson faller på att det allra mesta som återfinnes i budgeten fanns redan i juni månad angivet vid partikongressen och naturligtvis fanns under valrörelsen.

Jag tillät mig att i två anföranden vid socialdemokratiska partikongressen redovisa vad som enligt min uppfattning för närvarande är socialdemokra-

tiens huvuduppgifter. Jag sammanfattade det hela i två punkter. Först och främst gäller det att skapa förutsättningar för en ekonomisk expansion i syfte att ta vara på alla de möjligheter till snabba ekonomiska framsteg och bättre levnadsvillkor som den tekniska och vetenskapliga utvecklingen erbjuder. Den andra målsättningen är en beslutsam vilja att i det föränderliga samhälle som uppstår, om man driver fram utvecklingen, värna om den enskilda människans trygghet och slå vakt om den sociala rättvisan. Det var det tema som jag försökte driva under valrörelsen.

Låt oss se på den första målsättningen. Har det lyckats socialdemokratien att föra en politik som befrämjar den ekonomiska utvecklingen? Det finns de som inte tror det, och jag hörde ännu för ett år sedan ett svagt eko av alla domedagsprofetior, när folkpartiets vice ordförande hade för sig att vår produktionsutveckling hade stagnerat. I själva verket har vi under 1960-talet upplevt en snabbare ekonomisk expansion än någonsin tidigare. Hittills har vi under 1960-talet fått uppleva en samlad produktionsstegring med 22 procent. Det är intressant att konstatera en så kraftigt ökad framstegstakt i ett land där nivån redan tidigare var mycket hög. När man jämför och talar så mycket om det tyska undret, det franska undret, det schweiziska undret o. s. v., tror jag att de som gör detta borde jämföra utvecklingen i vårt land med utvecklingen i dessa länder. Vi står oss inte dåligt. Speciellt under 1964 hade vi ett rekordår, en produktionsökning på 5,5 procent, en exportökning på 9,5 procent och en kraftig förbättring av valutareserven.

Det är klart att det är många omständigheter som bidragit till denna utveckling. Vi känner dem: freden, rika naturtillgångar, duglighet och arbetsvilja hos svenska folket. Vi har naturligtvis också haft nytta av att det varit en dynamisk utveckling av världsekonomin.

Statsverkspropositionen m. m.

Men å andra sidan skall vi inte tro att den förda politiken varit betydelslös. Under den tid då vi haft en produktionsstegring på 22 procent har vi kunnat glädja oss åt en reallöneökning för den svenske industriarbetaren med 20 procent. Man kan se hur konsumtionen stiger, hur varaktiga konsumtionsföremål som bilen vinner ökad köpmarknad hos nya grupper av befolkningen. Det är en följd av att industriarbetarens reallön under denna tid stigit med 20 procent. Men det som man kanske inte alltid observerat är att samtidigt som detta skett har investeringarna, sparandet för framtiden ökat i ännu snabbare takt. Det glömmar man kanske. Man tror att vi lever upp allt vad vi förtjänar, att vi inte tänker på framtiden. Det kan då vara en tröst att konstatera, att år 1956 gick 29,6 procent av den svenska nationalprodukten till bruttoinvesteringarna, en mycket hög siffra, överträffad endast av några få länder i världen. Men denna höga siffra hade till 1963 stigit till 32,5 procent. Det betyder att nära en tredjedel av det som vi producerar går antingen till ersättning av förslitna maskiner och uttjänta byggnader eller också till en nyproduktion, i varje fall till ett sparande. Jag tror det är viktigt att man har detta klart för sig, ty det har självfallet inneburit en uppoffring.

Det är klart att det för många människor skulle te sig som ytterst önskvärt att få en omedelbar höjning av sin konsumtion och att de tycker att det vore underbart om man kunde öka konsumtionen i samma takt som industriproduktionen växer eller i kanske ännu snabbare takt.

Min aktade vän landshövdingen i Gävleborgs län skildrade — när han drev sin valrörelse — i förföriska toner, hur underbart det skulle vara att få soffan i vardagsrummet nystoppad åt vardagsmänniskan eller att företa en utlandsresa till Kanarieöarna eller vart det nu var. Vidare uppehöll han sig särskilt vid barnens pianolektioner. Ja visst är det underbart att kunna få en kraftig

ökning av den privata konsumtionen, och visst finns det många människor som tycker att det är dumt att man skall tvingas att spara för framtiden på sätt som sker. Men, ärade kammarledamöter, i samma ögonblick som man följde det receptet skulle man otvivelaktigt ha sagt nej till att använda budgeten för att bereda utrymme för de investeringar som i och för sig är nödvändiga. Därvid tänker jag inte bara på de statliga investeringarna — fastän det är dem som denna kammare i första hand har att ansvara för — utan jag tänker också på budgetens användbarhet för att skaffa utrymme på lånemarknaden, utrymme för bostadsbyggande, utrymme för investeringar för kommunerna och icke minst utrymme på lånemarknaden för en normal långivning till industrien.

Om vi skall kunna fortsätta att gå framåt i samma snabba takt som under de senaste fyra åren måste vi ha möjlighet att rationalisera och förnya vår produktionsapparat, bygga ut en stor basorganisation av vägar, kraftverk, skolor o. s. v. Så har det varit förr. Det är detta som regeringen har fått använda huvudparten av sin övertalningsförmåga för att hävda. Detsamma gäller i dag. Det går inte att komma förbi att det för många människor ter sig motsäggelsefyllt att det blir så pass litet kvar i lönekuvertet, när ekonomin ändå går framåt så snabbt, men det är detta ständiga avvägningsproblem som oppositionen tycks vara fullständigt befriad från. Hur mycket har vi råd att låta konsumtionen stiga? Hur mycket har vi råd att avstå för att bygga för framtiden, varförutan de framtida konsumtionsökningarna skulle bli utomordentligt små, i varje fall i ett så arbetskraftfattigt land som Sverige, där en växande del av produktionsresultatet måste användas till en utbyggnad av de produktiva resurserna.

Ibland säger man: Det är gott och väl! Ni bygger era skolor, era vägar och allt det andra som samhället har användning för, men industrien har

Statsverkspropositionen m. m.

stagnerat! Två av talarna har uppehål- lit sig särskilt vid detta. Till det skulle jag vilja säga: Industrien har stagne- rat om man tar den procentsats som industriinvesteringarna utgör av nationalprodukten, ty siffran är ungefär oförändrad. Men, ärade kammarleda- möter, nationalprodukten har hela ti- den varit i ständigt stigande. Håller vi samma procentsats — och ingen lär väl kunna bestrida att så skett — innebär detta en ständig ökning av industriin- vesteringarna i absoluta tal, och de är mycket höga i Sverige.

Jag använde under valrörelsen vissa siffror som visade industriinvestering- arna för 1962. Nu är siffrorna för 1963 tillgängliga, och jag skall be att få läsa in dem i kammarens protokoll för att visa hur verklighetsfrämmande talet om att den svenska industriens investering- ar skulle befinna sig i någon sorts fa- rozon är. Om man räknar siffrorna i dollar per invånare, uppgick industri- investeringarna i Belgien år 1963 till 98 dollar, i Frankrike till 100, i Hol- land till 91, i Norge till 95 och i Stor- britannien, där man då hade förmånen att ha en högerregering, till 65 dollar per invånare. En väsentlig del av Stor- britanniens svårigheter måste ju bero på en kuriös ekonomisk politik under tidigare år. Västtyskland hade 120 dol- lar.

Var låg Sverige? Högst av Europas stater med 123 dollar per invånare! Det är inte mycket över Västtyskland, men den svenska industrien drog ändå i frå- ga om utbyggnadstakt en liten aning förbi, och det har den gjort under åt- skilliga år. Det är alltså felaktigt att utgå från att den svenska industrien inte skulle få någonting med av dessa tankar på att byggandet för framtiden är så väsentligt.

Det är emellertid klart att vi i den- na kammare och i detta hus har ett speciellt ansvar för vad vi gör med de investeringar för framtiden, som vi be- slutar om. Ta utbildningen! Det är klart att man kan förfasa sig, när man ser

att ecklesiastikdepartementets huvudtit- tel i år stiger med 800 miljoner kronor. Är det någon som vill stiga upp och säga att detta är fel? Är det någon som vill komma upp och säga att grundsko- lans utbyggnad är felaktig eller att det är felaktigt att vi siktar på en gymna- siereform som innebär att vi, som för närvarande tar emot omkring 50 pro- cent av en årskull i gymnasiet, facksko- lor och liknande utbildningsgrenar, år 1970 skall ta emot mellan 75 och 80 procent? Är det fel att vi, som ännu hösten 1954 hade 10 000 studenter vid de filosofiska fakulteterna vid våra uni- versitet, i dag har 37 000? Är det fel att ecklesiastikdepartementet för när- varande planerar för att man år 1970, d. v. s. bara om några få år skall kun- na ta emot 80 000 studenter? Den stu- diesociala reform som vi beslutade i någorlunda enighet — visserligen mot högern — kostar i år 753 miljoner kro- nor. Det är mycket pengar, men är det fel att göra denna satsning? Vuxenut- bildningen sättes i centrum. Siffran på dess nuvarande omfattning är nästan chockartad. Vi har nämligen för närva- rande 1 procent av labour force — d. v. s. den arbetsföra delen av befolk- ningen — i utbildningskurser för att göra den mer vuxen i den sig ständigt förändrande arbetsmarknaden. Nog vet vi att detta kostar pengar, och nog vore det en angelägen uppgift även för oppositionens talesmän att säga att det här gäller en kraftanspanning. Man får ingenting gratis, men vill vi göra den- na väldiga investering för framtiden, som en utbyggnad av utbildningen för med sig, en investering som vi ju inte får någon betalning för förrän år 1975 eller kanske år 1980, får vi vara bered- da att ta de ekonomiska konsekvenser- na av vår ambition på denna punkt.

Det är klart att man har rätt att stäl- la frågan om man bör satsa mindre el- ler om ambitionsgraden är för hög. Nej, säger vi, men oppositionen, som ju är så orolig för skattetrycket och samti- digt för utvecklingen på lånemarkna-

Statsverkspropositionen m. m.

den, kan ju ställa sig denna fråga. Vi menar att vi gör en investering på framtiden som vi, som beslutar om den, kanske inte kommer att få någon nytta av men som nästa generation måste få en otrolig nytta av. Samtidigt är det ett rättfärdighetskrav att man öppnar möjligheter för en vettig utbildning för människorna.

Man kunde, herr talman, välja fler exempel. Jag har valt detta exempel på investeringar, som är nödvändiga för att vi skall kunna hålla en snabb framstegstakt även i fortsättningen.

Den andra delen av den sats, som partikongressen enade sig om, var att man måste tänka på de låglönegrupper och på de människor som alltjämt har det besvärligt. När det gäller folkpensionärerna råder det ingen strid. En höjning av folkpensionerna i år kostar mycket pengar. Ingen vågar väl tänka sig att man skulle reducera denna höjning. Nå, men hur är det med arbetsmarknadspolitiken? Är det inte orimligt att i dagens situation lägga fram en budget som innebär att 1 000 miljoner kronor anslås till arbetsmarknadspolitiska åtgärder? Vi svarar nej. För det första har vi stora områden i landet — inom Norrbotten och andra delar av landet — där det trots högkonjunkturen alltjämt finns en betydande arbetslöshet. För det andra har vi områden i landet, där det mitt i högkonjunkturen förekommer en strukturarbetslöshet beroende på omvandlingen av näringsgrenar o. s. v. För det tredje har vi — vilket man ibland glömmer bort — bland anslagen till arbetsmarknadspolitiska åtgärder väldiga belopp som är avsedda för de handikappade. Vi har tiotusentals handikappade, vilkas ofta fruktansvärda belägenhet vi nu — jag skall villigt medge för sent — börjar ta på allvar. De sysselsättningsfrämjande åtgärderna för dem kostar kolossala summor. Jag skall strax nämna dem. Vi har en omskolningsverksamhet, som man ibland kanske inte tror på, men man bör kanske

ändå observera följande siffra. Under tiden 1 juli 1963—1 juli 1964 fick 22 000 människor i detta land s. k. starthjälp. Mellan 5 000 och 6 000 av dessa människor bodde i norra Norrland, och de fick starthjälp för att stanna kvar i norrlandslänen och börja en ny sysselsättning. Det är alltså inte sant om man försöker göra gällande att dessa 22 000 personer enbart var sådana som ville flytta bort.

Hur gick det nu för dessa 22 000 människor? Efter ett år hade tre av fyra fortfarande ett förvärvsarbete som gav dem en hygglig försörjning. Allenast 5 procent var arbetslösa. De övriga var fortfarande under utbildning eller i beredskapsarbete. Är icke detta väl använda pengar? Man kan väl knappast finna någon mer stimulerande siffra på hur vettigt det är att även under en högkonjunktur satsa pengar på en verksamhet sådan som starthjälpen till arbetslösa eller människor som riskerar att bli arbetslösa.

Beredskapsarbetena kan man väl inte minska, vilket många begär, så länge vi i norrlandslänen har en arbetslöshet som icke är övervunnen.

Jag snuddade ett ögonblick vid de handikappade, och jag tror att det kan vara välmotiverat att inte bara snudda vid hur stor del av arbetsmarknadsanslagen som för närvarande går till dem. Anslagen på skolhuvudtiteln för utbildning av de handikappade har under de senaste åren ökat från 8 miljoner kronor till 17 miljoner kronor. Socialhuvudtitelns anslag till handikappade har ökat från 46 till 110 miljoner kronor, men den stora ökningen faller på sysselsättningsfrämjande åtgärder för de handikappade. Där är det fråga om en trettiodubbling av anslaget, alltså från 7 miljoner kronor till 210 miljoner kronor. Vad betyder inte detta för de enskilda människorna och för deras anhöriga? Men det betyder väl också någonting för den produktion, där man nu kämpar för att med hjälp av dessa 210 miljoner kronor få in dessa handi-

Statsverkspropositionen m. m.

kappade i ett meningsfullt och nyttigt arbete. Är det någon som vill stå upp och säga: »Vi har inte råd med dessa 210 miljoner kronor — vi måste ha ner skatten och därför skall detta belopp på 210 miljoner kronor, som är avsett utslutande till arbetsmarknadspolitiska åtgärder när det gäller de handikappade, pressas ned.» Nej, jag tror inte att någon vågar göra det, och jag tror inte att någon vågar komma på någon annan idé än att det både för den enskilda människan och för samhället i stort är till stor välsignelse att vi har råd och möjligheter att här göra en helhjärtad insats.

Vi talar så mycket om expansion. Vårt land befinner sig i en snabbare expansion än de flesta andra länder, men det finns — som jag redan snuddat vid — rader av områden som inte följer med i expansionstakten — jag talade om Norrland, om avfolkningsbygderna o. s. v. Självfallet vill de kommuner som finns där ge åt sina medborgare någonting av samma standard som de kommuner kan göra som har lyckan att befinna sig i expansionens trollcirkel. Men om detta skall vara möjligt, måste vi andra hjälpa dem. Det är anledningen till att vi i år föreslår en ökning av bidragen från staten till de fattigare kommunerna med 400 miljoner kronor. Det är en mycket stor summa. Är det någon som då står upp och säger: »Vi har inte råd att ta dessa 400 miljoner kronor»? Jag skulle vilja se om det är någon som kan komma på den idén.

Realinkomsterna har stigit kraftigt i vårt land — med cirka 20 procent under 1960-talet — men vi vet att det alltså finns många människor som lever i en verklig låglönemiljö. Skatteberedningen har visserligen visat upp att vi inte skall ta statistiken alltför bokstavigt, då många av dem som betecknas som låglöntagare är sådana som inte haft full sysselsättning under året, d. v. s. studerande och sjuka och liknande kategorier, men det är tillräckligt att vi vet att det finns 700 000 människor som har

en inkomst på mellan 10 000 och 15 000 kronor om året. Det är ganska få av dessa 700 000 människor som skall utmönstras därför att de är studerande eller sjuka. Vi kan inte definitivt komma förbi att det finns människor som verkligen kämpar med besvärligheter därför att de tillhör låglönegrupperna. Vi har sagt oss att en höjning av de låga inkomsterna är nödvändig, och vi har i statsverkspropositionen också på det sätt som nyss här lästes upp anfört på vilka vägar detta bör ske. Vi vet att man från LO betraktar detta som en av sina väsentligaste uppgifter, men vi vet vilka stora svårigheter som här möter.

Det effektivaste sättet att stödja låglönegrupperna är självfallet full sysselsättning, hög expansionstakt, utbyggnad av utbildningen och en aktiv arbetsmarknadspolitik, men vi kan inte komma förbi att skattepolitiken också måste komma in i bilden. Vårt skatteförslag som vi har presenterat innebär ett hänsynstagande till den låglöneproblematik som jag här anför. Förslaget utsattes till en början för våldsamma angrepp. Till och med folkpartiets ledare var uppe och talade om »nivelleringssträvanden». Vi betraktar inte detta som ett skällsord, om man därmed menar att vi eftersträvar en jämnare inkomstutveckling i vårt land, men vad som fordras för att vi verkligen skall uppnå ett resultat på detta område är en långsiktig viljeinriktning för politiken.

Herr talman! Jag har begagnat de minuter som stått till buds för att så kort som möjligt presentera vad som enligt min mening och vad som enligt regeringens mening ligger bakom den budget, som kammaren nu och under resten av vårriksdagen har att behandla. Den är ett uttryck för socialdemokratiens strävan, och vi kommer att fullfölja denna strävan även under de kommande åren.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet mig inte ha påyrkat några sänkta skatter för närva-

Statsverkspropositionen m. m.

rande. I det avseendet måste herr Erlander ha hört något han önskade höra men som jag inte sagt. Inte heller har jag vägrat betala några kostnader som behövs för reformer som vi varit med på. När statsministern ställer frågan: Var det fel, vet jag inte om han har någon anledning att ställa den till folkpartiet. Då det gäller skolreformen, de handikappade, vuxenutbildningen och över huvud taget kösamhällets olika aspekter, där vi varit en pådrivande kraft, är vi givetvis beredda att betala vad det kostar.

Nu är det emellertid så att budgeten inte bara består i att betala automatiska kostnadsstegringar. Där finns även andra saker, och det är i det sammanhanget jag livligt beklagat, att man inte gjort en total skattereform och tagit ett rejält grepp. Det skulle nämligen enligt min uppfattning i högre grad tillgodosett olika intressen som man bör tillgodose än den begränsade reform som statsrådet Sträng nu föreslagit.

De nya djärva mål, som utlovades i den socialdemokratiska valpropagandan, avspeglar sig på ett märkligt sätt i budgeten. Man levererar förslag som höjer skatten med 750 miljoner och söker inbilla folk — bl. a. genom tabellerna — att det är fråga om en skatte-sänkning. Som herr Virgin sade kan man ju inte utskilja grupp för grupp av skattedragare, utan man måste ta budgeten som en helhet.

Eftersom det är herr Erlanders regering som gör denna framställning av vad skattereformen innebär, så förstår ju var och en här närvarande att detta omöjligt kan vara för att det skall göra något gott intryck på allmänheten — han är ju inte sådan! Jag har reagerat mot denna felaktiga framställning. Det är allt i det sammanhanget.

Av de 750 miljonerna faller 500 miljoner bort året efteråt. Var skall regeringen ta dessa 500 miljoner? Det talar man inte om — man nämner inte frågan. Vi har att räkna med ytterligare höjda statstjänarlöner med hänsyn till

den inflation och de direkta skattestegringar som kan väntas. Och man har alltså redan 500 miljoner mindre, som måste någonstans tas. Att regeringen inte säger någonting om det, är naturligtvis inte heller för att allmänheten kanske skulle bli oroad om man tog upp det problemet?

Det är tillfredsställande att herr Erlander är så irriterad över dessa påpekanden, att han inte berör denna rätt viktiga fråga i sitt anförande utan nöjer sig med ett beklagande över att man förfasar sig.

Jag har inte deltagit i debatten om investeringarna. Jag är fullt medveten om att industriinvesteringarna stannat på en mycket hög nivå, men vad som varit oroande under de senaste åren är att de stannat eller sjunkit något. Stillestånd är oftast tillbakagång, och det är alltså ingen god tendens. Det är därför vi under de sista årens debatter varit inne på denna fråga. Jag måste hålla med om att kalkylerna i nationalbudgeten över hur industriinvesteringarna skall stiga under nästa budgetår förefaller mycket otillförlitliga. Det är möjligt att antagandena är riktiga, men de är verkligen inte något att bygga ett stort resonemang på, tycker jag.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern säger sig finna motsättningar i att vi från högerpartiet dels kritiserar skattehöjningarna och dels påpekar inflationsfaran. Nej, herr statsminister, det finns ingen motsättning i det resonemanget! Tror man det, är man offer för ett föräldrat tänkande. Inflationsfaran i dagens situation beror inte på varubrist, den beror på trycket av stegrade kostnader. Dessa har man tappat kontrollen över eller tycks komma att tappa kontrollen över. Problemet löser man inte genom att ytterligare öka kostnaderna på så sätt att man inför skatter som har en direkt prisstegrande effekt. Det hjälper inte heller att ropa på polis när priserna stiger, vilket man nu tycks vara inne på.

Statsverkspropositionen m. m.

En av de mest inflationsdrivande faktorerna i samhället är bostadsbyggandet, det tycks alla sansade bedömare vara överens om. Det är mycket som tyder på att bostadsbyggandet nu håller på att få ta en orimligt stor del av samhällets resurser i anspråk. Man lever ju, när allt kommer omkring, inte bara av bostäder. Det finns ändamål i samhället, som det kan vara ännu viktigare att inte svältföda. När detta är sagt måste man tillägga, att bostadsproduktionen naturligtvis inte bara kan bedömas efter de kostnader man lägger ned på den. Det är volymen som är avgörande. Om man, som vi gjort i otaliga år, kräver en utvecklade hyresreglering och låter bostadsbyggandet få äga rum på lika villkor under verklig konkurrens, är vi för vår del övertygade om att vi anvisat en väg till en tillräckligt stor bostadsproduktion som på sikt skulle ske utan ett oskäligt inkräktande på andra viktiga samhällssektorer. Då först kan man tala om bostadsbyggandet som del i en riktig välfärdspolitik.

Statsministern medger inte att industriinvesteringarna har stagnerat utan säger, att andelen i bruttonationalprodukten hela tiden varit lika stor. Jag tror inte det är en fullt korrekt framställning. Om man räknar industriinvesteringarnas volym och alltså tar hänsyn till kostnadsstegringen, finner man en klar stagnation under flera år.

När statsministern påstår, att talet om industriinvesteringarna i farozonen är verklighetsfrämmande, förefaller det mig som om statsministern inte hade läst finansplanen. Den säger: »Eftersom verkningarna av denna investeringsuppgång» — alltså under åren 1958—1961 — »nu måste antas vara i avtagande och med hänsyn till den knapphet på arbetskraft, som är att vänta på både kort och lång sikt, framstår dock en förnyad investeringsuppgång som nödvändig, för att takten i produktionsökningen och vår internationella konkurrenskraft skall kunna bibehållas.»

Det tycker jag är ett helt annat språk.

Jag vill så bestämt bestrida att de förslag som högerpartiet lagt fram, om de ses samlade — och det måste man självfallet göra — skulle äventyra samhällsbalansen. Vi siktar på alla sätt till en annan ekonomisk modell än den socialdemokratiska. Vi siktar till ett samhälle med lägre skatter och den stimulan till arbetsvilja och produktion som detta skulle innebära och vi siktar till ett minskat tvångssparande och ett ökat enskilt sparande.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Han excellens statsministerns anförande andades som vanligt en mycket stor belåtenhet med allting som har skett. Det har varit en strålande utveckling, det har gått framåt i alla avseenden. Det vore ju också väldigt bra om detta helt och hållet överensstämde med realiteterna, men när man börjar granska vad som har sagts kommer man till något annorlunda slutsatser. Jag vill dock säga, att om produktionen ökar med fyra procent och mera per år, skall då inte detta skapa förutsättningar för att vi skall kunna uträtta någonting i vårt samhälle? Jag måste säga att det måste vara en regering som handhar sitt fögderi på ett mycket dåligt sätt, om man inte kan få fram någonting av denna goda utveckling.

Som vanligt fick man av statsministerns anförande känslan att denna goda produktionsutveckling har skapats av en socialdemokratisk regering. Det har vi diskuterat många gånger. Det är emellertid inte så att socialdemokratisk politik skapar produktionsstegringarna, utan det gör hela vårt näringsliv, bestående av industriarbetare, jordbrukare, tjänstemän och hela raden av övriga arbetare. Dessa har grundlagt vårt välstånd, och detta har regeringen sedan möjligheter att fördela på lämpligaste sätt.

Till och med industriens investeringar var statsministern belåten med, trots

att herr Virgin citerade finansministerns uttalande att en förnyad investeringsuppgång var nödvändig för att vi skall kunna öka produktionen och klara oss i konkurrensen om exporten. Är det inte längre riktigt så god kontakt mellan statsministern och finansministern, eftersom det skrivs en sak i finansplanen och sägs en annan i talarstolen här?

Det är glädjande att industriarbetarnas reallöner stigit med 20 procent under de senaste fyra åren — det instämmer jag i — men, herr statsminister, hur har det varit med löneutvecklingen över huvud taget? Enligt de uppgifter som står här skulle vi ha haft en cirka 40-procentig höjning av den taxerade inkomsten av tjänst. Det stämmer dåligt överens med den 20-procentiga reallönehöjningen. Det är någonting som glappar. Det glappet kan vi också diskutera, och då hamnar vi omedelbart i inflationsdiskussionen.

Statsministern frågar om vi borde ha tagit en mervärdeskatt på 13 procent? Det får ses i förhållande till hur regeringen sköter sitt arbete. Jag förstår mycket väl att statsministern befinner sig i en snårskog av en massa olika åtgärder och att han gärna vill uppehålla sig i debatten vid dessa. Man kan komma med många olika frågor och exempel, men det är så att vi har en produktionsapparat som framställer en viss kvantitet och vi har råvaror, arbetskraft och kapital för den, och då är det regeringens sak att planlägga detta på bästa möjliga sätt. Det har den inte gjort. Den bedriver en konjunkturpolitik som inte leder till rätt resultat. Man får lappa på med kreditrestriktioner, räntehöjningar och dylikt. Det är inte god planering.

I televisionen fick väljarna en gång före valet ställa frågor. Det var politiker som skulle avge svaren, men det fanns också en nationalekonomisk expert med. Man frågade honom om det är en riktig planering, om man har trängsel, köer och andra besvärligheter. Nej, sade denne expert. Det är inte en

god planering, för då skulle man inte ha det på det sättet. Om igen återkommer vi till denna planering, som statsministern inte velat tala om.

Vi frågade intensivt under valrörelsen vad som menas med »nya djärva mål». Ja, vi fick det svaret en gång, att det var att reparera allt det som inte kunnat göras ordentligt under den nuvarande regeringens styre. Vi kanske kan få mera besked om det nu.

Jag skulle gärna vilja fråga ytterligare om låglönegrupperna. Det är bra att vi är intresserade av dem, både statsministern och jag. Är det inte så att vi skall ta med dem alla? Just i denna situation kan vi tänka oss att jordbrukargrupperna blir välvilligt behandlade, eftersom de obestridligt tillhör en låglönegrupp. På den punkten torde vi vara eniga, eftersom vi är ense om nödvändigheten av förbättringar för låglönegrupperna.

Jag har frågat om flera saker. I fråga om löneutvecklingen vill jag fråga statsministern, om han har samma uppfattning som finansministern uttalade för ett par år sedan, att en sådan löneutveckling som vi haft icke är förenlig med samhällsekonomisk balans. Kan vi fortsätta på samma sätt som tidigare? Därmed intet sagt mot löntagarna. De skall ha sin andel av produktionsökningen, det vill jag starkt understryka.

Det är åtskilliga fler saker som jag har frågat om men som inte har besvarats. Jag skulle speciellt vilja ta upp frågan om omsättningskattens konstruktion. Det går inte gärna att bibehålla den med den höjd skatten nu har nått.

Statsministern frågade om jag inte var nöjd med vissa punkter. Ja, det är klart att jag vill att idrottsanslagen och kulturanslagen skall ökas. Vad det skulle ha att göra med någon kommunistisk politik fattar jag inte. Jag har inte nämnt kommunisterna i mitt första anförande. Vi behöver helt enkelt dessa ökade anslag, och beror det på centerpartiet kommer vi att öka dem ytter-

Statsverkspropositionen m. m.

ligare även om socialdemokraterna på sedvanligt sätt håller tillbaka.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Herr Bengtson var led- sen över att jag inte begagnade tillfället att presentera de nya djärva mål som socialdemokratien säger sig arbeta för. Herr Bengtson måste ha varit i varje fall andligen frånvarande under mitt anförande — på annat sätt kan jag inte förklara denna brist på observans.

Jag var ofin nog att påstå att det inte var mycket att säga om de tre borgerliga talarna och att de väl fick överlägga med varandra. Därför skulle jag i stället ägna mig åt att skissera den socialdemokratiska politiken, och så gjorde jag det. Jag tog upp tre speciella områden: utbildningspolitiken, arbetsmarknadspolitiken och den speciella del av arbetsmarknadspolitiken som gäller de handikappade.

Jag tillät mig framhålla att målsättningen på dessa områden är oerhört djärv. Även för ett rikt land som Sverige innebär vilken som helst av de siffror jag anförde en stor insats. Jag skall inte trötta med att upprepa siffrorna — de finns ju i protokollet. Vid det samtal jag hade tillfälle att för en tid sedan föra med den brittiske ekonomiministern var kanske det som gjorde det största intrycket på honom uppgiften om hur många av de människor som riskerar att bli arbetslösa eller är arbetslösa vilka blir föremål för en vuxenutbildning och omskolning. Här drivs en dynamisk politik till gagn för den enskilde medborgaren men också för produktionen och hela samhällslivet.

Det är klart att jag kan ge herr Bengtson ytterligare undervisning i det här ämnet, eftersom han är så vetgirig. Partiet har emellertid startat en särskild kurs, öppen även för icke partimedlemmar, och herr Göran Karlsson kan säkert ge uppgift om närmaste upplysningscentrum. Om herr Bengtson går

igenom den kursen, tror jag inte vi behöver resonera längre om det här, och vi slipper då höra småspydiga uttalanden om nya djärva mål. De är djärva — på den punkten delar jag högerkritikernas uppfattning — därför att de innebär en stor anspänning av samhällets resurser. Vi ställer ändå upp dem, därför att vi tror att man en gång i framtiden kommer att få rik valuta, och samtidigt lämnas ett solidariskt stöd till människor som i dagens samhälle befinner sig i svårigheter.

Därmed tror jag att jag har besvarat herr Bengtsons frågor. Han påstod, herr talman, att jag befann mig i busksnären. Det är väl ett område där han är mera hemma än jag, så jag skall inte ifrågasätta hans kompetens att bedöma den saken, men jag gjorde verkligen ansträngningar att tala om de stora linjerna, och jag är ledsen över att min pedagogiska förmåga inte står i proportion till ärligheten i mina avsikter.

Herr Virgin gör ändå ett försök att föra en debatt. Han har ett recept för hur vi skall komma ur vårt dilemma, nämligen en väsentlig nedskärning av bostadsbyggandet. Han vill sänka skatterna, men han vet att en skattesänkning innebär påfrestningar på ekonomien, och hans recept är nedskärning av bostadsbyggandet. Vi kommer här tillbaka till de diskussioner som vi med så stort intresse förde med herr Hjalmarson och herr Svärd, och vi får se om vi inte kommer att klara diskussionerna nu också.

Om högern vill att vi i dagens situation skall sänka skatterna och om högers recept för att vi skall få utrymme för skattesänkningar är att skära ned bostadsbyggande, slopa hyresregleringen och höja hyrorna, kommer herr Virgin att möta motstånd, och jag hoppas att han tänker på att de gamla försöken att föra en reaktionär högerpolitik inte var särskilt framgångsrika.

Herr Lundström säger nu att han inte med ett ord har sagt att skatterna borde sänkas. Ja, min uppfattningsförmåga måste vara i nivå med herr Lundströms

pedagogiska förmåga. Jag kunde inte finna annat än att herr Lundström sade att regeringen har försummat att sänka företagsbeskattningen och försummat att sänka progressiviteten. Var skall pengarna tas? Skall de tas ur felmarginalerna? Någon måste betala sänkningarna?

Herr Lundström måste väl vara ute efter ettdera av de tre ting som jag nämnde i början. Han vill sänka skatterna för företagen och de högre inkomsttagarna. För att få pengar till det kan han föreslå att staten lånar ytterligare pengar, vilket alltså betyder ökad inflationsrisk. Han kan också säga att han varken vill höja skatterna eller höja upplåningen, och då måste han ju ta bort något av de ändamål som pengarna används till. Livet är inte så invecklat som det kan te sig. Det finns inga andra utgångar ur rävlyan där herr Lundström är instängd. Jag väntar med spänning på att få höra vilken utgång han väljer — han kan ju inte dela upp sig och slinka ut genom alla tre utgångarna.

Detta var innehållet i herr Lundströms anförande. Han har inte velat sänka några skatter. Fanns det då ingen realitet bakom talet om att sänka företagsbeskattningen? Fanns det ingen realitet bakom talet om att sänka progressiviteten? Om herr Lundström menar att det inte var så han tänkte, utan bara så han talade, då är det lättare att komma överens med honom, men det hade varit bättre om herr Lundström tänkt innan han steg upp i talarstolen.

Herr BENGTSO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar hans excellens herr statsministern för hans rekommendation till mig att gå in i en studiecirkel och studera dessa saker. Vi är gamla folkbildare båda två, och det är ju många nyttiga ting som man kan lära sig i en studiecirkel. Jag behöver emellertid inte nu följa statsministerns råd, ty jag har av statsminis-

terns senaste anförande fått bestyrkt ungefär vad jag förmodade.

Vi frågade intensivt under hela valrörelsen vad som menades med »Mot nya djärva mål». Vi fick aldrig något riktigt tillfredsställande svar. Nu är jag tacksam för att statsministern deklarerat att detta »Mot nya djärva mål» är ett försök att reparera vad som tidigare har brustit i planeringen ifrån den socialdemokratiska regeringen. Det har inte varit bra på studieområdet, men nu har man förbättrat det, säger statsministern. Det har heller inte varit bra på andra områden, men nu har man tagit itu med dem. Det är alltså detta som är innebörden i »Mot nya djärva mål». Då är vi emellertid tillbaka till vad jag inledde mitt anförande med. Jag behöver således inte besöka någon studiecirkel, eftersom jag här av statsministern själv fått bestyrkt vad man egentligen menar med »Mot nya djärva mål».

Beträffande förhållandena på studieområdet kanske jag får tillägga att vi inte riktigt är överens. Hade de förslag som centern tidigare kommit med gått igenom hade vi nämligen åtminstone i vissa avseenden fått till stånd ytterligare förbättringar på detta område.

Herr talman! Det fanns väl mycket som jag frågade om tidigare som statsministern inte ansåg sig ha tid att besvara i dag. Men detta är ju inte sista dagen vi bedriver politik, och det blir kanske möjlighet under riksdagens lopp att återkomma till saken. Jag vill dock framföra ett tack för att vi nu fått besked om vad »Mot nya djärva mål» innebär. Det är således att reparera vad regeringen Erlander har försummat tidigare på olika områden.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är mycket möjligt, herr statsminister, att jag är en dålig pedagog. Jag trodde dock att det framgick att mitt resonemang om både progressiviteten och om företagsbeskatt-

Statsverkspropositionen m. m.

ningen fördes som en polemik mot finansministerns uttalande i finansplanen. Det gällde hans förklaring varför han ansett det omöjligt eller onödigt att nu genomföra skatteberedningens förslag i fråga om företagsbeskattningen. Även mitt uttalande i fråga om progressiviteten gjordes i samband med ett beklagande av att man inte nu kunnat ta upp denna fråga, vilket skulle ha kunnat ske om man hade fått ett reformförslag som hade varit mera omfattande och fullständigt och verkligen blivit ett nytt skattesystem, vilket det nu framlagda förslaget inte är. Här har nämligen herr Sträng nöjt sig med att endast reformera vissa saker.

Löftena om »Mot nya djärva mål» måste naturligtvis förverkligas på något sätt i förslag till reformer. Regeringen har också, såsom herr Bengtson nyss sagt, föreslagit vissa reformer. Åtskilliga av dessa, och inte så få, består i att regeringen anammat uppslag som tidigare framförts av oppositionen, särskilt centerpartiet och folkpartiet under många år, men som regeringen tidigare inte velat förverkliga. Det gäller t. ex. pensionärernas årliga standardtillägg och stödet åt de handikappade, där statsministern var vänlig nog att medge att man kanske hade börjat för sent. Det gäller också åtskilliga andra av de problem som här varit uppe. När dessa reformer betecknas som ett förverkligande av löftena »Mot nya djärva mål», så är ju visserligen äran av att förslagen framlagts den socialdemokratiska regeringens — det skall ingen bestrida — men vad som egentligen skett är att man i mångt och mycket har gett efter för det tryck som förekommit från oppositionens sida.

Till sist, herr statsminister, vill jag säga en sak litet vid sidan av detta. Jag har många gånger funderat över hur långt man kan gå i fråga om skattehöjningar. Vi vet nu att man kan gå åtskilligt längre än vad man trodde möjligt för ett par tre årtionden sedan. Då trodde man ju att det fanns en viss

gräns, över vilken man inte kunde gå. Vi vet i dag att man den gången satte gränsen för lågt. Nu har vi i fråga om skatterna nått en topp. Vilka möjligheter finns det då att fortsätta med skattehöjningarna? Jag föreställer mig att någonstans finns det ett optimum i förhållande till inkomststegringarna. Detta är en debatt som vi kanske inte kan ta upp i dag, men det skulle vara intressant att någon gång få ta upp denna fråga till dryftande.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har över huvud taget inte tagit ställning till bostadsbyggandets omfattning på annat sätt än att det rimligen inte bör få vara större än vad samhällsekonomin tål. Jag vill fråga om herr statsministern har någon annan uppfattning.

Vad vi från vår sida däremot bestämt har tagit ställning till och krävt i många år är att vi skall rätt utnyttja de resurser som samhället avsätter till bostadsbyggandet. Detta är möjligt endast genom att sanera bostadsmarknaden och genom att komma fram till den marknadshushållning som är ett så viktigt kännetecken i högerns samhällsbild och som har visat sig vara så överlägsen på alla andra områden inom den ekonomiska verksamheten.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Det gläder mig mycket att herr Virgin alltså nu lämnar en dörr öppen beträffande bostadsbyggandet. Men då återstår frågan: Hur skall det nu gå för herr Virgin? Nu är han i samma situation som herr Lundström, nämligen att han å ena sidan vill sänka skatterna, å andra sidan inte vill öka upplåningen. Inflationrisken utmålades ju fortfarande som betydande. Men samtidigt går han in för en sänkning av skatterna. Han har alltså genom det sista anförandet slagit undan möjligheterna

att föra den debatt som han började att föra.

Till herr Bengtson vill jag säga, att vi på många vis försökte kungöra vad vi menade med våra nya djärva mål. Vi hade exempelvis en affisch, där det i finstil fanns en redovisning av alla punkter vi ville realisera om vi fick makten. När man reser omkring så mycket som vi partiledare gör är det klart att man inte hinner stanna och läsa vad som står på affischerna — det kan jag förstå — men jag påstår att det är alldeles felaktigt att vi inte gjort vårt yttersta för att klargöra innebörden. Det är inte först i dag jag gör detta, utan det skedde under hela vår valrörelse.

Men jag tog inte till orda för att säga detta — det är väl tämligen likgiltigt vad herr Bengtson observerat och inte observerat under en valrörelse — utan för att framhålla att vi måste ha klart för oss att önskelistor kan vi allesammans ställa upp. Det kan ju inte vara någon konst att säga att det vore bra om vi byggde t. ex. 200 000 lägenheter per år. Det är ingen konst att säga att vi kan dela ut 2 miljarder till folkpensionärerna. Alla kan ställa upp långa önskelistor — det kräver ingen större fantasi. Däremot fordras det en konstruktiv fantasi när önskelistorna skall realiseras. Då kan det ofta vara besvärligt och det kan fordras en viss expertis för att komma fram till ett vettigt resultat. Men det går också — jag är övertygad om att alla riksdagens partier skall kunna utarbeta ganska goda förslag i olika avseenden, om de har tillräckligt med kanslipersonal.

Den springande punkten — det säger jag till alla tre — är dock inte att ställa upp önskelistor och inte ens att utarbeta förslagen utan att bereda ekonomiskt utrymme för dessa förslags realiserande så att deras förverkligande inte betyder katastrof eller besvärligheter för landet. Det är väl ingen konst att säga att vi skall öka bostadsbyggandet till 95 000 lägenheter, om man inte tar någon hänsyn till vilka ekonomiska conse-

Statsverkspropositionen m. m.

kvenser det måste få. Herr Virgin har naturligtvis alldeles rätt i att man måste anpassa bostadsbyggandet till det ekonomiska utrymme som finns, men skillnaden mellan oss och högerpartiet är att vi sätter in våra krafter på att vidga detta utrymme. Vi accepterar inte verkligheten i ett statiskt samhälle genom att säga att det inte går att bygga en enda bostad mer än man just nu kan åstadkomma, utan vi säger: Låt oss söka förändra denna verklighet, låt oss göra den mera produktionsvänlig, låt oss försöka stegra produktionen inom landet så att det blir möjligt att öka även bostadsbyggandet. Det är däri djärvheten består. Den ligger icke i önskelistornas framställande, icke ens i att framlägga utarbetade förslag — djärvheten ligger helt och hållet i vilken satsning på framtiden man vågar göra när det gäller att skapa utrymme för raden av önskemål.

Och det är därom denna diskussion rör sig. Herr Bengtson har sökt få det till att diskussionen skulle gälla de pågående jordbruksförhandlingarna. Herr Bengtson, vi har över huvud aldrig i denna kammare tagit upp en diskussion om förhandlingar som pågår — ännu mindre i ett så ömtåligt ärende som det här kan vara fråga om.

Herr Bengtson yttrade att vi inte har någon fast hand över ekonomin. Jag uppfattade inte riktigt vad han sade — jag skall studera det ytterligare när protokollet kommer — men det verkade som om han ansåg att en fast hand var en hand som höll avtalsrörelserna i styr. Herr Bengtson skakar på huvudet — då har jag alltså missuppfattat hans yttrande, och det är bra. Vi har nämligen den uppfattningen att det inte kan bli tal om någon dirigerad avtalsrörelse. Om det är detta de borgerliga menar med en fast hand vill jag gärna från regeringens sida deklarerat att arbetsmarknadens parter hittills har visat stort omdöme vid handläggningen av dessa angelägenheter, och jag är övertygad om att resultatet inte skulle bli

Statsverkspropositionen m. m.

någon förbättring av det ekonomiska läget om statsmakterna blandade sig i förhandlingarna.

Jag tror, herr talman, att jag har svarat på praktiskt taget alla frågor som gjorts, i den mån det varit frågor. Dagens debatt tillhör väl inte de debatter som sätter världen i gungning. Jag tror inte att den kommer att lämna några särskilt intresseväckande spår efter sig. När jag hörde herrarna på den borgerliga sidan kunde jag inte hjälpa att jag tänkte på vad Dagens Nyheter skrev den 16 januari: Det kommer att bli lätt för väljarna att upptäcka skillnaden mellan socialdemokrati och borgerlighet, en borgerlighet som befriat sig själv från föräldrade tabun, kritstreckstänkande och skattekverulans. Vad blir det då kvar av borgerligheten, herr talman!

Herr LAGER (k):

Herr talman! I motsats till de föregående talarna i årets remissdebatt skall jag avstå från att granska budgetförslaget på ett mera genomträngande sätt. Vårt partis kritik av budgeten framföres i andra kammaren, och jag tycker att det är onödigt att dubbla denna kritik. Med tanke på den förestående författningsreformen får vi väl också börja vänja oss vid att betrakta riksdagen som en enhet.

Jag skall alltså begränsa mig till några rätt allvarliga brister i regeringsförslaget, som framför allt drabbar de anställda inom näringslivet. De reformförslag som jag syftar på och som inte tagits upp i statsverkspropositionen har det goda med sig att de inte kostar några pengar i egentlig mening på samma sätt som anslag på andra områden i budgeten.

Låt mig emellerid först få säga några ord i anslutning till den förda diskussionen, huruvida några nya och djärva mål har uppställts i budgetförslaget eller inte. Vi var väl alla en smula nyfikna på årets statsverksproposition just med tanke på detta, om den skulle inne-

hålla nya och djärva målsättningar. Jag kunde inte för min del finna några sådana vare sig nya eller särskilt djärva mål vid den första genomläsningen av statsverkspropositionen. Nu har vi kanske olika uppfattningar om vad som menas med nya och djärva mål. Statsministern konkretiserade och nämnde tre saker i statsverkspropositionen, nämligen utbildningen, kampen mot arbetslösheten och hjälpen åt de handikappade. De stora reformerna på utbildningens område kan väl knappast betecknas som nya. Det nya låg väl egentligen i den stora anslagshöjningen för att genomföra beslut som fattats i fjol och tidigare. Kampen mot arbetslösheten intensifieras, och hjälp ges i ökad utsträckning till omskolning av människor som f. n. är arbetslösa eller som söker arbete på arbetsmarknaden. Detta är väl egentligen ingenting nytt och inte heller så särskilt djärvt, ty det är så vitt jag förstår ett stort bekymmer hur man skall kunna öka mängden av arbetare och andra anställda. När det gäller hjälpen åt de handikappade är det väl — såsom statsministern erkände, om jag inte missförstod honom — bara fråga om en reparation av tidigare försummelser.

Jag skulle i all anspråklöshet vilja peka på några målsättningar, som inte heller de är nya och särskilt djärva men som ändå i djärvhet mäter sig med vad som föreslagits i statsverkspropositionen; de kan dock vara viktiga nog för den vanliga arbetsmänniskan i vårt land.

Först skulle jag vilja uttrycka några önskemål om förhållandena i arbetslivet, människornas ställning i produktionslivet. Under de senast 40 åren har mer eller mindre intensivt förts en diskussion om demokratiens utvidgning till att gälla också produktionslivet eller, om man så vill, näringslivet. Denna debatt började redan på 1920-talet. Den avstannade ett tag i slutet på 1930-talet och under kriget, men den har kommit tillbaka med ökad intensitet under de

Statsverkspropositionen m. m.

senaste åren. Hela denna diskussion och de statliga utredningar som den föranlett och som tillfört diskussionen nytt material har emellertid inte lett till några mera anmärkningsvärda praktiska resultat. Den lilla reducering av kapitalägarnas suveränitet i och över företagen, som åstadkommits, har skett tack vare de fackliga organisationernas insatser, inte på grund av statsmakternas initiativ eller med deras medverkan. I en mycket intressant artikelserie som löper i en av våra största dagstidningar noterar en i folkpartiet aktivt verkande ung man följande: »Åt kapitalets innehavare har hela beslutanderätten anförtrotts, men de människor som arbetar i företaget har endast det inflytandet över löner och anställningsförhållanden som fackföreningen mödosamt kämpat sig till.» Jag tycker det är sant som det är sagt. Hela demokratiseringsprocessen i vårt samhälle har lämnat förhållandena i produktionslivet oberörda. En annan skribent i samma diskussionsserie, låter en textilarbetare, säga sin mening i följande ord: »Jag har arbetat här i 30 år, men vi har inte kommit den industriella demokratin en millimeter närmare.»

Inte bara vi kommunister utan också andra har framfört förslag vid olika tillfällen om att demokratin bör vidgas till att omfatta också arbetslivet. Oftast har dessa förslag avspisats med motiveringen att alla sådana frågor i första hand måste lösas genom frivilliga överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter. Jag tycker emellertid att erfarenheterna visar att det inte går att lösa dessa frågor enbart på den vägen. Är det rimligt att till fackföreningsrörelsen överlämna hela bördan att på detta fält driva utvecklingen framåt? Vi tycker inte så. Arbetarrörelsens samlade krafter skall sättas in, både de fackliga och de parlamentariska.

Resultatet av 1964 års val till andra kammaren gav majoritet i riksdagen för arbetarrörelsen. Det finns ingen an-

ledning antaga att denna majoritet kommer att försvinna i framtiden. Den enda risk för att så kan ske är, såvitt jag kan se, om arbetarväljarna bibringas uppfattningen att den parlamentariska majoriteten ger ringa resultat just på det viktigaste området, det som jag här har antytt. Det är ett vägande skäl för att verkligen uträtta någonting i detta sammanhang.

Tillåt mig att ställa några saker under diskussion. Det är mycket möjligt att de inte är helt realiserbara eller ens väl genomtänkta, men det får väl i så fall bli kommande utredningars sak att göra detta arbete grundligare. Jag vill emellertid ändå nämna några ting som skulle kunna vara om inte annat så dock smakbitar på företagsdemokrati. Vi har någonting som kallas för företagsnämnder reglerade i ett avtal mellan arbetsmarknadens båda huvudparter. Dessa företagsnämnder diskuteras rätt mycket. Kan det inte tänkas att flytta in dem i lagstiftningen för att därmed ge dem en större auktoritet än de för närvarande har? De skulle då också kunna få vidgade befogenheter. Det vore väl rimligt om dessa nämnder hade beslutanderätt exempelvis över företagens sociala fonder samt över tillsättande, avskedande och omplacering av arbetsledare. Vidare vore det rimligt om företagsnämnderna hade rätt att kräva en ordentlig information av företagsledningarna om planeringen av produktionen och andra ting, innan besluten fattas. Som det utvecklats sig hittills blir det i allmänhet en efterhandsinformation, vars kvalitet blir beroende av vilket intresse företagsledningen har och vilket värde den tillmäter en sådan information.

För det andra borde nog aktiebolagslagen ges en översyn och ändras så att de anställda genom sina organisationer finge rätt och möjlighet att granska företagets planer och räkenskaper, anlingen på egen hand eller genom anlitade sakkunniga.

För det tredje bör karensdagarna vid

Statsverkspropositionen m. m.

sjukdom och olycksfall avskaffas snarast möjligt. Nu kom det här om dagen en notis i pressen som meddelade att en arbetsgrupp, sammansatt av män från Landsorganisationen och socialdemokratiska partiet, skulle ta sig an den här saken. Arbetsgruppen har socialministern till ordförande, och det tycker jag är bra. Det återstår då bara att hoppas att denna arbetsgrupp kommer fram till praktiska förslag till lösning av frågan, så att beslut om karensdagarnas avskaffande vid sjukdom kan läggas fram för riksdagens avgörande redan i år. Det är inte en dag för tidigt att så sker, och det skulle liksom i fråga om hjälp åt de handikappade innebära att regeringen och riksdagsmajoriteten hämtade in många års försummelser.

Låt mig så för det fjärde nämna en sak som av och till aktualiserats, en sak som diskuterades mycket livligt på sin tid men som numera har kommit bort ur diskussionen utom vid enstaka tillfällen när en akut situation uppstått. Jag tänker på lagen om kollektivavtal och lagen om arbetsdomstol, och de har ju också litet grand med företagsdemokrati att göra. Under senare år har de s. k. vilda strejkerna tilldragit sig en viss uppmärksamhet och åtminstone i något fall varit föremål för vetenskaplig analys. Låt mig bara nämna ett enda exempel på hur denna lagstiftning kan verka.

För något år sedan — jag erinrar mig inte så noga vilket — förekom en vild strejk på Lindholmens varv i Göteborg. Sedermera dömdes ett 70-tal arbetare till böter på vardera 200 kronor. Vad var strejkens orsak? En arbetare hade inställt sig vid stämpeluret en morgon kl. 7.13. Tidsfristen hade gått ut 7.12. Han kom alltså inte mer än en minut och kanske knappt det för sent till sitt arbete. På gården mötte han en kollega som hade kommit i rätt tid men som var på väg ut, ty han skulle gå hem eftersom han inte kände sig bra. Dessa båda bytte stämpelkort och raderade

bort numren. Varför? Jo, för att den som kommit en minut för sent inte skulle gå miste om 57 kronor i helgdagsersättning. Brottet upptäcktes och bägge arbetarna fick avsked. Som protest lade deras kolleger ned arbetet för en stund.

Det är klart att detta var ett brott mot vad som stadgas i kollektivavtalslagen, men att släpa 70 människor inför domstol och döma dem till 200 kronors böter vardera för den där minuten och den lilla förseelse som begåtts tycker jag är ganska oriktigt. Det finns inga rimliga proportioner mellan brott och straff i ett sådant här fall. Domstolen har naturligtvis dömt efter lagen — det tvivlar jag inte ett ögonblick på — så ur den synpunkten finns det väl ingenting att säga, men kanske borde hela lagen ges en översyn. Det har visst skett en gång sedan den stiftades 1928, och det kunde nog vara på sin plats att modernisera den och bringa den i överensstämmelse med den rättskänsla som vi har nu.

De undersökningar som gjorts beträffande de vilda strejkerna — och det är bland annat vid sådana tillfällen som den här lagen tillämpas — har visat att det ofta bland de anställda förekommer missnöje med företagsledningen, som begär psykologiska och andra missgrepp, och så en vacker dag inträffar en episod som kommer missnöjet att flamma upp i en konflikt. Det är dock bara de som går ut i strejken som blir åtalade och dömda, inte de personer som är de ursprungliga upphovsmännen till den situation som uppkommit. En översyn av denna lagstiftning skulle också vara ett led i strävandena att nå det som statsministern talade om här alldeles nyss, nämligen trygghet åt den enskilde och social rättvisa.

Det skulle ha varit ett djärvt initiativ om en ordentlig genomgång och granskning av vårt militärväsende hade ställts i utsikt. Jag har tidigare i denna kammare varit för att man skulle åstadkomma en bättre civil insyn i hela mi-

litärväsendet. Det är väl litet oegentligt att en sådan sektor i vårt samhällsliv som tar så mycket pengar i anspråk från budgeten i huvudsak är undandragen allmän civil insyn. Det utvecklas inom militärväsendet uppenbarligen vissa företeelser som inte kan vara tilltalande. Nog är det litet löjligt att några dussin vuxna karlar skall behöva böja knä för en regementschef bara därför att denne är kort till växten — jag menar den fysiska växten. Nog är det upprörande, som tidningarna berättade här-omdagen att den sannolika orsaken till en flygolycka med dussintals offer var att de militära myndigheterna inte hade givit anvisning till den civila luftfarten om vissa belysningsanordningar vid en flygplats som begagnas av det civila flyget. Jag tror att hela militärväsendet behöver en ordentlig genomkörare. Fattor uppstår naturligtvis för att byråkrati växer fram och att slentrian med anförtrödda medel utvecklas. En mot folket rätt avig attityd kan utbildas. Ett sådant djärvt grepp på detta område skulle enligt min mening vara påkallat.

Tillåt mig så, herr talman, att få göra ett par kommentarer, som jag tycker är av värde, till två av de tal som hölls när denna riksdag öppnades. I sitt tron-tal den 12 januari säger Konungen: »För att trygga freden krävas dock framsteg i nedrustningsfrågan, särskilt beträffande åtgärder för att hindra kärnvapens spridning.» I det svarstal som denna kammars talman höll knöt han an till detta uttalande och förklarade: »Risken för ytterligare spridning av kärnvapen har snarast ökat och åtgärder för att motverka denna tendens ter sig mer än någonsin nödvändiga.» Båda dessa uttalanden är högst auktoritativa. De kan väl inte tolkas på något annat sätt än att riksdagen och regeringsmaktens främsta företrädare motsätter sig att vårt land kompletterar sin vapenutrustning med kärnvapen. Om Sverige skulle skaffa sig kärnvapen betydde detta nämligen utan tvivel en

statsverkspropositionen m. m. spridning av detta vapen. Det måste även innebära att Sverige motsätter sig planerna på den s. k. multilaterala kärnvapenflottan inom Nato, som har diskuterats mycket livligt i den europeiska pressen under de senaste veckorna. Det skulle med andra ord betyda att de förslag och linjer som vi och flera med oss vid upprepade tillfällen har framfört nu skulle vinna gehör. Ingen kan vara mer tillfredsställd med detta än vi.

Slutligen vill jag bara göra ett litet tillägg till detta inlägg i årets remissdebatt. Det rör en utrikespolitisk fråga, och jag kan tänka mig att den återkommer i annat sammanhang om det blir någon utrikesdebatt i år. Jag anser den emellertid vara så pass viktig att det är försvarbart att ta in den i denna diskussion och därmed också i kammarens protokoll. Vad jag syftar till är det sedan många år efterfrågade svenska initiativet till att åstadkomma en normalisering av förbindelserna mellan vårt land och Tyska demokratiska republiken. I praktiskt taget alla kretsar i vårt land erkänner man denna statsbildnings existens. Bara det officiella Sverige blundar för denna företeelse i det centrala Europa. Jag tycker det är på tiden att Sverige erkänner denna statsbildning. Några reella skäl för att undvika ett sådant erkännande finns enligt min mening inte. Däremot skulle ett sådant steg från svensk sida inte bara väcka uppmärksamhet utan även befrämja en återgång till normala förhållanden i hela Centraleuropa.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än det som tidigare talare har ställt, nämligen om remiss av propositionen.

Herr GEIJER, ARNE, (s):

Herr talman! Jag skall i ett så kort anförande som möjligt försöka anlägga några synpunkter på den budget som har förelagts riksdagen. Man förvänar sig kanske litet över den debatt som

Statsverkspropositionen m. m.

littills har ägt rum i denna kammare, eftersom de borgerliga partierna inte har utövat en mera hårdhänt kritik av regeringens budget. För egen del är jag avsevärt mer tillfredsställd med årets budget än den som förelåg då jag senast deltog i remissdebatten. Självklart skulle jag kunna ta upp t. ex. u-hjälpsfrågan såsom skedde vid det senaste tillfället då jag deltog i en sådan debatt. Jag skall inte göra det denna gång. Det får inte tydas så att jag skulle vara tillfredsställd med vad regeringen föreslagit här. Tvärtom är jag av samma mening som jag varit tidigare, nämligen att regeringen när det gäller u-hjälpen är alltför återhållsam.

Låt mig i stället säga några ord om budgeten i övrigt. Budgeten måste anses som svag — och jag hoppas att finansministern själv är medveten om detta — särskilt om man betraktar den i förhållande till rådande konjunkturläge och konjunkturutsikterna för resten av 1965. Bland våra ekonomiska spåmän råder en allmän enighet om att vi har att emotse en fortsatt högkonjunktur under hela 1965. Mot den bakgrunden måste den framlagda budgeten te sig såsom ganska svag. Det kan innebära — vilket väl finansministern inte heller är helt främmande för — att vi får en inflation av större omfattning än som varit vanligt under senare år.

Finansministern kalkylerar med en upplåning av en miljard kronor, och det är kanske det mest betänkliga i den ekonomiska situation som vi nu befinner oss i. Vi går emot en fortsatt penningvärdeförsämring, starkare än de närmast föregående åren, och det kan få återverkningar på många sätt och på många områden. Visserligen utgår finansministern ifrån — även om det inte uttryckligen sägs — att inkomstutvecklingen för statsverket skall bli gynnsammare än budgeten anger. Vi har alltså en underskattning av inkomstutvecklingen, kanske en systematisk och medveten underskattning. Men den trösten är ganska klen att vi kommer

att få större inkomster än beräknat, då vi samtidigt får hålla i minnet att i budgeten inte inkalkylerats några ökade lönekostnader för de statsanställda och man säkert kan utgå ifrån att dessa ökade kostnader under 1965 kommer att röra sig om några hundra miljoner kronor.

Den konstruktion som budgeten fått vid detta tillfälle och som oppositionen betecknat som rörig innebär ju att man både ger och tar. Vad man ger är skattefavourer till vissa inkomsttagare, samtidigt som man genomför en skatteskärpning, främst i form av en ökad omsättningsskatt. Från borgerligt håll har mycket skarpt kritiserats den uppläggning av budgeten som innebär att man skapar ökade kostnader för konsumenterna genom en ganska stark höjning av omsättningsskatten, en kraftigare ökning än som ägt rum sedan omsättningsskatten först genomfördes. Det är riktigt att så är förhållandet. Men mot bakgrunden av den ekonomiska situation som vi har att förvänta kan jag inte se någon annan möjlighet än den som finansministern har valt, nämligen att genomföra den skatteskärpning som här föreslås. Det är ekonomiskt sett en nödvändighet, även om en skattehöjning alltid måste te sig som ovälkommen för konsumenterna, oavsett om den har formen av en ökad omsättningsskatt eller om den har formen av en skärpning av den direkta beskattningen.

Vi inom löntagarorganisationerna kan aldrig bortse från de ekonomiska sammanhangen. Vi är på det klara med att om inflationen inte skall drivas alltför långt och gå alltför snabbt, måste man möta verkningarna av inkomstutveckling och skattelindringar på de sätt som här har skett. Det är helt enkelt ofrånkomligt. Vi kommer ändå, som jag har sagt, att få en försämring av penningvärdet under 1965. Men då är det lyckligt, menar jag, att budgeten har fått den konstruktion som den nu har, att den ändock tillgodoser de låga

Statsverkspropositionen m. m.

inkomstgrupperna i betydligt högre grad än fallet är då man kommer högre på inkomstskalan, ty omarbetningen av skalorna för den direkta beskattningen tillgodoser de kategorier i sambället som har låga inkomster. Det är nödvändigt, ty när vi diskuterar är de låga inkomsterna, låglönegrupperna, en realitet i det svenska samhället. Jag menar för egen del att det är nödvändigt för samhället att vi, när den ekonomiska utvecklingen medger detta, går den vägen att vi lättar trycket främst för de låga inkomsttagarna. Samhället kan bidra till att göra detta, om vi inom Sveriges riksdag väljer de vägar och de metoder som är möjliga för oss. Här gäller det inte bara de låga inkomstgrupperna och de enskilda inkomsttagarna, utan här kommer också familjepolitiken in i bilden. Barnfamiljerna behöver mera än hittills hjälpas till en bättre ställning.

När man nu har kritiserat vad som finns i budgeten och beklagat att det innebär inflation och en ökad belastning för konsumenterna skulle jag vilja erinra om remissdebatten vid den senaste höstriksdagens början. Vad var det man då mycket hårt drev från den borgerliga oppositionens sida? Jo, man ville ha en radikal omläggning av skattesystemet omedelbart, ett införande av mervärdeskatten. Jag har i egenskap av representant för Landsorganisationen sagt att vi inte är mogna för detta. Det krävs olika utredningar om mervärdeskattens verkningar innan man kan ta ett sådant steg. Men vid höstriksdagens remissdebatt var det en ganska hård strid om detta.

När man nu kritiserar verkningarna för konsumenterna av den framlagda budgeten kan man ställa sig frågan: Nå, om vi nu i stället hade genomfört mervärdeskatten omedelbart, skulle det ha gjort saken bättre för löntagarna?

Självfallet inte! Ty ur konsumenternas synpunkt skulle mervärdeskattens genomförande nu ha betytt mycket värre saker än vad den höjda omsättnings-

skatten och budgeten i övrigt innebär, framför allt för de låga inkomstgrupperna. Mervärdeskattens genomförande skulle ha medfört att omsättningsskatten som nu går upp till 9 procent i stället skulle ha ökat till 13 procent. Det skulle icke ha inneburit någon förbättring i ortsavdraget, vilket inte heller budgeten gör, men den innehåller andra skattereformer som har samma effekt som om ortsavdraget hade höjts. Något sådant finns inte med i skatteberedningens yrkande som skulle genomföras i samband med införandet av mervärdeskatten. En höjning av barnbidraget till 800 kronor skulle enligt skatteberedningen ha ägt rum i samband med mervärdeskattens införande. Men i den budget som föreligger föreslås att barnbidraget skall fastställas till 900 kronor, alltså ett betydligt bättre läge för barnfamiljerna.

Skatteberedningen föreslog en skattesänkning på den direkta beskattningen med samma belopp som det som nu föreslås i budgeten, nämligen 750 miljoner kronor. Men jag vill här erinra om att då det gäller den direkta beskattningens sänkning har en omarbetning av skattetabellerna ägt rum. Skatteberedningen utgick från helt andra skattetabeller än dem som finansministern nu föreslår i sin budget. Vad han föreslår är att sänkningen av den direkta beskattningen främst skall komma de låga inkomstgrupperna till del.

Vidare föreslog skatteberedningen att bensinskatten skulle höjas med fyra öre. Finansministern föreslår fem öre, en skillnad med ett öre, och ändå signaleras nu att det kommer att bli stor politisk strid i riksdagen om bensinprisets höjning.

Det råder ingen tvekan om — ifall man jämför med vad den borgerliga oppositionen sagt vid höstriksdagen och i den offentliga debatten — att om mervärdeskatten införts omedelbart skulle detta för konsumenterna och främst för de låga inkomsttagarna ha varit ett betydligt sämre alternativ än det som

Statsverkspropositionen m. m.

denna budget innebär. Jag tror det är nyttigt att ha detta i åtanke. När jag lyssnade till en av oppositionens talare i denna kammare, nämligen herr Bengtson — han brukar ju alltid se så lycklig ut när han håller sina egna anföranden — märkte jag att han såg speciellt lycklig ut vid detta tillfälle. Det förvånar mig inte, ty finansministerns förslag tillgodoser i olika avseenden herr Bengtsons valmän i mycket hög grad, eftersom jordbrukarbefolkningen räknar sig till de låga inkomstgrupperna i samhället. Herr Bengtson har således egentligen inte någon anledning alls att opponera sig. Han har anledning att vara mera tillfredsställd med den föreliggande budgeten än vad jag har.

Det finns naturligtvis mycket att säga om budgeten i övrigt, men jag skall här begränsa mig till att säga att till det mycket positiva i den föreliggande budgeten kan räknas den höjning av anslaget för arbetsmarknadspolitiken som nu skett. Vi befinner oss i en högkonjunktur med en sysselsättning som är högre än någonsin och en större brist på arbetskraft än vi varit med om kanske under hela efterkrigstiden. Men vi behöver betydande belopp för att driva arbetsmarknadspolitik. När man nu höjt summan till en så hög nivå som skett vid detta tillfälle så är detta nödvändigt för att vi så effektivt som möjligt skall kunna föra arbetsmarknadspolitik, kanske nu inte främst för att bereda sysselsättning åt arbetslösa utan för att flytta och omskola folk och över huvud taget vidta åtgärder som möjliggör för näringslivet att få ett ökat antal anställda som man nu behöver inom praktiskt taget alla branscher av den svenska industrien.

Jag skulle vilja säga ett ord om en annan positiv sak i den föreliggande budgeten. Den har redan nämnts indirekt. Jag avser den kommunala skatteutjämningsreform som föreslås. När man talar om beskattning i detta land talar man mest om den statliga be-

skattningen, men vi skall alltid ha i minnet att för de lägre inkomsttagarna och för inkomsttagare på vad man kan kalla för medelnivå har den statliga beskattningen alltid andrahandsbetydelse, medan den kommunala beskattningen är långt mera kännbar, ty dessa inkomsttagare betalar betydligt större skattesummor till kommunen än till staten. Den kommunala beskattningen har en tendens att öka mycket snabbt. Där ligger vi redan på ett riksgenomsnitt av över 17 kronor, vilket är ett högt belopp. Tendensen är väl den att om sjukvårdskostnaderna fortsätter att stiga och landstingen skall få sina önskemål och behov tillgodosedda, dröjer det inte många år förrän landstingsskatten ligger på ett genomsnitt av 10 kronor. Sammantaget är alltså den kommunala beskattningen av stor betydelse, och det är därför nödvändigt att man från samhällets sida, från statens sida vidtar åtgärder som innebär att den kommunala utdebiteringen kan hållas på en så låg nivå som möjligt. Den utjämningsreform som nu föreslagits är välkommen och nödvändig, och det är också en sak att ta i beaktande då vi talar om ett omedelbart genomförande av mervärdesskatten.

Låt mig sedan sluta med att säga att gårdagens besked från regeringen, främst från handelsministern, om en ökad prisövervakning var välkommet! Det var helt enkelt nödvändigt, och om inte det initiativet hade tagits av regeringen själv, skulle regeringen snart ha fått höra av oss från löntagarorganisationernas sida, ty situationen är den att en sådan övervakning är nödvändig.

Med anledning av vad herr Lager berörde om sjukförsäkringens karensdagar skulle jag allra sist vilja säga att frågan om karensdagarna är mycket viktig men att situationen med sjukförsäkringen är den att sjukförsäkringen även i övrigt är mogen för en överarbetning, ty de dagarsättningsbelopp som nu utgår från försäkringskassan är

inte heller tillfredsställande utan bör bringas i nivå med de förhållanden som i dag råder.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! I dagens situation borde ju en person, som har tillhört de frisinnade och folkpartiet i mer än fyra årtionden, känna sig närmast uppskakat och fråga sig vad man egentligen är för en figur, d. v. s. inte så mycket beroende på den debatt som har förts här i dag utan mera med tanke på om man söker svaret på frågan hos det visserligen yngsta men av allt att döma mest tvärsäkra och i varje fall det mest visionära av alla våra statsråd — ja, kammarens ledamöter förstår att jag menar herr Olof Palme. I ett nyligen publicerat uttalande förklarar denne unge visionär att folkpartiet i stort sett har samma program som det socialdemokratiska partiet och att folkpartiet i varje läge söker ligga det socialdemokratiska partiet så nära som möjligt. Liberalismen och mittenalternativet är, förklarar han hurtfriskt som vanligt, egentligen inte något alternativ utan endast en »pop»-variant till den socialdemokratiska politiken. Det hela luktar socialism så lång väg att herr Palme redan i rubriken ställer frågan: »Är Ohlin socialdemokrat?»

Efter att ha läst och begrundat detta borde man ju ha anledning fråga sig varför herr Lundström från folkpartiet och varför herr Torsten Bengtson från centerpartiet nyligen inlett denna knivkastning och varför den största av statsministrar ansett det nödvändigt att försöka tillrättavisa, varna och förmana dem. Om det hade varit på det sätt, som herr statsrådet Palme påstår, borde det ju här i kammaren ha räckt med att herr Erlander förklarar och stillsamt och tåligt undervisar, medan herrar Lundström och Bengtson suttit i sina bänkar, andäktigt lyssnande till alla dessa visdomsord och då och då nickande samförstånd, ty — alltjämt en-

Statsverkspropositionen m. m.

ligt herr Palme — vi vill ju egentligen i folkpartiet och tydligen också centerpartiet, eftersom man där ansluter sig till mittenalternativet, ingenting högre och bättre än att vara så nära varandra som möjligt — herr Erlander som den höga, lysande ljusgestalten och de nyss nämnda herrarna som hans ständiga skuggor. Eller kanske skulle man kunna använda en annan bild och likna dessa folkpartister och centerpartister vid små månar som i och för sig är mörka men som lånar sitt ljus från den strålände solen.

Åtminstone borde detta gälla folkpartiets företrädare herr Lundström. Kanske ställer det sig något annorlunda med herr Bengtson, ty herr Palme har några alldeles speciella ord att säga om centerpartiet och centerpartiledarens starka ställning.

Det låter på detta sätt: »Centerpartiet är trots sin idélöshet det enda borgerliga parti, som — inom begränsad intressesfär — visat en mycket klar målmedvetenhet och viljeinriktning. Det skapar respekt även bland dem som tycker mycket olika.» Man frågar sig då genast vem det är som tycker mycket olika. Det kan ju inte vara herr Palme. Han har ju, som jag nyss påpekat, förklarat mittenalternativet vara en marginell »pop»-variant av den socialdemokratiska politiken. Inte är väl en »pop»-variant något som skrämmar herr Palme, som ju i andra, visserligen mera ungdomliga, sammanhang har talat sig mycket varm för »popen».

Nu är det kanske en visionärs rätt att se vitt där han i går endast såg svart — och tvärtom. Jag har inte bara ett bestämt minne av utan också en bestämd förvisning om att denna mycket klara målmedvetenhet och viljeinriktning som herr Palme i den nämnda artikeln, som publicerades i förra veckan, karakteriserade centerpartiet med är en helt ny syn, som troligast tillkommit för att skapa ett större avstånd mellan folkpartiet och centerpartiet. Jag hade nämligen tillsam-

Statsverkspropositionen m. m.

mans med herr Bengtson nöjet — om jag får kalla det så — att i början av valrörelsen träffa statsrådet Palme vid en liten debatt nere i Småland. Jag kan inte erinra mig att han då hade någon enda vacker mening att säga om folkpartiet och att han egentligen inte heller hade mycket till övers för centerpartiet. I varje fall talade han inte om centerpartiets målmedvetenhet och viljeinriktning. I stället menade han nog att detta parti närmast kunde liknas vid en skock yra höns eller vid får utan herde. Herr Hedlund som den starke mannen var den gången totalt borta ur bilden. När herr Bengtson protesterade häremot genom att — som det populärt heter — bl. a. »hosta» något om partiets starka insatser i koalitionsregeringen, kom det ett mycket snabbt svar från herr Palme. Svaret innebar ett klart besked om att då hade centerpartisterna varken haft ett eget mål eller en egen vilja. De hade inte haft några som helst möjligheter till egensinniga utflykter, ty, yttrade herr Palme, över dem vilade då herr Erlanders fasta hand hindrande dem från att avvika från den socialdemokratiska linjen.

Det var ju synd att statsministern lämnade denna kammare, ty det skulle ha varit mycket intressant att ha fått ett besked från honom, om han delar herr Palmes uppfattning i denna sak. Var det verkligen på det sättet att herr Erlander, medan han regerade tillsammans med herr Hedlund, fick hålla herr Hedlund i kragen hela tiden för att hindra denne från att ställa till några konstner. Jag har från i varje fall centerpartihåll många gånger hört det påstående att man var mycket självständig och hade ett stort inflytande inom regeringen. Det skulle därför ha varit mycket intressant att få veta om det återgivna hade varit i statsministerns säck, innan det hamnade i herr Palmes påse.

Låt oss emellertid lämna visionärens krumsprång och komma fram till hans slutsats. Efter att ha ytterligare sökt

slå fast folkpartiets följsamhet till socialdemokratien utbrister herr Palme på detta sätt: »Socialdemokratisk politik bör rimligen bäst bedrivas av socialdemokrater.» Ja, det är så sant som det är sagt. Man bör emellertid lägga märke till att han inte skriver »socialistisk» politik utan »socialdemokratisk». Då inställer sig omedelbart frågan: Vad menas med socialdemokratisk politik? Är den socialdemokratiska politik, som har tillämpats sedan lång tid, ändå inte en blandning, där socialismen utgör för de yngre socialdemokraterna en frestande men för de övriga en föga serveringsduglig del. I blandningen ingår också — det har konstaterats vid flera tillfällen — åtskilliga lån inte minst från liberalismen. Under de många år som jag har fått vara med i denna kammare har det hänt otaliga gånger — det har det också talats om tidigare i dag — att folkpartiförslag har lagts fram, skarpt kritiserats och avslagits för att förr eller senare — oftast förr — komma tillbaka som socialdemokratiska regeringsförslag, lovsjungna för sin klokhet, framsynthet och förträfflighet.

Alla dessa exempel och mycket mera därtill leder mig fram till en slutsats som måste vara minst lika god som herr Palmes, nämligen den, att en liberal politik rimligen bäst bör och kan bedrivas av liberaler.

Nåja, detta förklarar ju också till sist det rimliga i att herr Lundström och varför inte också herr Bengtson i dag har kritiserat regeringen och redovisat andra uppfattningar än dem som dikteras från regeringen.

När statsministern var uppe här så var det väl oundvikligt att lägga märke till hur han talade om att det år efter år hade varit ständiga attacker från oppositionens sida, där man förde en helt annan politik än den socialdemokratiska. Herr Erlander kallade den några gånger för överbudspolitik. Han betecknade folkpartiet och de övriga som en ansvarslös opposition som aldrig ställde sig frågan: Har vi råd? Det fram-

gick att han ansåg att det rådde en stark motsättning mellan regeringen och oppositionen i allmänhet och kanske folkpartiet i synnerhet.

Statsministern frågade också vid detta tillfälle, om det var fel att vi nu har så många fler elever i gymnasiet och att vi har så många fler studenter vid våra universitet. Detta intresserade mig särskilt, eftersom jag sedan länge sitter i statsutskottets andra avdelning.

Vem har sagt att det har varit något fel? Har det inte varit på det sättet i stället, att man från alla partier har varit överens när det gäller dessa ting? Och man kanske till och med vågar påstå, att när det gäller den åttonde huvudtiteln saknas det minsann inte pådrivare. Vi hade i fjol inte mindre än drygt 300 motioner att behandla inom statsutskottets andra avdelning. Det tyder väl på att intresset just för dessa saker är mycket starkt även utanför den socialdemokratiska kretsen.

Det är alldeles riktigt som statsministern påpekade, att man beträffande åttonde huvudtiteln i år når upp till 4,2 miljarder kronor, vilket innebär en ökning med 800 miljoner. Nu skall man emellertid komma ihåg att åtskilligt av detta är automatiska utgiftsökningar, framför allt beroende på löneökningar men också på beslut som riksdagen redan tidigare har fattat. Jag tänker bl. a. på fjolårets beslut angående gymnasie-reformen.

Man kan i åttonde huvudtiteln få en ganska god bild av den våldsamma ökningen av det obligatoriska skolväsendet. Vad vi måste se till är emellertid att detta inte bara stannar på papperet och att vi bygger nya skollokaler, utan också att vi gör någonting åt det som skall hända inne i dessa lokaler. Därför beklagar man nu, att när skolöverstyrelsen hade yrkat på 1,8 miljon för utvecklingsarbete inom skolan så har ecklesiastikministern prutat ned anslaget till hälften. På samma sätt möter det från skolfolkets sida mycket stark kritik att ecklesiastikministern inte har vi-

sat någon större förståelse, när det gäller den obligatoriska pedagogiska biblioteksverksamheten i grundskolan. Det kan man läsa i Svensk lärartidning, som finner att detta egentligen är ett område som är försummat och att det är högst nödvändigt att någonting sker.

Statsutskottets andra avdelning hade i höstas förmånen att få göra en resa i Ryssland för att titta på det ryska skolväsendet. Det som kanske imponerade mest på oss av de saker de hade att visa var just den centrala plats som skolbiblioteket hade fått även i deras åttaåriga grundskola. Det var en självverksamhet bland ungdomarna där som var mycket imponerande, och man tänkte nog litet var för sig själv att man skulle önska att det också hade varit möjligt att få se liknande saker i den svenska grundskolan.

Sedan innehåller naturligtvis åttonde huvudtiteln också många trevliga och angenäma om inte precis överraskningar så i varje fall saker att iakttaga. Jag tänker då närmast på att man nu ger de handikappade — vi har hört så mycket talas om dem i dag — möjligheter till studier även på gymnasienivå.

När det sedan gäller kultur- och bildningsfrågor har jag en känsla av att vi även i år kommer att få många som vill bättra på det som finns i ecklesiastikministerns förslag. Det gäller nog också stödet till konstnärerna. Vi hade i fjol en ganska animerad debatt beträffande den där uppfinningen som kallades för konstnärsbelöningar. Några kritiserade denna uppfinning rätt starkt, men vi fick från regeringshåll veta att det var en utomordentlig sak och att de som inte förstod hur utomordentlig den var tänkte galet. Nu kan man i åttonde huvudtiteln läsa, att ecklesiastikministern själv konstaterar att konstruktionen av konstnärsbelöningarna inte var så särdeles lycklig och han föreslår att man skall ändra en del på den, samtidigt som man ökar antalet belöningar.

Jag tror inte att det räcker med den

Statsverkspropositionen m. m.

ändring som han föreslår, men jag skall inte gå djupare in på det då jag vet att det finns andra i denna kammarer som kommer att ägna sig speciellt åt denna sak.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Tyvärr har jag inte varit i tillfälle att åhöra hela herr Axel Anderssons anförande, men jag har fått det refererat för mig, och eftersom han ägnat min ringhet så stor uppmärksamhet, tycker jag artigheten kräver att jag svarar.

En reservation måste jag dock göra. Man har berättat för mig att herr Axel Andersson inledde med att säga, att efter 40 år som frisinnad och folkpartist står man här och undrar vad man är för slags figur egentligen. På den punkten kan jag inte hjälpa herr Axel Andersson. Den självanalysen får han försöka bedriva med egen kraft.

I övrigt refererade han en diskussion vi hade i Småland, där han inte tycks ha hört på riktigt. Vi diskuterade centerpartiets uppträdande, och jag sade, att så länge centerpartiet befann sig i koalition, var man med om att bedriva en hyfsad finanspolitik, men när man kom ut på egen hand — och framför allt sedan man etablerade närmare kontakt med folkpartiet — kom man att ansluta sig till den ansvarslösa överbudspolitik, som alltid varit folkpartiets kännemärke. Det tycker jag är en någorlunda riktig beskrivning av situationen.

Vidare har herr Axel Andersson uppmärksammat ett litet inlägg som jag skrivit i Vecko-Journalen. Dess innebörd är mycket enkel. Man ville att jag skulle uttala mig om borgerlig samling på grundval av en undersökning som utförts. Jag försökte driva den mycket enkla tesen, att det väsentliga inte gäller de organisatoriska konstellationerna på den borgerliga sidan, antingen man nu mittsamverkar eller profilska-par eller samlar sig i största allmänhet

för att ställa upp på slagfältet i akt och mening att komma åt socialdemokratien. Det väsentliga är om man kan samla sig kring ett klart genomfört alternativ till den socialdemokratiska politiken, som man är beredd att gå ut och presentera för väljarna, att stå för och slåss för och att detta alternativ präglas av en genomtänkt samhälls-åskådning. Det ankommer naturligtvis inte på mig att forma *det* programmet.

I den vevan hade jag ju anledning att något beröra den förskjutning som har skett i framför allt folkpartiets position. Herr Axel Andersson uppehöll sig vid historien, och det var inte många år sedan som folkpartiet hade två huvudangreppslinjer mot socialdemokratien: Den ena var att man tillät den offentliga sektorn att växa alltför snabbt, den andra att man borde sänka skatterna. I valrörelse efter valrörelse framfördes som huvudkrav, att skatterna måste sänkas och att staten måste hållas tillbaka; den offentliga sektorn fick inte växa utöver en viss andel av de totala resurserna i samhället.

På den tiden var herr Axel Andersson fullt på det klara med vad en frisinnad och folkpartist var för en figur. Det var en person, som kämpade i första hand för lägre skatter. Men numera tycks en viss osäkerhet ha inträtt — och det har vi just upplevt i dagens debatt — därför att man lagt sig till med att kräva allt mera statsutgifter och gärna vill kamma åt sig äran när ett anslag höjs. Samtidigt fortsätter man ju att klaga över skatterna. Man kan inte riktigt bestämma sig för vilken linje man skall driva egentligen. Och så slutar det hela med att man å ena sidan försöker ge intryck av att man vill öka utgifterna och driva en aktiv reformpolitik och samtidigt å andra sidan försöker ge sken av att man vill sänka skatterna och minska det offentliga åtaganden. Slutsatsen av detta vajande av och an blir, att man i stort sett snällt och vänligt sluter upp bakom regeringspolitiken, såvitt jag kan förstå.

Statsverkspropositionen m. m.

Det är klart att jag kan behjärta om herr Axel Andersson i det läget känner sig litet vilsen, och jag tror inte heller att det precis motsvarar önskemålen och drömmarna hos dem som vill ha ett genomtänkt och slagkraftigt borgerligt alternativ utformat till den socialdemokratiska politiken. De som önskar det alternativet får i stället se just marginella varianter.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl inte att undra på att man börjar fundera över vad man är för slags figur när man plötsligt får läsa en artikel, där man så att säga ställs på samma nivå som herr Palme. Jag hade aldrig i mina vildaste drömmar kunnat tänka mig att vi skulle komma på samma våglängd.

Herr Palme och jag har redan mötts åtskilliga gånger i debatter, och jag har aldrig funnit att vi har varit överens. Herr Palme har basat på och slagit med stora släggor mot mig och folkpartiet, och jag har försökt att slå tillbaka med så stora släggor som jag har haft tillgång till. Det tyder ju inte på någon följsamhet gentemot socialdemokratien, fastän herr Palme nu säger att vi snällt och beskedligt sluter upp omkring den.

Märkvärdigt nog fanns det i samma nummer av Vecko-Journalen, där den här artikeln stod att läsa, ett porträtt av den riktige kronprinsen, inte den socialdemokratiska kronprinsen. Man fick onekligen en viss känsla av samhörighet emellan och tyckte det var statsmannaord som herr Palme yttrade. Men i dag måste jag verkligen opponera mig på det bestämdaste. Herr Palme var kanske inte inne när jag visade att jag faktiskt fick medhåll av statsministern, som konstaterade vilken väsentlig skillnad det ändå är mellan liberalism och socialdemokrati.

Jag har kanske några år kvar inom folkpartiet, och jag hoppas att jag får

tillbringa de åren som liberal och inte behöver följa herr Palme som en skugga.

Herr statsrådet PALME:

Det är alldeles riktigt att jag har haft glädjen åtskilliga gånger att möta herr Axel Andersson i debatter på olika ställen, och vi har väl slagit med släggor mot varandra, om man vill kalla det så.

Vilka släggor är det då som herr Axel Andersson har använt? Jo, det har varit det orimliga skattetrycket, nödvändigheten av att spara på statens utgifter, det orimliga i att staten tilläts utbreda sin verksamhet på alla möjliga håll. Jag å min sida talade för den offentliga sektorn, för en ökning av statsutgifterna till en mängd olika ändamål och för nödvändigheten att betala dem via skatter. Så stod vi där och »kastade verklighetens stenar över det dike som tron grävt», såsom någon har sagt. Det var två olika ideologiska uppfattningar som stod mot varandra.

Men inte talar herr Andersson i dag om att den offentliga sektorn växer för snabbt, inte kan han — om han vill betala alla sina ökade statsutgifter — säga att skattetrycket är för högt, inte kan han klaga över statens vidgade verksamhet, eftersom folkpartiet ju ständigt kräver att statens verksamhet skall vidgas ytterligare. Vad som har hänt efter de där debatterna, som herr Axel Andersson talade om, är att herr Andersson har rört sig över till vår sida. Skall det betyda att han definitivt gått över, eller skall det betyda att han tillfälligt så att säga har lagt sina tidigare släggor i malpåse? Det får framtiden utvisa. Vi får se det när motionerna läggs fram.

De första dagarna sedan statsverkspropositionen lagts fram var man oerhört aggressiv inom folkpartiet och talade om en socialistisk nivelleringspolitik, som skulle bekämpas. Om man hörde herr Lundström i dag, fann man emellertid bara någon liten justering

Statsverkspropositionen m. m.

här och där i regeringens förslag, och vi får väl se vad det blir för släggor i framtiden. Jag är övertygad om att herr Axel Andersson alltid kommer att känna sig som liberal. Han var förut liberal på den moderata, litet konservativa sidan, men det behöver inte hindra att begreppet liberal kan undergå en ganska hastig förändring.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp) kort genmäle:

Herr talman! När herr Palme och jag möttes senast resonerades det inte — i varje fall inte från min sida — om skattetrycket och om den offentliga sektorn. Vad herr Palme och jag den gången främst diskuterade var faktiskt utbildningsfrågor och vissa detaljer i kösamhället. Jag följde inte så noga hela tiden vad herr Bengtson och herr Palme tvistade om, och det är möjligt att de sysslade litet även med skatternas storlek och andra sådana ting. Men herr Palme försöker nu vika undan på samma sätt som han vikit undan från sitt uttalande beträffande centerpartiet i koalitionsregeringen.

Jag ser att herr Bengtson nu kommit in i kammaren igen, och jag är säker på att han erinrar sig att herr Palme använde ungefär de orden, att centerpartisterna hade varit riktigt snälla och hyggliga i koalitionsregeringen. Men det berodde inte, sade herr Palme, på deras egen vilja, utan på att statsministern hade hållit en sådan fast hand över dem. Jag kommer ihåg, herr Palme, att herr Bengtson sade, att han vid något tillfälle skulle tala om detta för statsministern och fråga honom om herr Palme här verkligen förde statsministerns talan.

Om man använder den taktiken att man kryper ifrån det man sagt, herr Palme, blir det en skral debatt.

Till sist bara en liten blygsam fråga, herr Palme. Vad skall man med malpåsar till för släggor?

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Herr Axel Andersson är kvar vid den debatt som vi en gång hade i Mariannelund. Den gällde graden av ansvarighet i centerpartiets finanspolitiska strävanden. En sak är att centerpartiet drev sina olika intressen i koalitionsregeringen. En annan sak är att man alltid höll sina krav inom ramen för den budgetpolitik som regeringen i varje särskilt läge kunde ställa sig bakom. Min fråga var då om inte centerpartiet kommit under dåligt inflytande när det anslöt sig till en överbudspolitik som bra mycket påminde om den som folkpartiet fört.

I övrigt har jag inte fått något svar på min fråga, var folkpartiet kommer att ställa sig, om man i stort sett kommer att acceptera regeringens politik eller om man kommer att försöka utarbeta något alternativ. Den frågan kanske inte herr Axel Andersson är i stånd att besvara i dag. Vi får väl se när folkpartiet grubblat färdigt och skall lägga fram sin politik i sina motioner. Jag vill bara i dag konstatera dels den väldiga skillnad, som finns i folkpartiets allmänna angreppspunkter i dag mot för några år sedan, och dels att det friska mod, med vilket man angrep vad man kallade för en socialistisk nivelleringspolitik den dag som budgeten framlades, nu har förbleknat. Nu tycks man tydligen vara beredd att i stort sett acceptera budgeten sådan den är med litet små marginaländringar här och där.

Detta är något mycket väsentligt som hänt bara på en vecka. Om det beror på centerpartiets modererande inflytande eller inte vet jag inte, men det är i varje fall intressant.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Palme, att i den mån jag har något inflytande när det gäller utformningen av folkpartiets politik kan jag

väl säga så pass mycket, att vi kommer att acceptera regeringens politik i den mån den följer en liberalistisk inställning. Och det är inte så litet!

Herr HOLMBERG (h):

Herr talman! Dialogen mellan herr Axel Johannes Andersson och herr Palme var tydligen avsedd att för åhörarna klargöra skillnaden mellan socialdemokratisk, liberal, socialistisk och folkpartistisk politik. Det blev nu inte så mycket konkret av det hela. Fortfarande svävar många i tvivelsmål om vari den egentliga skillnaden ligger. Men om herr Palme eller herr Andersson hade gått över till att försöka illustrera skillnaden genom att hänga upp resonnementet på det konkreta beviset på en socialistisk politik eller en socialdemokratisk politik, nämligen finansplanens förslag om de framtida skatterna, kanske vi hade fått skillnaden klarare för oss.

Finansminister Sträng har, som det redan har sagts tidigare här i dag, ganska effektivt torpederat skatteberedningens förslag till rättvisare skatter. Hur definitiv sänkningen av beredningens flaggskepp är framgår inte klart av finansplanen, men i sinom tid kommer väl skattepropositionen och uppdagar den verkliga målsättningen för regeringens högskattepolitik.

Emellertid har vi nu ändå ett visst material att röra oss med. Vi vet att vi får en ny nioprocentig omsättningsskatt. Det är frestande att jämföra den nioprocentiga omsättningsskatten med exempelvis skatteberedningens förslag om en mervärdeskatt, som ju får beräknas till 11,5 procent om den skall räknas ut på samma sätt som den nioprocentiga omsättningsskatten.

Det är alltså här fråga om en skillnad på 2,5 procent mellan herr Sträng och skatteberedningen. Men då skall hänsyn tas till att beredningen kompenenserade sin högre indirekta beskattning genom att bl. a. föreslå att omsättnings-

Statsverkspropositionen m. m.

skatten på industriens och näringslivets investeringsvaror skulle avskaffas. Det skulle för näringslivet i pengar räknat ge en skattelättnad om 600 å 700 miljoner kronor. Man skulle alltså kunna säga att mervärdeskatten på detta sätt »reduceras» med 1 procent. Därtill föreslog skatteberedningen att man skulle avskaffa energiskatten och övriga punktskatter. Även detta innebär en skattelättnad till ett belopp om cirka 600 miljoner kronor, vilket också kan översättas till 1 procent av mervärdeskatten.

Med andra ord skulle skillnaden mellan herr Strängs höjda omsättningsskatt om 9 procent och skatteberedningens mervärdeskatt — med den grova beräkning som här gjorts — inskränka sig till cirka 1/2 procent.

Mot denna bakgrund skall finansministerns mycket blygsamma sänkningar av den direkta skatten bedömas. Regeringen söker nu — kanske inte så mycket här i kammaren som när propositionen presenterades i radio — framställa detta som en stor och omfattande lindring av den statliga inkomstskatten. Det skorrar verkligen falskt då den totala lättnaden ju i själva verket inskränker sig till endast 730 miljoner kronor, medan skatteberedningen för sin del stannat vid en minskning av den statliga inkomstskatten med omkring 2 000 miljoner kronor under en viss tidsperiod. Även på denna punkt är alltså skatteberedningens förslag långt överlägset finansministerns egenhändigt hopsnickrade förslag.

En annan sak som kan utläsas ur det sparsamma material som vi har till vårt förfogande är att den förändring av folkpensionsavgiften, som finansministern föreslår, kommer att försvåra en övergång till arbetsgivaravgifter. Det är gott och väl att man sänker folkpensionsavgiften för vissa lägre inkomsttagare med 180 kronor, men vid en framtida omläggning till arbetsgivaravgift kommer detta att leda till en ännu större övervältring på lägre inkomsttagare

Statsverkspropositionen m. m.

än vad skatteberedningens förslag skulle ha medfört. Nu går det att klara den saken, åtminstone till viss del, genom att höja folkpensionsavgiften till låt oss säga 8 procent — alltså ungeför en fördubbling.

Man kan fråga sig om inte herr Sträng här antingen byggt upp ett hinder för en omläggning till arbetsgivaravgifter eller helt enkelt skapat sig ett framtida motiv för ytterligare skärpning av den individuella folkpensionsavgiften. Det får vi veta när nästa års statsverksproposition kommer att framläggas.

Skatteberedningens förslag om indexreglering av skatteskalen och av ortsavdragen tycks herr Sträng sakna varje intresse för. Man letar efter motiven för detta bristande intresse. En nära förklaring ligger i det enkla förhållandet att 1 procent i uppgång av priserna innebär inemot 100 miljoner kronor per år i faktisk skatteskräpning. Bara under år 1965 innebär detta en dold skatteskräpning om mellan 600 och 700 miljoner kronor, och för budgetåret 1965/66 får herr Sträng dessutom in 750 miljoner kronor i helt nya skatter. Det leder alltså till en höjd skattenivå med kanske 1 400 miljoner kronor. Man kan uttrycka saken så, att själva skattesystemet underminerar finansministerns vilja att hålla tillbaka inflationen, då ju ökad inflation ger ökade statsinkomster.

Slutligen — även det har sagts tidigare — manövrerar finansministern så att skattehöjningarna träder i kraft sex månader före skattesänkningarna. Denna metod är minst sagt uppseendeväckande, ty den medför att alla barnlösa familjer och flertalet barnfamiljer får höjda skatter under budgetåret 1965/66.

Dessutom innebär den konstruktion, som skatteomläggningen fått, att marginalskatterna höjes i flera inkomstlägen. Visserligen ser man av finansplanen att den s. k. skattepuckeln skall opereras bort genom att man sänker procentuttaget i skatteskiten närmast över det

lägsta — man sänker det inte så mycket, men man sänker det dock. Vad finansministern ger med den ena handen tar han emellertid tillbaka med den andra, bl. a. genom att höja folkpensionsavgiften, en höjning som främst drabbar de inkomsttagare som borde få en verklig skattelättnad. Det är just dessa grupper som finansministern förespeglar verkliga skattelättnader genom att förändra skatteskalen. Marginalskatten påverkas också av den underliga konstruktion av kommunalskatteavdraget som finansministern helt egenhändigt har fogat ihop. Dessutom — och det är särskilt viktigt — kommer progressiviteten att öka i inkomstskikten 18 000 kronor och uppåt.

Egentligen innebär nykonstruktionen ett extra statligt ortsavdrag, men ett ortsavdrag som varierar efter inkomsten och som dessutom varierar efter utdebiteringen i kommunen. Ju högre kommunalskatten är, desto mindre blir det extra ortsavdraget. Man skulle kunna säga att det är fråga om en omvänd skatteutjämning, som i stort sett missgynnar Norrland och gynnar de delar av södra Sverige som har låg kommunalskatt och ofta högt skatteunderlag.

Vad kan då vi inom oppositionen göra för att få ett vettigare skattesystem än det som finansministern nu föreslagit? Och vad kan vi göra sedan finansministern dessutom uttalat sig på ett sätt som innebär att han inte vill, eller kanske inte kan, realisera skatteberedningens förslag?

Ja, den saken är klar att vi inte i dag kan lägga fram något förslag om en mervärdeskatt, eftersom remissmyndigheterna självfallet anfört många synpunkter som det kan vara nödvändigt att beakta, men som vi hitintills inte kunnat ta del av. Detta hindrar dock inte att vi håller på att en mervärdeskatt måste ersätta omsättningsskatten så snart som möjligt, och jag hoppas att finansministern har den saken klar för sig.

Även om finansministern nu, genom

att undvika att höja skattetrycket på näringslivets investeringar i maskiner och inventarier, visar att han begripit hur viktigt det är att hålla den sidan utanför skatterna, har vi ju ändå kvar de 6 procenten i omsättningsskatt på investeringarna och alltså en onödigt hög kostnad för näringslivet. Omsättningsskatten är fortfarande, med sin konstruktion, till allvarlig nackdel främst för våra exportföretag därför att den särskilt drabbar deras investeringar, vilket en mervärdeskatt inte kommer att göra.

Nu säger finansministern — och statsministern sade i sitt anförande här detsamma i vissa avsnitt — att vår exportindustri klarar sig bra och att handelsutbytet blivit positivt. Då menar han tydligen att den gynnsamma konjunkturen för våra stapelvaror — t. ex. malmen — skall få fördunkla det förhållandet att våra förädlingsindustrier kämpar med svårigheter i konkurrensen med utländska företagare, exempelvis pappers- och verkstadsindustrierna.

Men det är inte bara de indirekta skatterna som verkar kostnadsökande för näringslivet. Dag för dag blir det allt vanligare att i första hand s. k. högavlönade tjänstemän och experter begär löner med utgångspunkt från vad de får kvar sedan skatten är betald. Det resonemanget har spritt sig till allt fler och större kretsar och undan för undan drivit upp lönerna och därmed kostnaderna för industrien och näringslivet i stort. En viktig åtgärd för att motverka en inflationsutveckling, betingad av dessa förhållanden, är därför att man sänker de direkta skatterna *långt mer* än finansministern föreslagit. Att vi inom högerpartiet kommer att lägga fram förslag i den riktningen, det är i varje fall givet.

Sedan kommer vi naturligtvis att motarbeta det illa övertänkta förslaget om nytt kommunalskatteavdrag. Det är inte bara det att man ger avdrag för kostnader som inte föreligger, utan också det att man, som jag tidigare sade, ger

högre avdrag till dem som är gynnade av en låg kommunalskatt. Den rimliga vägen för att klara detta problem är väl helt enkelt att man höjer ortsavdragen så att alla skattskyldiga blir ihågkomna.

Finansministern räknar med en prisstegring på 5 procent under år 1965. Med all säkerhet blir det 6 à 7 procent. Denna våldsamma inflation åstadkommer en automatisk skatteskärpning utan att riksdagen fattar några som helst beslut därom. Det problemet hade allmänna skatteberedningen beaktat, och det är också ett problem som högerpartiet i flera år tagit upp i riksdagen. Vi har begärt just vad skatteberedningen föreslagit, nämligen att hänsyn skall tas till den beräknade inflationen fram till 1970 under vilken tid det nya skattesystemet utformas. Inte heller den saken har finansministern någon som helst förståelse för. När det gäller tiden efter 1970 krävde skatteberedningen också ett förslag om indexreglerade ortsavdrag, för att man i framtiden skulle kunna hindra en orättmätig skatteskärpning. Det är väl ingen tvekan om att ett system med indexreglering skulle ha en gynnsam effekt även i lönehänseende. Borde inte finansministern, åtminstone med hänsyn till den effekten, kunna fundera på att genomföra en indexreglering även om det måste kosta på att avstå från en orättmätig inkomst?

Herr talman! Jag har uteslutande uppehållit mig vid skattefrågan därför att regeringens skatteförslag i årets budget är det mest extrema uttrycket för att samhället håller på att omdanas i socialistisk riktning. Vi inom högerpartiet reser av politisk övertygelse motstånd mot denna utveckling. Den ökade tolerans mot socialdemokratiska tongångar, som då och då kommer till uttryck från de andra båda oppositionspartierna, gör att vi måste ta på oss en så mycket större del av det verkliga oppositionsarbetet. Det är i själva verket en både lockande och stimulerande upp-

Statsverkspropositionen m. m.

gift, i synnerhet som den inte kräver någon saklig förändring av vår politik eller inställning utan innebär ett fullföljande av de riktlinjer efter vilka högerpartiet hitintills arbetat.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Bokförlaget Sträng & Co. har som vanligt vid denna tid på året berikat vår litteratur med en ny stor boksamling — rekordartad till volym och innehåll. Författaren — identisk med förläggaren — skiljer sig från andra konstnärer på ett markant sätt. Han skriver själv förordet till skapel-severket. Han intalar sig att han ingen hänsyn tar till kritikerna. Han lämnar inget utrymme för delförfattarna att tala om vad de eventuellt skulle vilja framföra ytterligare. Priset på hans produkt verkar också vara hans ensak. I förberedande syfte i den egenmäktiga demokratiens anda ger han order om vissa utredningar på parlamenta-risk basis. I samma demokratiska anda — med herr Hermansson som rådgivare — spolar han bort sina egna direktiv.

Även om det är så att författarens och förläggarens närmaste — hans valmän — är till antalet många och följer med i svängarna, borde större hänsyn tagas till näringslivet, som för ett fort-satt välstånd måste spela med på sträng-arna.

Herr talman! Låt mig trots det inled-ningsvis anförda — eller kanske just därför — få uttrycka min beundran för en finansminister, som har detta kvantum av självförtroende, som aldrig sätter sitt ljus under skäppan, som ibland på ett vettigt sätt siar om fram-tiden och som dessutom är en mycket charmig personlighet.

Det skulle vara av intresse att nå-got beröra de olika huvudtitlarnas in-nehåll, men andra har redan gjort det och flera kommer att göra det, och inte minst av den anledningen kommer jag uteslutande att uppehålla mig vid fi-nansplanen.

Vad man först konstaterar är vårt lands beroendeställning till den kon-junkturutveckling som sker i vår om-värld. Industriens betydelse för ett fort-satt utvecklingsbart välstånd måste föl-jas upp med inhemska åtgärder, så an-passade att företagens konkurrenskraft upprätthålles och stärkes. Vad som skett i England får inte bli enbart föremål för en saklig kritik av brutna EFTA-traktater utan så mycket mer ett obser-vandum av ett läge som i sämsta fall kan drabba vårt eget land. Även om det i finansplanen redovisas en fort-satt stegring av industriens expansions-takt, utgör de konkurrenshämmande faktorerna en verklighet som vi inte på något sätt får nonchalera.

Vid en jämförelse finner vi att årets budget omfattar cirka en fjärdedel av den samlade nationalprodukten. Av det-ta framgår de budgetpolitiska åtgärder-nas betydelse. Statens utgifts- och in-komstpolitik måste smidigt anpassas till konjunkturförhållandena. Att i nuva-rande konjunkturläge föra en budget-politik som fordrar en statlig upplå-ning på en miljard kan inte anses för-svarbart. Detta för med sig, att nuva-rande ränte- och kapitalpolitik i bä-sta fall kommer att bli bestående, och med en eventuell sämre utveckling än den som förutspås i finansplanen kom-mer kapitalpolitiken att bli ännu mera restriktiv och kommer helt naturligt att negativt drabba näringslivet. Läger man till detta en bestående energiav-gift och en föreslagen omsättningsskatt, som drabbar produktionen, så kan med ändrade konjunkturförhållanden i våra exportmottagande länder svårigheter uppstå för vårt näringsliv.

De finanspolitiska åtgärderna får en-ligt mitt förmenande icke karakterise-ras av den tröghet i tiden, som budget-politiken med herr Strängs förebådade handlande kan åstadkomma. När man vet att de penningpolitiska åtgärderna — ränte- och kreditrestriktioner — slår hårt och orättvist, måste man med någon form av utgiftsbeskattning, som

verkar snabbt, på ett bättre sätt än vad som nu sker kunna styra såväl en deflation som en inflation.

På samma sätt, herr talman, som riksdagen en gång i tiden skapade riksbanken med dess befogenheter därför att några småkungar inte kunde sköta statens kassakista, borde man kunna delegera riksdagens beslutanderätt till vissa begränsade områden, naturligtvis till ett riksdagens eget organ. Helt säkert skulle detta föra med sig en sundare och stabilare ekonomisk utveckling.

På beskattningens område har vågor-na svallat höga under den senaste tiden, och det kan väl i fråga om principer närmast liknas vid en fäktningsarena. Skatteberedningen gjorde enligt direktiven en omfördelning av det som rymdes inom 1964 års ram. Den automatiska inkomstökningen under tiden fram till år 1970, som beräknas till cirka 6 miljarder, tillkom det inte utredningen att vidröra, allt i enlighet med direktiven. Finansministern går nu sina egna vägar i fråga om såväl avvägningen mellan direkt och indirekt skatt som när det gäller konstruktionen av en utgiftsbeskattning. Efter de avhopp som har skett, vilka jag beklagar, finns det ingen anledning att vara trogen mot otrogna partners. I princip vill jag dock uttala förhoppningen om att vi när vågsvallet har lagt sig gemensamt skall finna en konstruktion i fråga om den indirekta beskattningen, som stimulerar företagsamheten och ger reella sparmöjligheter för enskilda människor.

Statsrådet Sträng framhöll vid den av ABF anordnade budgetdiskussionen, att införandet av arbetsgivaravgifter för finansiering av socialutgifterna med all säkerhet skulle skjutas långt in i en framtid. Motiveringen var, att det i ett sådant system med den beräknade produktionsökningen på 3 å 4 procent inte skulle finnas utrymme för löneökningar. Låt mig då fråga: Håller man från socialdemokratiskt håll på att ompröva sin inställning till ATP-pensionens fi-

Statsverkspropositionen m. m.

nansiering? I bägge fallen blir det ju löntagarna som får avstå en del av sin lön. Är det måhända så, att talet om trygghet för ålderdomen och vid sjukdom nu får en annan politisk innebörd?

Av finansplanen framgår att behåddade nya skatteskalor i samband med det schablonmässiga kommunalskatteavdraget kommer att ge en skattelättnad för de lägre inkomsttagarna. Detta hälsar jag med mycket stor tillfredsställelse. Låt mig i den frågan något kommentera skatteberedningens förslag.

Först vill jag betyga min högaktning för skatteberedningens ordförande, presidenten Hedborg. Han lyckades med det hart när otroliga, att trots att det i många avsnitt var mycket divergerande uppfattningar bland utredningens ledamöter i stort sett knyta det samman till ett enhetligt och enhälligt beslut. Hans arbete borde ha rönt en större förståelse än vad som blev fallet. Jag förmodar att herr Sträng under utredningens gång på intet sätt var främmande för de förslag, som med den av statsrådet pressade tiden avlämnades.

Vad har inträffat på en till synes given signal av någon? Herr Geijer tog vid Arosmässan avstånd från skatteberedningens förslag och fick ett instämmande av socialdemokraten herr Sträng. Den mest tungt vägande argumenteringen var, att nödig hänsyn icke tagits till de lågavlönade grupperna. Om man har följt diskussionen under de senaste åren, måste man finna detta vara ett nyvaknat intresse.

Jag försökte i skatteberedningens slutskede i fråga om socialutgifternas finansiering tala för ett förslag, som i stora delar sammanfaller med det förslag som presenterats i finansplanen. Var fanns det största motståndet mot detta förslag? För det första fanns det hos LO-representanten, doktor Meidner, och för det andra hos dåvarande statssekreteraren, nuvarande NIB-che-

Statsverkspropositionen m. m.

fen Michanek, som var kallad till utredningen såsom expertföredragande.

Nu vill jag fråga — ja, vem skall jag fråga? Låt mig fråga dem som sitter på statssekreterarbänken och som antagligen även i detta sammanhang har någon uppgift att fylla samt be dem att föra den frågan vidare: Vem representerade dessa två? Var det regeringen? Var det LO? Var det sig själva de representerade, eller ingenting alls? Med vad som alltså har skett, där solidaritet och samverkan, som statsministern så många gånger har talat om, inte tycks stå i någon högre kurs hos de två stora, får det väl bli som herr Hermansson uttryckte sig i en TV-intervju — han uttalade där sin glädje över att »skatteberedningens förslag nu hade hamnat i papperskorgen».

Inom centerpartiet kommer vi att sakligt pröva de olika förslagen samt den finansiering som vi anser vara skälig och ändamålsenlig. Kostnaderna för ett eventuellt ökat reformarbete, som vi kanske kommer att föreslå, måste rymmas inom vårt budgetförslag. Det måste betraktas, som jag ser det, som en hederssak att den samhällsservice som människorna kräver och som föreslås från ett parti även motsvaras av förslag på betalningssidan.

Förutom de på grund av tidigare fattade beslut givna utgiftsökningarna samt de automatiska kostnadsstegringarna finns i statsverkspropositionen en del nyheter som är värda att kommentera och värdera.

Det nya som kräver mera pengar utgöres bl. a. av ökade barnbidrag med 200 kronor för varje barn, vilket för med sig en utgiftsökning på 340 miljoner kronor. Barnbidragshöjningen är ett realiserande av ett från centerpartiet tidigare framfört krav. Tar man hänsyn till såväl konsumtionsprisindex som standardindex, blir resultatet en nollställning till 1965 av 1948 års barnbidrag, som uppgick till 290 kronor.

Folkpensionärernas berättigade krav på en årlig standardhöjning plus det

indexmässiga tillägget har trots socialdemokraternas tidigare motstånd tvingats fram på ett rättfärdigt sätt på grund av att vi har en valrörelse i vårt land.

Av riksdagsbeslut framtvindad kommunal utgiftsexpansion har för många kommuner förorsakat inte bara en försämrad ekonomi, utan även en ökad utdebitering, som med hänsyn till det variabla skatteunderlaget för den enskilde i mycket hög grad snedvridit skattebördan.

Det i finansplanen aviserade skatteutjämningsförslaget är glädjande. Jag noterar även på tillgångssidan finansministerns propåer att större hänsyn skall tagas till kommunernas skatteunderlag än som skett i den konstruktion som skatteutjämningskommittén föreslår.

För oss, som under åratals arbetat för en kommunal skatteutjämning, bevisas att en rättvis och realistisk politik ger resultat. En detalj i helheten må omnämnas. En flerårig riksdagsskrivelse till regeringen om höjning av statsbidragen till skolmåltiderna har äntligen hörsammats. I finansplanen anges en uppräknig för detta ändamål från nuvarande 16 miljoner till 80 miljoner kronor. Även detta bevisar att det lönar sig att inte alltid rösta med socialdemokraterna.

Höstriksdagens beslut om lokaliseringspolitiken och utgiftsättagandena återfinnes i finansplanen. Centerpartiet, som mer än andra kämpat för denna frågas lösning, menar att det är en god början. Vi ämnar fortsätta arbetet att övertyga skrivbordsteoretikerna, var de än finns, att det faktiskt förekommer ett geografiskt Sverige utanför deras egen skrivbordssfär.

Lokaliseringspolitiken och dess utformning avgöres även av beslut på andra områden. Den bostadspolitik som föreslås kommer att i negativ riktning drabba lokaliseringslänen. En sådan lokaliseringspolitisk belastning kommer givetvis vi inom centerpartiet inte att acceptera.

Statsverkspropositionen m. m.

Jag förmodar, herr talman, att jordbruksministern inte skulle ta skada, om han i lokaliseringsspolitisk anda, innan han lägger fram propositionen om en ny jordlagstiftning, skulle studera de näringspolitiska förhållandena i de kommuner, där bolagen och domänverket till övervägande del äger skogen utan att det där finns någon förädlingsindustri.

Låt mig även rekommendera ett studium av dessa kommuner på basis av den nu pågående fastighetstaxeringen. Om intresse förefinns, utgör även inkomsttaxeringarna i dessa kommuner ett lärorikt studiematerial i lokaliseringspolitiska frågekomplex.

Herr talman! Med hänsyn till att statsministern tidigare i dag har i alla tongångar lovordat det som skett och det som kommer att ske, skulle det väl inte vara förmätet att till honom överräcka en liten blomma i form av ett ord av Topelius. Det lyder så här: »Så bar den kloka hunden en kaka bröd i munnen som ville han säga: ingen nöd, nog skall jag skaffa eder bröd!»

Herr talman! Studerar man socialdemokratiska partiets nya djärva mål i finansplanen, finner man att det nya och djärva redan tidigare har förts fram av andra partier.

Hur utgifter, uppgående till den icke blygsamma siffran 28 miljarder, skall täckas finns det måhända anledning att återkomma till. Detsamma torde vara förhållandet i fråga om nya reformförslag.

I den förvissningen ber jag, herr talman, att i vederbörlig ordning få yrka remiss av statsverkspropositionen till vederbörande utskott.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! När man kommer till tals så här långt ned på talarlistan är det kanske att fresta ledamöternas tålamod för mycket om man börjar redan från början. Jag skall emellertid inte gå

så långt tillbaka i tiden som herr Axel Andersson och herr Palme och dra upp något som har inträffat i valrörelsen eller i något annat sammanhang. Jag håller emellertid med herr Holmberg i det avseendet, att deras meningsutbyte inte gav så mycket. Skiljelinjerna mellan herr Axel Andersson och herr Palme blev inte klarlagda på annat sätt än att det befanns att herr Axel Andersson fortfarande tillhörde folkpartiet och herr Palme socialdemokraterna. De får väl klara upp gränslinjerna så småningom.

Vad jag tog fasta på i de första anförandena var att såväl herr Lundström som herr Virgin i varje fall ville ge uttryck åt den överraskning de kände när de tog del av trontalet och statsverkspropositionen. Överraskningen var väl närmast att knyta till att utgiftshöjningarna var så stora — de uppgick till gott och väl 4 miljarder kronor. Men det kan väl ändå knappast ha varit någon större överraskning i budgeten i övrigt. Vi har ju redan fattat beslut om sådana kostnadshöjningar som måste slå igenom i den budget finansministern skulle presentera. Om besluten inte var fattade hade man ändå i bestämd form uttalat nödvändigheten av reformer som också kommer att bli kostnadskrävande.

Herr Bengtson uttalade att han inte hade någon anledning att vara särskilt kritisk. Han skulle närmast vilja vara vänlig. Ändå rusade han igenom hela förslaget som en utförslöpare och rev med sig det mesta för att sedermera samla ihop det och konstatera, att mångt och mycket var ju sådant, som centerpartiet redan tidigare föreslagit och som nu alltså skulle finna sin lösning. Men trots det kom han fram till att det bara blir fråga om att lappa ytterligare på det där som var underlåtet tidigare. Det är svårt att förstå vad som egentligen ligger bakom sådana uttalanden. Herr Bengtson talar mycket fort, ibland så fort att man ifrågasätter om »tänket» hinner med; i varje fall är det

Statsverkspropositionen m. m.

inte alltid man hinner med att sortera ut det som är väsentligt och det som man utan vidare kan lämna därhän.

Jag fattar emellertid att han konstaterade att inkomstsidan i budgeten var litet obehaglig. Det förde också med sig vissa svårigheter för oppositionen när den skulle komma med sina förslag, eftersom den ju inte har samma möjligheter som regeringen att anlita experter för utredningar och sådant som behövs för att lägga fram förnuftiga förslag på inkomstsidan. Det enda han kunde fastställa var att möjligheten att ta till den höjning av cigarrettpriiset som finansministern nu föreslår hade upptäckts av centerpartiet redan för ett år sedan. Det var ju det enda som hade kunnat klaras utan någon mera märkvärdig och ingående utredning.

Herr Bengtson glömde emellertid alldeles bort att förslaget nu är motiverat av att det föreslås en 3-procentig höjning av omsättningsskatten, och denna utgår såvitt jag vet inte på tobaksvaror och inte heller på bensin. Det har föranlett regeringen att föreslå en höjning av cigarrettpriiset med 2 öre per cigarett och av bensinpriset med 5 öre per liter. Det är något mer än vad en 3-procentig höjning av omsättningsskatten skulle ha betytt på dessa varor, men höjningen har i alla fall föranletts av förslaget om en höjd omsättningsskatt.

Utgiftssidan är, konstaterar herr Bengtson, mycket behagligare. Och den behagligheten har oppositionspartierna, i varje fall folkpartiet och centerpartiet, ganska länge utnyttjat till det yttersta. Därför ligger det en hel del i att det som nu återfinnes i statsverkspropositionen är sådant som centerpartiet och folkpartiet tidigare har aktualiserat, ty de har ju omsorgsfullt försökt täcka hela det fält som över huvud taget skulle kunna tänkas vara behagligt och därför tidigare rest förslag som nu tagits upp i statsverkspropositionen. Om det väcks exempelvis 1 000 motioner om året, av vilka flertalet förmodligen kommer från oppositionspar-

tierna, vore det märkvärdigt om det inte bland dem skulle finnas något som vore värt att ta vara på. Även om allt inte kunde genomföras alldeles omedelbart, kunde ju ändå den tidpunkten komma då något kunde föras fram från regeringens sida. Det tillhör nämligen regeringens — och förmodligen även regeringspartiets — uppgift att sörja för att man inte föreslår till genomförande något annat än vad man anser sig kunna klara med det man kan åstadkomma på den mindre behagliga inkomstsidan.

Herr Bengtson sade också, att omsättningsskatten hade tredubblats trots att den från början var tänkt som en lågskatt. Men talet om en tredubbling var väl ändå en felsägning. Omsättningsskatten var från början 4 procent, och 9 procent är alltså inte en tredubbling. Det är något mer än en fördubbling, nämligen en förhöjning med 125 procent.

Herr Bengtson konstaterade vidare vid sin genomgång av budgeten något som han ansåg kunna karakteriseras som en självgodhet hos regeringspartiet, inom vilket man alltid ansåg sig ha gjort det rätta. Det var väl inget fel i detta konstaterande. Av de uttalanden som gjorts i olika sammanhang bör man väl kunna få ut att man utgår från att det inte föreslås något annat än det man anser vara motiverat och praktiskt genomförbart. Jag spårade emellertid ingenting i herr Bengtsons anförande, som skulle kunna ha karaktär av blygsamhet. Förmodligen företräder han väl för sitt partis del ungefär samma uppfattning, nämligen att man föreslår vad man utgår ifrån vara riktigt och klokt om det kunde genomföras. Jag vill inte ifrågasätta annat än att varje parti i sina förslag har denna utgångspunkt. Även om ett förslag som, framfört fristående, inte kan genomföras beroende på andra faktorer, utgår jag i alla fall från att när förslaget aktualiseras man vill betrakta det som något som så småningom bör kunna genomföras och då

Statsverkspropositionen m. m.

leda till bättre resultat på förhandenvarande område än som tidigare varit fallet.

Herr Sundin föreföll vara mycket tillfredsställd med att ordföranden i skatteberedningen med stor ansträngning hade lyckats få samliga i beredningen deltagande att i stort sett enas om ett förslag. Det är emellertid kanske det som är felet, att man ansträngt sig att få enighet om ett förslag, som, när det skulle föras ut, inte kunde vinna en anslutning som var erforderlig för att finansministern skulle kunna godtaga det. Det hade kanske varit lika bra att få frågorna belysta ur olika synpunkter i stället för att sträva efter något som kunde leda till enighet inom kommittén men som sedan inte kunde vinna anslutning i remissbehandlingen. Det är inte alltid det bästa att uppnå enighet.

En remissdebatt är alltid ett slags frågesport. Nu hade herr Sundin ingen att fråga, eftersom det inte var någon närvarande, som i varje fall omedelbart kunde besvara frågorna. Det var särskilt en sak som han ville veta. Vad representerade de experter från kanslihuset som anlätades i skatteberedningen? Ja, säger man experter, ligger väl däri ett tillräckligt svar. Dessa representerar ju inte någon politisk uppfattning utan är t. ex. skatteexperter. Experterna från socialdepartementet anlätades, förmodar jag, för att undersöka möjligheterna för en annan form att finansiera socialförsäkringsutgifterna.

Jag begär inte att herr Sundin skall fatta detta som ett svar från min sida, ty jag vet inte om det har kunnat ligga något annat bakom, men jag har i varje fall aldrig betraktat dem som kommit från kanslihuset som annat än experter i de kommittéer, som jag har haft nöjet att medverka i.

Herr Virgin konstaterade att Sverige ligger i toppen i fråga om beskattningens höjd. Det är möjligt att detta är riktigt om man granskar beskattningen mycket ensidigt, men det blir inte så självklart att vi ligger i toppen, om vi

tar hänsyn till att en mycket stor del av det som vi tar in skattevägen sedan går tillbaka igen som ett slags transfereeringsposter när det gäller ändamål, som på andra håll finansieras på annat sätt. Det är ju ändå en kolossal stor del av budgetomslutningen som går tillbaka till skattebetalarna för att åstadkomma en utjämning, som såvitt jag förstår egentligen inte någon vill motsätta sig.

Jag får villigt erkänna, att även jag tyckte att fyra miljarder var en kraftig höjning av utgifterna på en gång. Det betyder ändå en höjning med 15 procent. Det står dock i finansplanen att av dessa fyra miljarder går hälften tillbaka till skattebetalarna i olika transfereeringsposter. Det framhålles vidare att det skulle behövas ganska starka inkomstökningar, om man skulle kunna tillgodose alla de önskemål som kommit till uttryck under den senaste tiden, och det tycker jag alltså att man måste vara beredd på. Arbetsmarknadspolitiken har fordrat ganska stora belopp trots högkonjunkturen, beroende på att de områden där arbetsförmedlingen så att säga praktiskt taget klarar sig själv inte sträcker sig över hela landet. I Norrland men även på vissa andra platser är det nödvändigt med mycket kostnadskrävande åtgärder för att ge sysselsättningsmöjligheter också på dessa orter genom omskolning, omflyttning eller lokalisering av lämpliga industrier. Vi fattade sent i höstas beslut om att 60 miljoner kronor skulle utgå i direkta bidrag och 100 miljoner kronor i form av lån till lokaliseringsverksamhet med hopp om att denna skulle medverka till ökad sysselsättning inom sådana områden där nu svårigheter råder.

1958 års socialförsäkringskommitté uttalade som sin mening att folkpensionskostnaderna till den del de icke längre var inkomstprövade borde betalas av staten och att kommunerna följaktligen borde befrias från sin andel av dessa kostnader. Man konstaterade samtidigt att detta förslag icke kunde genomföras vid den tidpunkten, eftersom

Statsverkspropositionen m. m.

förslaget i övrigt innebar så stora nya utgifter, att det inte gick att flytta över alltsammans på en gång. Nu har finansministern tagit fasta på riksdagens anslutning till denna princip och föreslår att staten skall överta dessa kostnader. Kostnaderna uppgår till något över 300 miljoner kronor, men det är ingen ny utgift för det offentliga, ty kommunerna har tidigare betalat dessa kostnader, som nu direkt skall bestridas av staten. Visst kunde man väl vara beredd på att det budgetförslag som presenterades — om finansministern ansåg sig kunna ta fasta på vad som tidigare uttalats — skulle medföra kraftiga utgiftshöjningar.

Jag vet nu inte om det varit möjligt att av denna debatt få någon större ledning vid bedömning av det ena eller andra förslaget. Riksdagsmännen har kanske haft anledning att följa den debatt som redan tidigare har förts och därigenom fått vissa möjligheter att bedöma förslagen i vidare mån än som kunnat ske med ledning av vad som sagts här i dag. Debatten har här rört sig om mera generella ting eller också varit begränsad till vissa avsnitt.

Det är nu en vecka sedan budgetförslaget framlades. Under tiden fram till dagens remissdebatt har det kommenterats och också betygsatts i pressen. Det har också redan diskuterats vid två tillfällen, i Nationalekonomiska föreningen och i ABF. I den senare diskussionen deltog bland andra ekonomer från arbetsmarknadens parter.

Finansministern har vid dessa tillfällen varit flitigt i elden, och man är väl för närvarande på det klara med hur budgetförslaget uppfattats och bedömts bland allmänheten. Han har förmodligen därför kunnat få en god bild av detta och även kunnat räkna ut efter vilka principer kritiken skulle läggas upp i remissdebatten, och han har därför försökt att få fram någonting för ett effektivt bemötande av kritiken. Jag vet inte om han har fått så mycket stoff ännu, men för dem som vill räkna sig till opponenter är det givetvis en för-

del att läget ändå har kunnat klarläggas under den gångna tiden fram till i dag. Meningsbrytningarna mellan de mera avancerade ger ju alltid en vägledning för ett ställningstagande för alla — och dit räknar jag även mig själv — som saknar experternas utbildningsunderlag och erfarenheter som stöd vid bedömningen av den betydelse de många olika i totalkomplexet ingående faktorerna skall tillmätas vid den slutliga värderingen av budgetförslaget.

Det är inte så många av dem, som yttrat sig, som givit uttryck för den meningen att det skulle vara en stark budget som det här är fråga om. Flertalet synes ha den uppfattningen att den är svag, alltför svag med hänsyn till både dagsläget och de i finansplanen redovisade prognoserna avseende utvecklingen under tiden fram till budgetårets utgång 1966. Inte ens finansministern själv har använt beteckningen »stark» om sin budget, men jag förmodar att han anser att den byggt upp med beaktande av vad som med hänsyn till föreliggande omständigheter kan vara försvarbart.

De föreslagna utgiftsökningarna har i stort sett accepterats. Totalt rör det sig, som jag tidigare sagt, om nära 4 miljarder kronor. Om man bortser från de automatiska kostnadshöjningarna, är de nu framlagda förslagen vilka medför ökade kostnader till det väsentliga bundna. Även om de inte är bundna till beloppen, är de liksom fastslagna i princip genom tidigare uttalanden eller låt oss säga utfästelser. Såsom sådana utfästelser betraktar jag exempelvis uttalandet från regeringens sida, att man accepterar förslaget om årliga höjningar av folkpensionsbeloppet och höjningen av barnbidragen, men också uttalandet om kommunernas andel i folkpensionskostnaderna. Självfallet har alla uttalanden om en positiv medverkan till ytterligare förbättringar i berörda frågor — oavsett om de gjorts här i riksdagen eller i annat sammanhang — medverkat till att finansministern funnit sig

Statsverkspropositionen m. m.

böra acceptera förbättringar av detta slag, och konsekvenserna härav framgår ju av finansministerns budgetförslag när det gäller utgiftssidan, där kostnaderna är beräknade. På inkomstsidan har de höjningar upptagits som varit nödvändiga för att täcka de kostnader som blir följderna av den frikostighet, kan man kanske säga, vi ansett oss kunna vara med på från olika håll för att tillgodose i och för sig väl motiverade önskemål.

Den automatiska ökningen av statsinkomsterna beräknas till 2 700 miljoner kronor. De föreslagna skattepolitiska åtgärderna väntas ge brutto 1 200 miljoner kronor, och lånebehovet uppskattas till omkring 1 miljard kronor.

De skattepolitiska åtgärderna innebär naturligtvis betydelsefulla förändringar i förhållande till vad som nu gäller. Omsättningsskatten föreslås höjd med 3 procent från den 1 juli, och i samband därmed sker en viss omläggning av några delar av punktbeskattningen. Bensinskatten höjs med 5 öre från den 1 juli. Tobaksskatten höjs från samma datum med 2 öre per cigarett. Viss justering av skatteskalorna föreslås, att tillämpas dock först från den 1 januari 1966, och samma tidpunkt är angiven för schablonavdraget för kommunalskatt, som skall uppgå till minimum 4 500 kronor för gifta och 2 250 kronor för ensamstående.

Effekten av de skattepolitiska åtgärderna efter avräkning av vad som är minusposter och konsekvenskostnader blir netto 750 miljoner kronor för budgetåret 1965/66 men sjunker till 260 miljoner kronor när de kommer att tillämpas under ett helt budgetår. Att det blir större överskott det första året beror ju på att skattesänkningarna inträder först från och med den 1 januari 1966 och alltså kommer att gälla endast under halva budgetåret.

Man kan säga att uppfattningarna om de föreslagna skattepolitiska åtgärderna, sådana de har kommit till ut-

tryck, går mera isär än beträffande de redovisade utgiftsökningarna. Här är det väl främst skatteberedningens förslag som tycks vara alternativet vid kritiken av finansministerns förslag. Det kan väl kanske betraktas som ganska naturligt, att de som tidigare givit sin anslutning till skatteberedningens förslag har ett behov av att i detta sammanhang ge till känna att beslut icke nu bör fattas som lägger hinder i vägen för en i alla avseenden allsidig och objektiv prövning av skatteberedningens förslag längre fram. Begränsas kritiken till detta så är det väl ingenting att säga.

Vid bedömningen av de samhälls-ekonomiska verkningarna av budgetförslaget har de i finansplanen redovisade prognoserna avseende den ekonomiska utvecklingen under tiden till budgetårets utgång 1966 utlöst farhågor för att budgeten kommer att ge stimulans åt inflationstendenserna. Högkonjunkturen väntas bestå, likaså arbetskraftsbristen. Den taxerade lönesumman beräknas öka med 9 procent under 1965 och med 4 procent under 1966. Prisstegringen kan bli hela 5 procent för innevarande år. Tveksamheten om möjligheterna att styra utvecklingen inför dessa perspektiv kan vara förklarlig, ty avtalsförhandlingarna kring årsskiftet 1965—1966 kan knappast undgå att påverkas av en sådan utveckling, om den nu blir faktisk. Det kommer nämligen att vara många som räknar med att de 9 procenten i inkomstutvecklingen skall återspeglas i deras egen inkomst, men dessa 9 procent innefattar ju också, därför att den avser den totala lönesumman, nytillkommen arbetskraft och sådan arbetskraft som flyttar från lågavlönade områden till bättre betalade områden. Det kommer säkerligen att uppfattas så att det är 9 procent det är fråga om, men det blir säkert många som inte kommer att kunna räkna sig till godo en sådan lönehöjning under 1965. Vi har problemet med låglönegrupperna, som helt natur-

Statsverkspropositionen m. m.

ligt kommer att tillhöra dem som fått en mindre höjning än det statistiska genomsnittet.

Att lånebehovet stiger till omkring en miljard är väl i och för sig inte särskilt oroande vid en totalomslutning i budgeten på 29 miljarder. Det kan inte ha så stor betydelse om det blir 500 miljoner eller en miljard. Det kan man alldeles säkert räkna med ligger inom felmarginalen. Det som kommer att bli avgörande är förmodligen de rent psykologiska faktorerna, reaktionen inför den utveckling man väntar sig.

Ett besvarande av frågan om budgetförslagets styrka är enligt min mening i mindre grad beroende av det redovisade siffermaterialet och det beräknade utfallet. Helt avgörande för svaret blir reaktionerna inför storleken av utgiftsökningarna, prisstegringarna och den väntade inkomsthöjningen. Tendenser till inflationsförväntningar kan man redan spåra exempelvis på börsen, där kurshöjningarna har varit mycket kraftiga de senaste dagarna. Visserligen kan man läsa i tidningarna att det är de oerfarna som har låtit sig förledas till att betala för mycket, men det vet man inte i dag. Det kan hända att de oerfarna får de erfarna med sig, och följaktligen kan det bli en stigande tendens som av alla uppfattas som någonting som siar om inflationstendenser.

Farhågorna för en utveckling i inflatorisk riktning kan varken bekräftas eller vederläggas i dag. Tyvärr anser jag mig inte beredd att utan vidare avvisa farhågorna för att det kan bli ett problem innan året är slut. Detta inte bara därför att det kommer att finnas många som inte kan räkna sig till godo den inkomsthöjning på 9 procent, som man här räknar med. Prisstegringarna kan bli högre, och låglönegrupperna kan släpa efter ytterligare, oavsett om de tillhör lönearbetarna eller har sin plats i jordbruket eller på annat fält inom näringslivet, där möjligheten att följa med i den allt starkare takten i prisutvecklingen inte är god.

Jag tror emellertid att det finns en annan psykologisk faktor som man får ta hänsyn till. Jag tänkte på det redan under det lilla meningsutbyte som ägde rum mellan herr Axel Andersson och statsrådet Palme. Där gick man så långt tillbaka i tiden som förra hälften av 1950-talet, då centern var med i regeringen och i ett eller annat sammanhang fick beteckningen som vänligt och trevligt att ha att göra med. Det betydget skulle väl ha kommit från herr Palme, och jag tror det var riktigt då. På 1950-talet var det antagligen inte lika hårda strider som i dag, men det rörde sig inte heller om dessa stora siffror på den tiden när det gällde utvecklingen under ett år, om vi nu bortser från tiden omedelbart efter Korea-krisen.

Hur skulle man kunna räkna med att centerpartiet är likadant i dag som för åtta eller nio år sedan? Man har väl följt med i utvecklingen, blivit aggressivare och mera mån om att försöka till det yttersta tillvarata sina intressen, eftersom man tycker att detta är tendensen hos alla andra. Det är därför i och för sig inte så märkvärdigt, tycker jag, om man inom centern är låt oss säga litet mera aggressiv i dag i sin politiska inriktning än man tvingades vara under den tid då man skulle ta ansvaret såsom medlemmar i regeringen. Det behövde inte vara statsministern som var den dämpande faktorn. De ansvariga i regeringen kände sig, tror jag, tvingade att ta hänsyn till de samlade resurserna och inte ställa större anspråk än som kunde vara försvarbara med hänsyn till förhållandena under den tiden. Jag tror det har skett en allmän utveckling i riktning mot större aggressivitet och oförnöjsamhet, och inte utan skäl.

När vi talar om en reallönehöjning för löntagarna på 20 procent under de senaste 4 åren, är det naturligtvis statistiskt riktigt, men när man bedömer vad detta i och för sig innebär, måste man komma ihåg att detta inte är det-

Statsverkspropositionen m. m.

samma som om man fått den 20-procentiga lönehöjningen vid en tidigare tidpunkt. Nu har hela samhället förändrats, och man kan inte leva på den standard man gjorde tidigare. Då var hjälpsamheten människorna emellan en helt annan. En förvärsarbetande kvinna kunde få hjälp i hemmet av vänner och bekanta utan att det behövde kosta så mycket. I dag är alla som skall ha någon hjälp hänvisade till den kostnad hjälpen nu betingar. Den har ju följt med i den allmänna utvecklingen. Den fulla sysselsättningen gör att ingen behöver arbeta för underpris — om man inte är jordbrukare eller bor i de områden som har litet besvärligt av andra skäl än de rent psykologiska.

När vi kostaterar att det har skett starka höjningar av folkpensionerna under senare år och att barnbidragen har höjts, får vi ta hänsyn till att en folkpensionär i dag inte kan klara sig på samma sätt som han kunde på den tiden när folkpensionerna var små. Då fanns det billiga bostäder och stora möjligheter att in natura skaffa en hel del sådant som var nödvändigt för livsuppehållet. Dessa möjligheter finns inte i dag. Familjerna har spritts. De håller inte samman på samma sätt som förr och kan inte hjälpa varandra, och de gamla kan i allmänhet inte räkna med ett handtag från barnen, då dessa finns på annan plats. Den hjälp de skall ha kostar pengar också för dem.

Visst skall vi ha statistik, men när vi skall göra en allmän värdering av vad som skett, tror jag vi måste ta hänsyn också till sådana faktorer, som verkar i den andra riktningen och medför högre kostnader och som man inte behövde räkna med förr i tiden för alla. Jag bortser därvid från alla dem som tycker, att standardhöjningen ovillkorligen kräver en bil. Det är inte alla som behöver bilen, men vill man ha den, tycker jag man skall ha rätt att hålla den, fastän det är klart att det inkräktar på annat som man skulle behöva. Valfriheten har gjort att man väljer det

man tycker är trevligt, i varje fall för en tid. Men det är inte sådana varugrupper jag tänker på i detta sammanhang. Jag tänker på vad som är nödvändigt för livets uppehälle och nödtorft.

Herr talman! Jag har ingenting emot remissen och ansluter mig till tidigare yrkanden.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdetes fortsättande kl. 19.30.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Även om man använder många ord, så är ju språket ofullständigt. Jag tror att herr vice talmannen på en del punkter inte har tolkat riktigt det som jag avsåg att säga, och det har kanske också blivit något missförstånd.

Vad jag försökte framhålla i mitt första anförande var något som statsministern i sitt sista inlägg, som vi då inte kunde bemöta, hade karakteriserat så, att det gällde att skapa största möjliga utrymme för att få olika nyttigheter. Det kan man ju säga, men jag skulle vilja uttrycka det så, att man alltid bör sträva efter att skapa möjligheter för en hög produktion och där efter planera så väl som möjligt, så att allting står i överensstämmelse med de möjligheter produktionen ger. Den anmärkning jag ville framföra innebar att jag inte ansåg att socialdemokratiska partiet hade gjort så. Det har ibland av opportunistiska skäl fallit undan, vilket har åstadkommit en snedvridning.

Herr förste vice talmannen sade då, att jag ändå hade erkänt att en del saker var bra och att detta inte gick bra ihop med resonemanget om en pålappning. Nej, om man t. ex. avskaffar skatten på grammofonvaror, så är den borta, och det innebär ingen pålappning. Avskaffar man skatten på socker, som sades vara en tillfällig skatt, är det ock-

Statsverkspropositionen m. m.

så ett rent drag och ingen pålappning. Men om regeringen sedan för en konjunkturpolitik som leder till en del onormala förhållanden, så att man måste lappa på genom att införa restriktioner i penningpolitiken, menar jag att det inte är en välplanerad politik.

När jag sade några få ord om cigarrrettskatten, avsåg jag närmast att erinra om att finansministern, när vi föreslog en sådan skattehöjning, avböjde förslaget med motiveringen att det inte kunde vara rättvist att lägga en skatt bara på de grupper som röker. Det skälet skulle ju kunna kvarstå också nu, men ändå har finansministern ansett det möjligt att föreslå en höjning.

Ordet självgodhet använde jag inte. Det var ett citat ur den socialdemokratiska tidningen Aftonbladet, så jag hämtade inte ordet självgodhet ur min egen vokabulär.

Slutligen vill jag säga, att jag håller med herr förste vice talmannen om att en del har förändrats sedan 1950-talet. Inte minst har det socialdemokratiska partiet förändrats. Då hade man en mycket bestämd strävan att inte åstadkomma någon inflation, och från det att koalitionsregeringen tillträdde den 1 oktober 1951 och fram till juni månad 1954 förekom ingen prisstegring. Då kom vi mycket väl överens med socialdemokraterna när det gällde att driva en sådan politik. Nu har den saken ändrat sig, och min anklagelse gällde att regeringspartiet faller undan för en del opportunistiska skäl och därigenom vid olika tillfällen åstadkommer en snedvridning av politiken.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Om jag fattade förste vice talmannen rätt, sade han att det kan vara en fördel att man inte blir enig inom en utredning. Ja, det är möjligt att förste vice talmannen ser på utredningsarbetet på det sättet, men jag tror ändå att han måste ge mig rätt i att det var en positiv sak att man kunde

nå en viss enighet i en utredning av den här arten, som spänner över så mycket och vars förslag får så stora konsekvenser.

Sedan vill jag göra ytterligare en kommentar. Herr Strand säger att experter ju bara är experter. Jag hoppas att det nu inte sitter några experter kring väggarna, som kan känna sig förfördelade av detta uttryck. Men även om dessa skatteexperter inte gör politiska bedömningar, så måste väl en statssekreterare i socialdepartementet, tillika ordförande i socialpolitiska kommittén, betraktas såsom något mer än bara expert när det gäller socialdemokratisk politik.

Vad gäller doktor Meidner, som jag anser vara LO:s representant, vill jag bara upprepa, att jag förmodar att han satt i utredningen på uppdrag av LO:s ordförande herr Geijer och borde ha tagit nödig hänsyn till det som sedermera icke tilltalade herr Geijer, nämligen behandlingen av de låga inkomsttagarna. Här vill jag rekommendera ett studium av doktor Meidners reservation till beredningsförslaget, som innebär att progressionen skall minskas på bekostnad av lägre ortsavdrag än enligt majoritetens förslag och uttag av en procent mer i omsättningsskatt. Det må vara mig förlåtet, herr talman, om jag säger att man på det hållet måste ha fått ett nyvaknat intresse för de lågavlönade i vårt samhälle.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr förste vice talmannen Strand tycks inte vilja acceptera den överraskning som jag gav uttryck för i mitt tidigare anförande över att utgifterna i den nu framlagda budgeten är så stora. Hans tankegång tycks vara att vi inom oppositionen skulle vara medskyldiga. Det är, tycker jag, märkligt att höra ett sådant påstående framfört av en framstående representant för ett parti som brukar tillgodoskriva sig förtjänsten av alla framsteg

Statsverkspropositionen m. m.

i samhället, inte bara sådana framsteg som är politiskt betingade utan alla andra också. Nu tycks man inte vara lika ivrig att ta ansvaret för vad som sker.

Påståendet är dessutom direkt felaktigt. Högerpartiet har varje år föreslagit och kommer att göra det även i år, liksom jag hoppas också i fortsättningen, åtgärder som skulle leda utvecklingen i en annan riktning.

Vidare uttalade herr Strand sig om transfereringsposterna i budgeten och sade att dessa främst skulle vara förklaringen till vårt extremt höga skattetryck i jämförelse med andra länder. Bortsett från att transfereringsposter torde finnas i betydande utsträckning även i andra länder — jag har inga siffror tillgängliga, så jag kan inte ange något belopp — kan man inte avfärda dem så enkelt som att bara säga att de egentligen inte spelar någon roll i budgeten. Det gör de i hög grad. Mycket tyder på att dessa poster har en inflationsdrivande effekt, som i så fall måste kompenseras med andra, ofta mindre gynnsamma finanspolitiska åtgärder. Dessutom är det klart att det skattetryck de medför inte alls är betydelselöst. Det har nämligen en direkt negativ effekt på arbetsviljan och sparsamheten, för att inte tala om dess verkan att driva upp priserna på ett sätt som sannerligen inte gagnar någon, inte heller den som mottar transfereringsposterna.

Herr förste vice talmannen STRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag underströk i mitt första anförande att jag inte räknade med att herr Bengtson skulle ansluta sig till regeringspolitiken och ge den sitt erkännande. Det har jag inte begärt.

Oppositionen har naturligtvis en fördel gentemot regeringspartiet i det avseendet att man kan utläsa utfallet av vad regeringen har föreslagit och riksdagen godtagit. Oppositionens förslag finns ju bara på papperet, och ingen

kan tala om hur de skulle ha verkat. Därför kan väl självgodheten vara minst lika omtvistad i de olika fallen. Det har inte varit någon dålig utveckling. Följaktligen tycker jag det finns skäl att säga att den varit fördelaktig. Då måste det väl ändå i någon mån ligga i den ekonomiska politikens förtjänst att så blivit fallet.

Herr Sundin säger att han vänder sig mot mitt konstaterande, att det skulle ha varit en fördel om man hade redovisat de olika uppfattningarna i skatteberedningens förslag. Han hävdar att det i fråga om ett så stort förslag alltid är fördelaktigt om man kommer fram till enighet. Ja, om det finns ett verkligt underlag för enigheten. Herr Sundin säger själv att ordföranden lagt ned ett stort arbete för att åstadkomma enighet. Jag konstaterar därav att enigheten kommit till stånd utan att det fanns ett faktiskt underlag för den. Det kan ju inte vara någon större fördel. Det har ju också under remissförfarandet visat sig att meningarna är delade om möjligheten att genomföra skatteberedningens förslag sådant det nu föreligger.

Beträffande experterna kan det väl ligga mycket i att om man får en statssekreterare som expert är det i varje fall en expert med stor auktoritet. Han är dock inte ditsatt som politisk företrädare, utan skall väl som andra experter närmast tillvarata de intressen som han har att bevaka, alltså för sitt departement eller kanske för regeringen som helhet.

Till herr Virgin vill jag säga att det nyligen framlagts en redovisning över skattetrycket i olika länder, där man tagit hänsyn till vad som ligger i skatterna och gjort en värdering därefter. Jag tror att denna jämförelse framlagts av Sunt Förnuft eller i någon proposition — jag minns inte riktigt var och har i varje fall inte materialet tillgängligt här. Av denna redovisning framgick att skillnaden i skattetrycket är relativt liten. Det rör sig om en skillnad på en

Statsverkspropositionen m. m.

procent eller i varje fall ett mycket litet procenttal, om man tar hänsyn till vad som ligger i respektive utanför skatterna hos oss och i andra länder.

Jag har inte beskyllt högern för att ha varit med om de utgiftshöjningar som, jag höll på att säga provocerats fram men i varje fall ansetts såsom önskvärda. Jag noterade särskilt att det var centerpartiet och folkpartiet som stod för dem. Jag är fullt på det klara med att högern i stort sett fört en konsekvent politik när det gäller att hålla skatterna nere. Det enda avsteg som man har kunnat konstatera i fråga om inställningen till sådant var när högern tyckte att man skulle spara på skatten men använda ATP-miljonerna för något som man tyckte var en ändamålsenlig utgift.

Fru MYRDAL (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet i årets remisdebatt för att något beröra ett problemkomplex som har aktualiserats av statsverkspropositionen, nämligen reformerandet av familjebeskattningen, där jag åtagit mig en viss frivillig bevakningstjänst.

Innan jag går in på den frågan vill jag dock göra en kort kommentar till något som onekligen ligger mer i världshändelsernas mitt, nämligen FN:s öde. FN:s finansiella kris är ju för allom uppenbar. Men den beror inte enbart på den uppmärksammade akuta striden om hur vissa kostnader skall täckas, utan den har också ett mer permanent inslag. Vi får i vår egen statsverksproposition en ganska chockerande påminnelse om den oerhört smala ram, inom vilken FN:s ordinarie budget är inträngd, då vi finner att vårt eget anslag till den inte behöver gå upp till mer än omkring 10 miljoner kronor. Jag vet naturligtvis att vi på annat sätt bär en hel del kostnader för FN-aktioner, och jag har heller inte något ändringsförslag i finansiella former att framföra men väl ett politiskt önske-

mal: att vi i debatten om FN:s nödläge måtte angripa även problemet om hur världsorganisationens ekonomiska grundval skall kunna stärkas på ett långsiktigare, regelmässigt sätt, så att generalsekreteraren inte skall behöva gå på tiggarråten för hart när varje ny aktivitet och begära frivilliga bidrag, det må gälla ett forsknings- och utredningsorgan eller något annat.

Den relativt hårda kritik, som de borgerliga partierna ägnat finansministerns skatteförslag, har ju lämnat den del som avser familjebeskattningen tämligen oskadd. Detta är naturligtvis en indikation på att Sträng varit rättvis i sitt underbetyg åt den delen av skatteberedningens förslag. Det kan inte läggas till grund för en reform i vårt moderna samhälle.

Men för att kunna bedöma både nu vad som föreslås i finansplanen och senare de alternativ från andra partier, som förebådats i dagens anföranden, måste vi först ha klarhet om huvudlinjen för det genomgripande reformverk i fråga om familjebeskattningen, som vi alla väntar på. Målsättningen är dock numera gemensam för mycket stora skikt av opinionen. Syftlinjen mot framtiden — visionen, om man så vill, av ett skattesystem med rättvisa för familjen — måste vara den bakgrund mot vilken vi bedömer alla förslag. Den är ingen utopi, även om vägen till målet kan vara lång. Vad den fordrar är ju helt enkelt ett skattesystem som är neutralt i fråga om kön — där skall icke vara kvinna eller man — neutralt i fråga om civilstånd — där skall inte vara premiering av äktenskapet i och för sig — neutralt i fråga om hur gifta personer fördelar sin tid mellan förvärvsarbete och hemarbete — där skall inte förekomma premiering av det ena och bestraffning av det andra. Skattesystemet skall tvärtom byggas som ett skydd för valfriheten. Den enda punkt där familjebeskattningen — eller rättare kontantfördelningen mellan familjegrupperna — inte skall verka neutralt

Statsverkspropositionen m. m.

— det är vi överens om — gäller barnförsörjningen. Den skall stödjas.

Det nuvarande skattesystemet är då groteskt felkonstruerat — jag måste använda ett så starkt ord — i samtliga dessa hänseenden. Kanske syndar det minst mot neutraliteten i fråga om kön; i lagens mening beskattas ju män och kvinnor lika som inkomsttagare. Men förvärvsavdraget — avsett som något slags omkostnadsbidrag då hemarbetet så att säga »försummas» för förvärvsarbete — gäller bara för kvinnor. Detta är en kvarleva från 1800-talstraditionen med uppdelning på mannen som försörjare och hustrun som hemvårdare.

Men vidare tolkas i den allmänna debatten föranstaltningarna inte så korrekt i enlighet med lagens mening. Det talas alltid i sambeskattningsdiskussionen om mannens inkomst som det normala, medan hustruns inkomst blir betraktad som den mer eller mindre extra, till yttermera visso alltid exemplifierad som den lägre. Detta går igen i rubriken för skatteberedningens tabeller liksom i en skattetabell som Stockholms stad gratis delat ut tillsammans med våra skattsedlar. Men vad kolumnerna gäller — och det finns ju inskrivet i våra lagar — är de olika fall då antingen bara den ena maken eller även den andra har förvärvsinkomster, detta utan könskillnad. Här nöts alltså oupphörligt in en gammal slentrian om försörjningstänkandet. När den förekommer i offentligt tryck måste vi fordra ändring; även om jag gärna skall medge att jag nog också säger fel ibland.

Betydligt allvarligare är naturligtvis att skattesystemet inte förhåller sig neutralt i fråga om civilstånd. Medan alla väntar på att den nya gränsdragningen skall gå mellan barnfamiljer och andra, går gränsen fortfarande mellan gifta och ensamstående utan hänsyn till barn, annat än i specialfallet ofullständiga familjer. Hur orinligt äktenskapet varit premierat och särskilt vilka statsubventioner som utgått till gifta män,

vilka velat reservera en kvinnlig arbetskraft för sig i hemmet, har väl inte stått klart för allmänheten förrän under det senaste årets lika häftiga som hälsosamma familjebeskattningsdebatt. För det har ju inte annonserats offentligt — exempelvis inte i rådgivningsbroschyren för bosättningslån — att vid äktenskaps ingående den make, som fortsätter att ha arbetsinkomst medan den andra maken ingen har och ingen tar, får en årlig subvention från det allmänna, en subvention som blir större ju högre inkomsten är: från omkring 600 kronor vid 6 000 kronors inkomst till 1 680 vid 20 000, 2 600 vid 30 000 och över 3 000 kronor vid en inkomst nägonstans mellan 40 000 och 50 000 kronor. Detta är en tröskeeffekt som det praktiskt taget aldrig talats om, ett extra bidrag från det allmänna som i vanligaste fall män kan tillskansa sig helt enkelt genom att ingå äktenskap, och som generaldirektör Sterner har kallat ett »bidrag till vård av friska karlar»; det fordras en mans mod för att prägla ett sådant uttryck — jag vågar bara citera det! Men skulle den andra maken också fortsätta att ha förvärvsarbete, blir vinsten mindre och bytes rentav i sin motsats redan om bägge har ungefär 16 000 kronor i inkomst. Mot detta vanligen förekommande »hustrubidrag» ter sig ju barnbidragen ganska blygsamma. Och det är knappast en värdering som något parti torde vilja stå för.

Skattesystemet är inte heller neutralt i fråga om förvärvsarbete eller när det gäller gift kvinna. Omfattningen av straffbeskattningen på deras arbetsvilighet har väl inte heller gått upp för allmänheten förrän debatten — observera inte utredningarna — rivit upp saken. Därvidlag har systemet varit felkonstruerat i två riktningar. Den ena är effekten av den mer tekniska sambeskattningen, alltså sammanslagning, tudelning och skatteskalor. Detta berör, som så många gånger sagts, egentligen bara inkomsttagare på en relativt hög nivå. Men det är naturligtvis i alla fall

Statsverkspropositionen m. m.

groteskt — det är nog även här det rätta ordet — när blotta faktum att makar lever i äktenskap, fastän bägge förvärvsarbetar, kan leda till extra skatter om ett par tusen i vad man kan kalla ganska typiska lärarfamiljer och fem, sex, sju tusen i de högre tjänstemannaklasserna, för att inte tala om den ännu större straffskatt som det privata näringslivets än högre inkomstmöjligheter medför. De berörda personerna är få, men det gör naturligtvis inte principen mindre felaktig.

Den andra felkonstruktionen är den tröskeleffekt som uppstår genom att hustruns ortsavdrag redan är utnyttjat på mannens inkomst, och hon själv därför inte får något eget bottenavdrag på det hon förtjänar, om hon väljer att ta ett förvärvsarbete. Denna effekt är starkt känbar särskilt i de lägre inkomstgrupperna. Konstigt nog förbigås denna utan tvivel olustskapande och arbetshämmande effekt, när man ofta i diskussionen om sam- och särbeskattning bara jämför förvärvsarbetande gifta med ensamstående — och bevisar att i de lägre inkomstgrupperna de gifta aldrig skattar mer än de ensamstående — precis som om man hade valet fritt att växla civilstånd fram och tillbaka. Det dynamiska elementet består ju i att man kan välja förvärvsarbete eller inte. Det är den valfriheten som tröskeleffekten hämmar, inte bara till kvinnornas utan också till arbetsmarknadens men.

Nu måste vi med verklig uppskattning notera att finansplanens förslag bjuder rättelse på en av dessa skattesystemets ömma punkter genom förslaget om frivillig särbeskattning, som ju också löntagarepresentanterna i skatteberedningen förordat. Vi måste därutöver betyga finansministern vår respekt för att han med en påtaglig uppfinningsrikedom har försökt angripa de i skattesystemet inbyggda orättvisorna också från den andra ytterkanten genom de olika förslagen att hålla de små inkomsttagarna skadeslösa för

verkningarna av oms-ökningen och givetvis mest av allt därför att han genom att öka barnbidragen har inriktat en stor förbättring direkt på barnfamiljerna.

Dock måste det framstå som en beklaglig ofullkomlighet att i förslaget om det garanterade beloppet för kommunalskatteavdrag, schablonavdraget har satts olika för gifta och ogifta, även precis med samma summor som ortsavdraget, så att detta i praktiken kommer att bli fördubblat än en gång för gifta män utan förvärvsarbete hustru. Det hade varit önskvärt att vid införandet av denna nyhet avdraget kunnat konstrueras utan sådan favorisering eller rent av man förmått dra gränsen i stället mellan barnförsörjarna och de andra. Det senare alternativet har väl taxeringsmässigt varit för svårt, men faktum är att vi fått ännu en snedbelastning i själva skattestrukturen att arbeta bort. Detta sagt i den principiella klarhetens namn; jag inser mer än väl, såsom jag nyss antydde, att det i solidaritetens namn varit en bjudande plikt att söka åstadkomma kompensation för de av den indirekta skatthöjningen hårdast drabbade grupperna relativt långt ned på inkomstskalan.

Som slutomdöme står att de modifikationer som införts å ena sidan är positiva till sina verkningar för omfördelning mellan sociala grupper och å andra sidan inte alltför mycket försvårar den nya giv i familjebeskattningen som vi alla väntar på. Med det dubbla greppet — vissa förmåner till de små inkomsttagarna, särskilt barnfamiljerna, och vissa till de marginellt betydelsefulla arbetsinsatser som lärarinnor, sjuksköterskor m. fl. kan göra — har finansministern så att säga pacificerat den mest personligt färgade argumenteringen i familjebeskattningsfrågan.

Då bör vi kunna övergå till en mer rationell och samtidigt mer teknisk argumentering för att få bort de konstitutiva orättvisor som fortbestår. Jag vill

Statsverkspropositionen m. m.

gärna stå upp och vittna inte bara för mig själv utan — jag är övertygad därom — för alla riksdagskvinnor, att det faktum att vi nog hör till dem som kan vinna på förslaget om frivillig särbeskattning, ifall vi är gifta, ingalunda kommer att pacificera oss, d. v. s. dämpa vår iver att göra oss till talesmän för de fortfarande bestående och större orättvisornas avskaffande. De gäller i första hand barnförsörjarna men i andra hand alla yrkesarbetande makar, särskilt nu i de lägre inkomstskikten.

I själva verket har finansministern genom sitt förslag att redan nu höja barnbidragen till 900 kronor skapat en väsentlig förutsättning för att hyfsa hela ekvationen om familjebeskattningen. Inga stora delar av den kaka som skulle omfördelas vid en rationell omläggning behöver tas i anspråk för det allmänna konsumtionsbidraget till barnen. Barnbidraget måste naturligtvis hållas uppe på en nivå där det kompenserar familjerna för särskilda kostnadsökningar, men det är nu så att säga redan inskrivet i budgeten och kan väl få sina mer automatiska ökningsbetalda på samma sätt. Det som kan sparas vid genomförandet av en individuell särbeskattnings kan alltså disponeras för andra åtgärder i barn- och arbetsmarknadsvänlig riktning, t. ex. differentierade barnbidrag och framför allt vårdnadsbidrag för barn i de yngre åldrarna. Och det är ju inte småsumlor, detta som det allmännas subventioner till äktenskapen nu drar utan någon differentiering med hänsyn till barnförekomst; ett par miljarder i förlust för statens och kommunernas skatteintäkter är det ungefär fråga om. Det borde vara självklart att samhället för dessa summor kunde köpa ett bra mycket effektivare familjestöd än det som nu fås som valuta för de pengarna. Att detta måste vara målet har ju framför allt herr Geijer i dag påmint oss om.

Givetvis kan inte hela rationaliseringen genomföras i ett svep. Det finns

alltför många människor som har lagt upp sitt liv på grundval av de hittills gällande villkoren. Många familjer t. ex. med äldre hustrur skulle bli lidande. Övergångsformerna vid ett gradvis men systematiskt fortskridande förverkligande av särbeskattningen blir därför av stor vikt både sakligt och mänskligt men även politiskt. Det finns många uppslag att arbeta med, men jag vill gärna bidra med ännu ett, som inte skulle behöva rasera någon av de bestående förmånerna men ändå vrida systemet mera i rätt riktning, nämligen en provisorisk reform i tre led. Mitt förslag är att slopa förvärvsavdraget — det som nu är maximerat till 2 000 kronor — att behålla det nuvarande extra ortsavdraget med 2 250 kronor för icke förvärvsarbetande make men att höja ortsavdraget för alla förvärvsarbetande individer, såväl män som kvinnor, gifta och ogifta. Ekvationen går naturligtvis inte statsfinansiellt ihop så elegant att det individuella bottenavdraget skulle kunna fördubblas. Antingen måste ortsavdraget därför höjas med ett mindre belopp eller också måste större skatteintäkter skapas genom att skatteskalorna jämkas. De måste ändå jämkas när vi skall få medel till de nya familjestöden, som bl. a. skall ersätta förvärvsavdraget. Men grundidén för övergångskonstruktionen vore att höja det skattefria bottenavdraget för alla med förvärvsinkomster och därmed framför allt skydda de lågavlönade och ändå låta de av nuets hustrur, som varken har förvärvsarbete eller barn och som mest är äldre, sitta i orubbat bo.

Herr talman! Vårt land tillhör världens allra mest avancerade nationer såväl i fråga om produktionsresultat som social rättvisa men även när det gäller klarsynt insikt om sammanhängen i det sociala maskineriet. Det är oss därför inte värdigt att alltför länge till bevara en 1800-talsideologi i fråga om familjeförsörjning och familjebeskattnings. Det bör inte vara omöjligt att vinna en bred enighet inom de olika par-

Statsverkspropositionen m. m.

tierna både för en ny målsättning och för praktiskt konstruerade övergångsformer. Vi bör därför med spänning och stora förhoppningar invänta den av finansministern nu bebådade översynen av familjebeskattningen och av hela frågan om en utbyggnad och samordning av familjestödet. För Socialsverige har detta nu blivit en av de mest centrala frågor där det ännu återstår för oss att satsa på en grundreform.

Herr talman! Jag yrkar såsom föregående talare har gjort remiss av statsverkspropositionen i vanlig ordning.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Debatten här i kammaren har nu gått två varv med två talare från varje oppositionsparti varvid den ekonomiska politiken och de av finansministern bebådade skatteförslagen utförligt behandlats. Det är svårt att vid denna sena tidpunkt av debatten tillföra densamma något nytt, och jag tycker det kan vara lämpligt att övergå till några mer speciella frågor och önskemål.

Naturligtvis kunde det vara frestande att tolka den reaktion och den överraskning som man i många av näringslivets organisationer kände, när det stod klart att skatteberedningens med stor möda åstadkomna kompromissförslag inte togs upp av finansministern som grund för en skattereform. Skatteförslaget var ju ett resultat av gjorda kompromisser från skilda håll, ett resultat av givande och tagande, och man trodde ju att de parter som hade deltagit i denna beredning hade accepterat dess för- och nackdelar, och att det således borde finnas ett brett underlag för förslagets förverkligande. Det är ju med en med viss besvikelse blandad förvåning man nu konstaterar att så inte blivit fallet. Man får bara hoppas att förslaget efter den översyn av vissa av förslagets skilda delar som finansministern har bebådat kommer åter till kammaren och kommer att ligga till grund för en skattereform.

Jag vill, herr talman, ta upp ett par speciella spörsmål. Ett av dem är lokaliseringpolitiken. Frågan om näringslivets lokalisering kommer även vid årets riksdag att ägnas stort intresse. I statsverkspropositionen har framlagts förslag till lokaliseringpolitiska åtgärders förverkligande enligt de av höstriksdagen uppdragna riktlinjerna. Ett av motiven för att jag tar upp denna fråga här är att jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på de svårigheter som Kopparbergs län brottas med när det gäller utflyttningen från länet och utglesningen av landsbygden. Det kan vara motiverat att för kammaren ännu en gång understryka, att utflyttningsproblemet inte är ett specifikt problem endast för det norra stödområdet utan att det även finns andra områden i vårt land som har samma svårigheter.

Vid lokaliseringsdebatten i december ägnades stödområdets avgränsning stort intresse. Från flera håll påvisades — såväl vid utskottsbehandlingen som vid kammardebatten — nödvändigheten av att det lokaliseringpolitiska stödet inte hårt fastläses vid den geografiska gränsen för det norra stödområdet utan att Kungl. Maj:t skall ha möjlighet att i särskilda fall lämna stöd åt orter utanför detta område. Denna möjlighet bör enligt min åsikt få en generös tillämpning, speciellt för stödområdets gränskommuner, och detta gäller alldeles särskilt, anser jag, när stödområdets gräns skär ett län mitt itu, som fallet är i fråga om Kopparbergs län. Denna uppdelning av länet kan naturligtvis föranleda betydande problem för länsmyndigheterna när det gäller att föreslå riktlinjer för stödåtgärdernas fördelning inom länet. Det är naturligt att kommunerna utanför stödområdet kan anse sig missgynnade, framför allt om de har samma svårigheter som kommunerna innanför gränsen.

Bankoutskottet gav i sitt utlåtande över lokaliseringspropositionen uttryck för sådana tankegångar. Utskottet fann det naturligt att man särskilt söker föl-

Statsverkspropositionen m. m.

ja utvecklingstendenserna i de områden som gränsar till norra stödområdet och uttryckte meningen att Kungl. Maj:t under försöksperioden, alltså de fem åren, skall äga att företaga mindre förändringar av gränserna, om detta skulle befinnas påkallat.

I en motion från dalabanken påvisade vi i höstas den ogynnsamma befolkningsutvecklingen även i den södra delen av Dalarna under 1960-talet, och jag underströk detta i mitt debattinlägg i december. Norra delen av Dalarna faller ju inom det norra stödområdet, men delar av södra Dalarna visar en liknande tendens i fråga om befolkningsutvecklingen.

Sedan utvecklingen under 1964 nu efter årsskiftet kan bedömas säkrare, finns det ännu större anledning att från vårt län understryka det nödvändiga i att gränsen för lokaliseringstödet för Dalarnas vidkommande inte fastläses till det i lokaliseringspropositionen angivna stödområdet. Det finns numera tvärtom stor anledning att även inräkna andra delar av Kopparbergs län i detta område. Utflyttningen från länet har ökat och nådde under 1964 en siffra som enligt tillgängliga uppgifter torde röra sig om cirka 4 000 personer. Den preliminära siffran för nettoutflyttningen är 2 700, men av gammal erfarenhet vet man att den siffran kommer att stiga. De definitiva siffrorna torde komma att uppgå till omkring 4 000. Två tredjedelar av denna utflyttning faller på den södra delen av Dalarna. Enligt statistiska centralbyrån leder Kopparbergs län bland Sveriges alla län i utflyttningsfrekvens. Även om den relativa befolkningsminskningen ännu är störst i länets norra delar, så svarar den södra länsdelen numerärt för större delen av utflyttningen, och de lokaliseringspolitiska åtgärderna bör därför inte begränsas till det norra området. Jag hoppas att chefen för inrikesdepartementet och det centrala lokaliseringsorganet beaktar detta vid lokaliseringsåtgärdernas praktiska utformning.

Denna flexibla anpassning av lokaliseringspolitik till det faktiska behovet av stöd motiverar även, anser jag, en utökning av stödramarna utöver de av departementschefen föreslagna. Det förslag från riksdagsbehandlingen i höstas om en utökning av ramen för investeringsbidragen från de av departementschefen föreslagna 60 miljonerna till 75 miljoner kronor för budgetåret 1965/66 finner jag personligen ha skäl för sig. Det finns naturligtvis ännu inte något säkert underlag för bedömningen av det totala medelsbehovet för lokaliseringstödet i framtiden. Först sedan försöksverksamheten varit i gång någon tid kan detta behov bedömas med större exakthet. Om det då skulle visa sig att en lokaliseringspolitik som ger gott resultat har behov av större belopp, t. ex. för investeringsbidragen, får väl medelsanvisningen för dessa bidrag anpassas därefter.

Jag anser även att det förslag som folkpartiet och centerpartiet framlade i höstas om att kreditstödet, utöver de i statsverkspropositionen föreslagna direktläna ur en fond, utökas med industrigarantilån upp till sammanlagt 50 miljoner kronor för budgetåret 1965/66 är välmotiverat. Det samspel mellan industrigarantilån och lån av fondmedel som föreslogs av den Näslundska kommittén anser jag ha många fördelar. Vid ett ökat behov av kreditstöd kan lämpligen garantilåneramen utökas, varigenom det vidgade kreditstödet inte belastar statsbudgeten.

Jag vill även, herr talman, när lokaliseringspolitik nu snart skall få sin praktiska utformning, än en gång framhålla, att valet av de orter som skall komma i åtnjutande av lokaliseringpolitiskt stöd inte bör läsas fast i ett alltför snävt centralortstänkande. Även om jag instämmer i vad departementschefen uttryckte i höstens proposition, nämligen att en lämplig framgångslinje vid den fortsatta lokaliseringspolitik bör vara att välja orter, till vilka stöd skall utgå, bland kommunblockcentra,

Statsverkspropositionen m. m.

bör enligt mitt förmenande stöd även lämnas till andra orter med goda utvecklingsmöjligheter. Även härför gavs uttryck i propositionen i höstas, men jag vill undstryka det nu. I det norra stödområdet är kommunblocken till yt-innehållet mycket stora med betydande avstånd mellan tätorterna. Det är naturligtvis angeläget att man underlättar befolkningens möjligheter att på nära håll få en god kommunal och enskild service och rikligare urval av arbetstillfällen genom att sträva efter att förlägga mindre och medelstor industri till sådana orter.

Beträffande lokaliseringsverksamhetens organisation anser jag nu liksom i höstas att till det centrala lokaliseringsorganet bör knytas en lokaliseringsdelegation med företrädare för näringsliv, kreditväsen och kommuner. Lokaliseringsorganet får därigenom möjlighet att tillgodogöra sig den sakkunskap som finnes inom samhället beträffande företagsetablering och företagsutbyggnad.

Herr talman! Jag vill sedan ta upp en alldeles speciell fråga, när det gäller skatterna och skattepolitiken. Det är önskemål som jag tidigare gett uttryck åt i denna kammare. Skatteberedningen föreslog i sitt betänkande att vid en sådan betydande höjning av den allmänna indirekta beskattningen som införandet av en mervärdeskatt skulle innebära borde samtliga punktskatter, utom de på sprit och tobak och de som drabbade bilismen, avskaffas.

Vid den avsevärda höjning av den allmänna varuskatten som nu föreslås hade det enligt min mening varit önskvärt att göra rent hus med i varje fall alla de punktskatter som ur national-ekonomisk synpunkt ger relativt litet utbyte. Finansministern föreslår emellertid slopandet endast av några punktskatter, nämligen på socker och sirap, grammofonskivor, tandkräm o. s. v. men låter andra stå kvar, t. ex. skatten på guld- och silvervaror, choklad och konfektyrer och på s. k. tekniska artiklar.

Dessa punktskatter utgör en ur konkurrenssynpunkt svår belastning för de branscher som drabbas av dem, enär varorna liksom tjänsterna kommer i ett högre prisläge. Detta blir speciellt kännbart nu när omsättningsskatten höjs med 50 procent. Framför allt i konkurrensen med jämförbara branscher framträder denna olägenhet i alldeles särskilt hög grad. Guldsmedsbranschen t. ex. har ju en svår konkurrens med andra gåvobranscher som t. ex. porslins-, keramik- och glasbranscherna men även andra. Guldsmedsbranschens varor har inte större lyxkaraktär än många av varorna från dessa branscher. Departementschefen motiverar ju bibehållandet av t. ex. skatten på guld- och silvervaror med att det är varor av lyxkaraktär.

Vi har i vårt land många skickliga konsthantverkare som arbetar med ädla metaller, t. ex. silversmeder. Värdet av de konstprodukter som de framställer bestäms huvudsakligen av den konstnärliga utformningen och det yrkesskickliga arbetet. Värdet av materialet, silvret, som ingår i varan utgör i regel en mindre del av den färdiga varans pris. Resultatet av punktskatten blir emellertid att det i huvudsak är det konstnärliga utövandet och arbetsinsatsen som beskattas med ett påslag av 25 procent utöver omsättningsskatten som nu kommer upp till 9 procent. Här behandlas konstnärligt skapande verksamhet av hög klass helt diskriminerande i förhållande till annan konstutövning, bara för att arbetsmaterialet är silver, och ändå är silvret ett utsökt vackert material, inte speciellt dyrt. Det lämpar sig bättre för vissa produkter än något annat material. Låt mig som exempel nämna kyrksilver. Jag tycker att detta är något att tänka på i en tid då staten rätt generöst understöder annan konstnärlig verksamhet.

Låt mig för övrigt säga att det inte är skattepolitikens uppgift att i detalj styra människornas konsumtionsval. I den allt högre levnadsstandard som vi

Statsverkspropositionen m. m.

får i vårt land bör var och en ha allt större möjligheter att kosta på sig varor som ligger över livets nödtröft. Låt då människorna i största utsträckning utan statens pekpinne välja fritt var de vill lägga sin standardhöjning. Jag vänder mig mot den konsumtionsstyrande effekt som en del av dessa punktskatter har.

Dessutom bör framhållas att de branscher som drabbas av punktskatterna belastas med ett betydande merarbete med skattens handhavande, inkassering, redovisning och med hela kontrollsystemet, och detta medför ökade kostnader utöver dem som företagen har med den allmänna varuskatten. Detta innebär också nackdelar i förhållande till andra närliggande branscher.

Herr talman! Jag vore tacksam om dessa synpunkter bleve beaktade vid riksdagsbehandlingen av de spörsmål som jag här dragit upp.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag skall börja med att med några ord beröra den konjunkturbedömning som ligger till grund för finansplanen. I likhet med konjunkturinstitutet och departementschefen tror jag att den rådande högkonjunkturen i vårt land kommer att fortsätta under större delen av år 1965. Att överhettningssymtom alltjämt förekommer, särskilt i vissa större befolkningscentra, är påtagligt. Sådan är den aktuella situationen, och den kräver självfallet sin metodik. Det finns emellertid åtskilliga bedömare som menar att en viss konjunkturförsvagning är på väg på det internationella planet och kommer att göra sig gällande under senare delen av året. Framst synes konjunktursammanhangen i Västeuropa, som vårt land är mest beroende av, berättiga till en dylik bedömning. Alla är ense om att den allmänna åtstramning inom den ekonomiska politiken i England, som kommit till stånd under labourregeringen de senaste månaderna, kommer att medföra

en minskad efterfrågan och resultera i en tillbakagång för den svenska exporten på den viktiga engelska marknaden. Det är att märka att denna marknad tar emot inte mindre än 13 procent av vår totalexport. Men vi får inte heller förbise den påtagliga åtstramning som samtidigt ägt rum på vissa håll på den europeiska kontinenten. Jag vill trycka på detta starkare än som gjorts i finansplanen. Jag syftar på den åtstramningspolitik som på grund av kostnadsutvecklingen blivit nödvändig främst i Italien, där åtgärder vidtagits av närmast deflatorisk karaktär, men i någon mån även i Frankrike. Också i Schweiz och Holland har till skydd för penningvärdet måst vidtagas åtgärder för att dämpa efterfrågetrycket. Vår export till dessa länder kan inte undgå att röna inverkan av de åtgärder som vidtagits.

Finansministern sätter uppenbarligen sin lit till Västtyskland, där högkonjunkturen alltjämt är obruten och där man kan vänta en fortsatt gynnsam efterfrågeutveckling och därmed ett gynnsamt klimat för vår export dit. Jag tror att han i huvudsak har rätt, men man måste alltid hålla i minnet att inget land har så dystra erfarenheter av inflation som just Västtyskland och att det för samtliga politiska partier där står klart att penningvärdets bevarande är ett primärt mål som är viktigare än varje annat. Västtyskland kommer sannolikt inte att tillåta sig några övertramp i den ekonomiska politiken. Genom sina åtaganden inom EEC är man dessutom avtalsmässigt förpliktad att föra en ekonomisk politik som någorlunda överensstämmer med motsvarande politik i Frankrike och Italien och övriga EEC-länder. EEC har till skillnad från EFTA som bekant en solidarisk finanspolitik. Det är alltså inte alldeles säkert att Västtyskland kan komma att som marknad för vår export ersätta det exportbortfall som kan äga rum i England, Italien och Frankrike.

Jag vill i detta sammanhang också

Statsverkspropositionen m. m.

erinna om att EEC snart får sin gemensamma yttre tullmur klar och att tullhindren för vår export i vissa hänseenden blivit större än tidigare. Därtill kommer att vår jordbruksexport efter hand kommer att lida avbräck av den gemensamma jordbrukspolitiken inom EEC. Denna kommer väl — om jag inte minns fel — att sätta i gång den 1 juli i år.

Jag har med det anförda framför allt velat peka på att vår export efter hand kan komma att stöta på svårigheter och att det därför ligger makt uppå att hålla tillbaka kostnadsinflationen här hemma, om våra exportnäringsgrupper skall kunna upprätthålla sin konkurrenskraft på världsmarknaden. Det är att märka att en försämring i kostnadsrelationerna i förhållande till vissa viktigare konkurrentländer inträtt redan under år 1964. Jag vill erinra om att stegringen av konsumentprisindex under nämnda år här hemma varit inte mindre än 3,4 procent.

Risken för att förtroendekrisen för det brittiska pundet kan leda till en devalvering kan inte betraktas som helt utesluten. Förefintligheten av denna risk bör mana oss alla till särskild försiktighet för vårt lands del. England är ett trist kapitel till följd av de skador som avtalsbrottet i oktober vållat EFTA, inte minst på förtroendeplanet. Den till viss del självförvållade pundkrisen i slutet av november har tvingat labourregeringen till deflationistiska åtgärder som kan komma att försvåra den erforderliga snara förnyelsen av den industriella apparaten i Storbritannien och förlänga behovet av den 15-procentiga skyddstull som infördes i oktober. Därför kan man fråga om de löften kommer att infrias som från brittisk sida givits om en snar avveckling av denna skyddstull med de olägenheter den skapar för den svenska exportindustrin. Ur svensk synpunkt är det angeläget att avvecklingen kan ske snarast möjligt. Ju längre tullen kvarstår, desto större blir skadeverkningarna för oss. Jag hoppas att

handelsministern inte förtrötts när det gäller att tillvarata de svenska intresena i detta hänseende. Sedan måste man utgå från att britten är en genial nation med stora slumrande reserver av nervkraft och fantasi och att de under en klok ledning skall förmå taga sig samman — det kräver uppoffringar — och genomföra en förnyelse på eftersatta områden av det ekonomiska livet. Den brittiska industrien får inte underskattas. På många områden står den redan på toppen.

Vidare skulle jag till finansministern — som tyvärr är frånvarande — vilja rikta frågan, vilken målsättning som numera gäller för den ekonomiska politiken i vårt land. Ännu vid tidpunkten för avgivandet av stabiliseringsutredningens betänkande för några år sedan angavs målet för den ekonomiska politiken vara en stigande levnadsstandard, en hög, jämn och produktiv samsättning och ett stabilt penningvärde, även om man kanske svävade litet på målet om vilket som var det primära. Finansministern tog visserligen inte någon nämnvärd notis om stabiliseringsutredningens med så mycken möda åstadkomna rekommendationer, men likväl spikades för varje år i finansplanen det uppställda målet som rättesnöre för den ekonomiska politiken, senare med tillägget »hög tillväxttakt i vår ekonomi». Men de höga ambitionerna för penningvärdets del har uppenbarligen blivit mindre och mindre, tyvärr.

Redan i fjol hade jag i remissdebatten anledning påtala en förskjutning i den officiella målsättningen. Finansministern talade i finansplanen inte längre om stabilt penningvärde, något som i och för sig var förklarligt, sedan han medverkat till en 25-procentig penningvärdoförsämring under loppet av några få år. Han angav målet i stället vara »sunda statsfinanser inom ramen för en balanserad ekonomi». Det var tydligen den balanserade ekonomin som för honom var det väsentliga. Men, herr talman, det är oroande att konsta-

Statsverkspropositionen m. m.

tera att den ambitiösa målsättningen ytterligare försvagats i årets finansplan. Finansministern talar förvisso om hur viktigt det är att kunna fullfölja reformpolitiken och ge utrymme för en nödvändig investeringsökning under bevarad balans i utrikeshandeln, men så tillägges det att nettoeffekten av de finanspolitiska åtgärder som föreslås väntas bli framför allt en minskning i den privata konsumtionens uppgång; verkningarna härav torde bli att efterfrågeöverskottet reduceras i sådan grad att den samhällsekonomiska balansen nöjaktigt kan behållas. Jag kan icke fatta detta annorlunda än att finansministerns ambitioner i fråga om vakthållningen om penningvärdet numera inskränker sig till att den samhällsekonomiska balansen nöjaktigt — observera uttrycket! — kan upprätthållas. Detta är, tycker jag, något av att sticka svansen mellan benen.

Hur stämmer detta överens med finansministerns yttrande i annat sammanhang härom dagen att han vill med näbbar och klor bekämpa inflationen? Jag skulle kanske inte ha fäst mig så mycket vid förskjutningen i uttrycksätten, om inte ordvalet samtidigt hade motsvarats av de faktiska politiska åtgärderna, sådana dessa kommer till uttryck i budgeten. Jag hänvisar till att finansministern tydligen med jämnmot accepterar en beräknad höjning av prisnivån under 1965 med 5 procent, inklusive effekten av höjda skatter — utan skatter skulle höjningen bli 3,3 procent — samt till de förslag till utgiftsökningar som framläggas. I realiteten räknar finansministern med att denna beräknade höjning närmast är formell och att uppgången av konsumentprisindex kan bli atskilligt högre, eftersom han baserar sina beräkningar på en löneförhöjning av 4 procent, ehuru han har klart för sig att denna höjning till följd av löneglidning kan bli icke oväsentligt större. I konjunkturrapporten anges siffran 5,8 procent som

höjning av kostnadsnivån och det kan tänkas att det blir ännu mer.

Jag betvivlar inte att finansministern är medveten om att den ekonomiska stabiliteten i vårt land inte är hundra procentig utan att densamma snarare är resultatet av vad jag skulle vilja kalla en vådlig balansakt. Han talar om risken för övertryck i ekonomien och om hur viktigt det är att göra en lämplig avvägning mellan konsumtion och sparande, och han talar om investeringsinriktningen inom det av realkapitalbildningen givna utrymme. Men det är mycket som tyder på att finansministern helt enkelt och cyniskt menar att en penningvärdeförsämring på cirka 3 à 3,5 procent om året inte är så farlig — det är det pris som måste betalas för den fulla sysselsättningen eller för den höga framstegstakten — så länge den yttre balansen icke äventyras och valutareserven upprätthålles någorlunda intakt.

Inom parentes vill jag fästa uppmärksamheten på att valutareserven visserligen under det senaste året ökat med 800 miljoner kronor men att den trots detta knappast kan anses betryggande ställd i relation till utrikeshandelns ökade omfattning — den motsvarar mindre än tre månaders import.

Finansministern talar förvisso kloka ord om riskerna för pris- och kostnadsstegringar, som negativt kan påverka vår utrikesbalans och valutaställning och därmed rycka undan grundvalen för våra ekonomiska framsteg. Men det förefaller bara vara ord. Att spararna får vidkännas en årlig kraftig åderlätning genom penningvärdeförsämringen, saknar han uppenbarligen intresse för — det talas aldrig om den saken. En medveten penningvärdeförsämring är alltid till syvende og sidst ett vilseledande av spararna — som jag ser det.

Det mest oroväckande tycker jag är att finansministern — efter mönster av forna tiders militärläkare — endast har ett enda recept mot alla sjukdomar på

Statsverkspropositionen m. m.

det ekonomiska livets område, nämligen skattehöjningar. Det är enligt finansministern tydligen alltid ödesbestämt att det statliga utgiftstrycket är av sådan styrka, att en försämring av budgetbalansen endast kan undvikas genom ytterligare inkomstförstärkning — som det alltid heter när det är fråga om att lägga ökade bördor på skattebetalarna. Om man anför betänkligheter mot ökade skatter, betecknas det som obefogat och som kverulans. Samtidigt med de statliga skattehöjningarna kommer den starka höjningen av kommunalskatterna. Många kommuner närmar sig härvid gränsen för vad som kan uttas och håller på att slå huvudet i »skattetaket» — skulle jag vilja uttrycka det.

Det ekonomiska förnuft, som tidigare i allmänhet satte sin prägel på kommunernas hushållning, har i någon mån efterträtts av s. k. höga ambitioner. Man vill ha lika fint i varje kommun eller finare än man har i kommunerna intill. Jag vill dock gärna medge att kommunerna har sina ekonomiska bekymmer på grund av den starka inflyttningen på sina håll. Men de skapar sig ibland också själv egna bekymmer. Det är skattebetalarna som här som eljest får sitta i kläm.

För min del anser jag i likhet med stabiliseringsutredningen att utgiftsexpansionen såsom sådan inom den ofentliga sektorn — stat och kommun tillika med det forcerade bostadsbyggandet — är den mest framträdande primära orsaken till inflationen. För budgetåret 1965/66 skulle enbart statsbudgeten svara för en utgiftshöjning på 4 miljarder. Det är en siffra som förskräckte t. o. m. förste vice talmannen Strand, enligt vad han för en stund sedan upplyste. Finansministern själv är huvudpersonen i inflationsdramat därigenom att han sköter den blåsbälg som underhåller och sätter fart på inflationsbrasan. Han ser till att inflationsbrasan även på sikt hålles vid liv. I likhet med andra talare vill jag framhålla riskerna för att man effektivt bäddar

för en stor engångsinflation vid årsskiftet 1966/67 med en ny betydande skattehöjning också då som följd. Det missnöje bland löntagarna, som kan ha frodats på grund av en mer eller mindre oförmånlig lönesättning, kommer då i avtalsrörelserna naturligtvis att blomma ut i full styrka.

Det är enligt min åsikt en samhälls-ekonomisk irlära att göra gällande att inflationen är det pris som måste betalas för den fulla sysselsättningen och den höga framstegstakten. Det bästa kan här lätt nog bli det godas fiende. Inflationen är alltid ägnad att minska framstegstakten på längre sikt. Man förbiser ofta att det centrala problemet i dag inte är en hotande arbetslöshet utan bristen på arbetskraft. Problemställningen har därmed i hela vårt samhälle i grund förändrats. Den fulla sysselsättningen torde numera kunna upprätthållas utan nämnvärd försämring av penningvärdet.

Den andra boven i inflationsdramat — om jag får kalla det så — är i dag inte i så hög grad fullsysselsättnings-samhället utan välfärdssamhällets forcerade ansvällning. Jag vill bara hänvisa till att mer än en tredjedel av de totala statsutgifterna utgöres av s. k. transfereringar, som alla resulterar i en snabb konsumtion och ökad efterfrågan. Den statliga utgiftsexpansionen är således en farlig inflationsfaktor, även om utgifterna täckes av nya och ökade skatteinkomster. Skall den fortsatta penningvärdeförsämringen kunna effektivt bekämpas, måste denna utgiftsexpansion kunna hållas någorlunda under kontroll samt statsfinanserna saneras med tanke på framtiden. Jag drar mig inte för att använda uttrycket behovet av sanering av statsfinanserna.

Uppgifterna om att en priskontroll är under planläggning är ett illavarslande tecken. Det är någonting som regeringar i alla länder brukar tillgripa när de ställt till med oordning i den egna samhällsekonomin.

Hans excellens statsministern fällde

Statsverkspropositionen m. m.

ett märkligt yttrande tidigare i dag. Han sade att han icke accepterade verkligheten när det gällde bostadsbyggandet. »Das lässt tief blicken», som tyskarna säger, herr statsminister. Inflation framkallas därav att man inte håller sig inom ramen för samhällets resurser, d. v. s. icke accepterar verkligheten.

Englands exempel är enligt mitt sätt att se en varningssignal även för oss. Även om vår situation givetvis inte är jämförlig med Englands, kan vad som hänt i England också hända här hemma om det vill sig illa och vi inte rättar munnen efter matsäcken.

Konserten på det samhällsekonomiska pianot spelas som bekant fyrhändigt. Vi har två pianister, finansministern och riksbankschefen. Samspelet mellan de båda förefaller ibland gå något knaggligt. Stundom får man nästan intrycket att den ene är flera takter efter den andre eller att de rent av spelar olika melodier. Medan penningpolitiken har haft en konjunkturåstramande effekt — det svenska diskontot har ju höjts två gånger, från 3,5 till 5 procent — har finanspolitiken snarare verkat stimulerande på den ekonomiska aktiviteten. Om detta varit ett så lyckosamt resultat av samspelet överlämnar jag åt kammarens ledamöter att avgöra.

Arbetsmarknadspolitiken har förvisso varit ett viktigt och värdefullt hjälpinstrument i konserten och har gjort en positiv insats inom konjunkturpolitiken. Jag skall gärna sluta med att ge denna politik mitt erkännande.

Herr ELOFSSON (cp):

Herr talman! Den remissdebatt, som nu pågått rätt många timmar, har behandlat olika spörsmål om statsverkets inkomster och utgifter. Man kan gott säga att den haft mycket att bjuda på. När man hörde statsministerns värtalighet hur pengarna skall användas förstod man att merinkomsterna på fyra miljarder redan är placerade. Man kan ju fråga sig: Finns det då ingen möjlighet att vid ett tillfälle när inkomster-

na flödar i landet, göra besparingar för att slippa de skattehöjningar som finansministern har föreslagit?

Jag vet ju att det alltid frågas efter var man skall börja. Skall vi minska folkpensionerna eller barnbidragen eller var skall vi göra besparingar? Det är självklart att de frågorna är värda ett beaktande. Bidragen är ju av mycket stort värde för dem som erhåller dessa. Men jag undrar i alla fall om det inte finns andra onråden, som man kan slå ned på. Jag tänker närmast på byggnadsområdet.

Jag vill inte säga att inte alla människor skall ha en bostad, om där finns möjligheter till det, men jag kan inte underlåta att påpeka vad jag tycker är felaktigt. Kanske andra tycker tvärtom, det vet jag inte, men jag undrar om inte bristen på lägenheter, särskilt i Stockholm är beroende på att man river prima fastigheter bara därför att man inte får höja hyran. Man säljer då tomt till en byggmästare, och denne uppför en ny och större fastighet på den, som ger en merinkomst.

Är det riktigt att göra så när det varanda dag ropas efter lägenheter och man får vänta i flera år på att få en bostad?

Enligt ett klipp ur en stockholmsledning, som jag har här, begär en herre som heter Hedman i en skrivelse rivningsförbud omedelbart på en fastighet. Han talar om att 6 000 lägenheter står tomma i Stockholm. Jag vet inte om detta är riktigt, men det återgavs i stockholmsledning, och jag har inte sett något bemötande.

Varför blir det så? Den hyresreglering som har funnits i flera år är så konstruerad att den inte ger fastighetsägarna den merinkomst som andra företagare i landet har kunnat få. Hyran bestäms efter det år fastigheten är byggd och får inte vara högre. På så sätt har man ingen annan väg att gå än att riva fastigheten, även om den mycket väl är beboelig, och bygga en ny, där man kan ta ut en bättre hyra. Jag

Statsverkspropositionen m. m.

undrar om detta är en riktig väg att gå. Jag ställer frågan direkt till finansministern: Vore det inte bättre att låta hyran stiga åtminstone i takt med stegringen på andra områden, så att den som äger en fastighet får motsvarande inkomster, även om fastigheten är litet äldre?

Detta florerar nog inte bara i Stockholm. Sådan spekulation, att man säljer en äldre fastighet till en byggnadsföretagare eller ett bolag, som river den och bygger en större till vilken de lånar pengar av staten, förekommer nog över hela landet, och det går sedan ut över de mindre småhusen. Följden blir att man samlar ihop människorna i de större samhällena, och landsbygden blir avfolkad.

Jag kan inte hjälpa att jag måste påpeka att det inte är någon som vill ha en bebyggelse bara i stora samhällen och städer. Jag tror att vi alla vill ha bebyggelse även ute på rena, rama landsbygden. Visserligen slås jordbruken ihop och avfolkas i allt större skala. Men vi skall inte glömma att det kan komma år då vi är tacksamma för att vi har ett jordbruk som kan försörja det svenska folket. Blir landsbygden gång avfolkad är det inte så lätt att få i gång en ny jordbruksproduktion. Det vore bättre att låta hyrorna även i gamla fastigheter stiga något mer än vad de gör för att på så sätt bevara de gamla bostäderna tills man fått fram tillräckligt med nya byggnader. Med den uppsikt som finns över marknaden tror jag inte det vore någon risk för att folk skulle stoppas in i bostäder som inte fyller måtten.

Finansministern har föreslagit att vi i år skall bygga 88 000 lägenheter. Det är en mycket stor byggnadsproduktion. Men finns det arbetskraft? Jag tvivlar på det. Arbetskraften är ju nästan omöjlig att skaffa, det gäller särskilt ute på landet. Människorna flyttar in till städerna där de har bättre möjligheter, och på så sätt blir landsbygden helt avfolkad.

När man nu ser på de skatter som finns här i vårt land kan man ju säga att om det skapas utgifter får det också skapas inkomster för att klara dessa. Finansministern har föreslagit punktbeskattningar. Sådana har vi haft förut, och dem vill han öka på för att på så sätt skaffa fram de pengar han behöver för att finansiera det hela.

Man ser då att han vill höja förmögenhetsskattegränsen från 80 000 till 100 000 kronor. Samtidigt har det emellertid påbjudits att vid de taxeringar som nu pågår eller snart är avslutade skall man höja fastighetstaxeringarna med mellan 30 och 35 procent. Det blir på det sättet inte någon som helst skattelättnad. Om taxeringsnämnderna höjer förmögenheterna över en natt och lägger på 35 procent, vad har då den skattskyldige att göra? Jo, han får betala skatten, och förmögnare tror jag inte han blir genom detta.

Det är självklart att det är kännbart att höja omsättningsskatten från nuvarande 6 procent till 9 procent, och särskilt kännbart är det för jordbruket. Vi vet ju alla att en jordbruksmaskin slits mycket kraftigt och därför inte står sig så länge. Man köper en traktor för 15 000 eller 20 000 kronor. När man har kört med den två år eller kanske tre är den sliten och man måste byta bort den, ty reparationer är väldigt dyra. Då uppstår frågan vad man får för den gamla traktorn. När den skall säljas igen måste det betalas ny omsättningsskatt för den. Det förekommer inte på några andra varor än sådana förbrukningsartiklar det här gäller att man betalar omsättningsskatt så länge det finns en stump kvar av maskinen. Jag har påtalat detta förut och har talat med finansministern om saken. Han säger bara att om han kan få en riktig kontroll så håller han naturligtvis med om att det inte bör vara skatt på skatt så länge det finns en bit kvar, men han fortsätter likväl därmed.

Jag skulle därför kunna tänka mig att man skulle ändra så att omsättningsskatten gällde endast nya varor. Det

tror jag skulle vara till stor hjälp särskilt för de jordbruk som är stenbundna och där maskinerna slits mycket hårt.

Vi ser av statsbudgeten att nationalinkomsten ökar och att man räknar med att den utvecklingen skall fortgå. Jag anser dock att man bör vara ganska försiktig. Det synes som om regeringen helt och hållet byggde på att de högkonjunkturer som vi haft under många år kommer att fortsätta, men vi har sett varningarna. Man räknar med att prisläget under första delen av detta år skall vara stabilt, men på längre sikt vågar man inte ha några synpunkter på dessa ting. Jag anser att det är ett ganska allvarligt spörsmål. Prisstegringarna kommer automatiskt. Det kan vara ganska farligt att fortsätta på den vägen att man tror att det går bra bara vi kan hålla priserna. Om vi får konkurrens med andra länder efter hand som de kan repa sig så kan det bli mycket besvärligt.

Jag skulle också vilja fråga varför inte jordbruket skall ha något avtal. Vi har nu kört ett helt år utan att veta hur det går med förhandlingarna. Där arbetas på ett avtal, men något resultat har det inte blivit. Jag undrar vilken yrkesgrupp som skulle nöja sig med sådant som just jordbrukarna får göra i närvarande stund. Nu skjuter man på saken och säger att handelsavtalen inte är klara, att man inte vet om man skall tillhöra den ena delegationen eller den andra när det gäller utrikeshandeln, och därför hänger allt i luften. Vi vet inte ett dugg vart det hela bär hän. Jag tror att det skulle vara mycket kärkommet för det svenska jordbruket om de förhandlingar som pågår fortast möjligt kunde avslutas så att vi får ett besked om hur avsikten är att det skall vara i framtiden. Som den nu är vet vi faktiskt ingenting. Det sägs endast att man måste avvakta till handelsavtalen är klara.

Jag ser inte handelsministern här nu. I annat fall skulle jag ha velat fråga honom om han kunde lämna kamma-

Statsverkspropositionen m. m.

ren en redogörelse för hur det ser ut i fråga om utbyteshandeln med andra länder i dag. Man får aldrig några direkta besked om dessa saker, och det är något som jag tycker att vi borde ha.

Då jag lovat herr talmannen att inte hålla på längre än till klockan 17 skall jag inte uppehålla tiden mer. Jag vill endast säga att den gamla regeln alltid har varit att när man hade stora inkomster och pengarna flödade in till den enskilde individen så skulle man spara, ty det kunde komma sämre tider. Jag undrar om inte detta tema också kunde användas beträffande statsbudgeten. Om det kommer in en massa pengar är det för den skull inte nödvändigt att springa livet av sig för att finna ett hål att stoppa dem i.

Jag slutar, herr talman, med att säga att det är nödvändigt för såväl den enskilde medborgaren som staten att spara medan det är goda tider. Jag tror nämligen att det kanske inte dröjer så länge förrän tiderna blir sådana att vi kan få svårigheter med finanserna när det gäller både statskassan och den enskilde.

Jag ber, herr talman, att få yrka remiss av statsverkspropositionen.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 2, angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65;
nr 7, med förslag till lag om behörighet att utöva veterinäryrket m. m.;

nr 10, angående försäljning av viss kronan tillhörig mark m. m.;

nr 12, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag; och

Meddelande ang. enkel fråga

nr 13, angående livränta till vissa personer.

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning angående lönegradsupplyftning av en tjänst som bankokommissarie.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 24, av herr *Jansson, Erik*, om den framtida användningen av Haga slott;

nr 25, av herr *Augustsson* och herr *Larsson, Lars*, om fria läroböcker m. m. i vissa skolor;

nr 26, av herr *Gustavsson, Bengt, m. fl.*, angående de studiesociala förmanerna för elever i real- och flickskolor;

nr 27, av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.*, om inrättande vid medicinska fakulteten i Göteborg av en laboratur i reumatologi;

nr 28, av herr *Edström m. fl.*, om ändring av bestämmelserna angående lån till byggande av sjukhem;

nr 29, av herr *Pettersson, Harald, m. fl.*, om ändring av bestämmelserna angående lån till byggande av sjukhem;

nr 30, av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*, angående statsbidrag till storstadsregionernas tunnelbanebyggen;

nr 31, av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar;

nr 32, av herr *Olsson, Johan*, och herr *Svanström*, om förberedande åtgärder för viss upprustning av vägar;

nr 33, av herr *Petersson, Erik Filip*, om befrielse för pensionärer från inträdesavgift vid installation av telefon;

nr 34, av herr *Elofsson m. fl.*, om statsbidrag till vissa tobaksodlare;

nr 35, av herr *Isacson* och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, angående avskrivningsunderlaget för skogsbilvägar;

nr 36, av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*, angående bensinskattens höjd;

nr 37, av herrar *Lager* och *Adolfsson*, om avskaffande av karensdagarna vid ersättning från försäkringskassa;

nr 38, av herr *Mårtensson* och fru *Carlqvist*, angående bostads sanitära utrustning;

nr 39, av herr *Sörlin*, om höjd övre gräns för lån ur kronotorparnas inventarielänefond; samt

nr 40, av herr *Hjorth m. fl.*, om nya former för hedersbevisning för lång och trogen tjänst inom det statliga verksamhetsområdet.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Skärman (fp)* till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet: »Är det riktigt med hänsyn till förra årets riksdagsbeslut om pensionsavgifterna att nu göra avdrag för preliminär A-skatt på den kompensation för förhöjd pensionsavgift, som skall utbetalas enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 9 oktober 1964, nr 611?»

Kammaren åtskildes kl. 17.03.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 19 januari eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts proposition nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1965/66, m. m.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Försvarsministern har förklarat att han redan i början av detta år ämnar tillsätta en försvarsutredning som får till uppgift att framlägga förslag beträffande försvarets kostnadsram för de närmaste budgetåren.

Sedan 1958 har sådana fleråriga försvarsbeslut varit gällande, och jag är medveten om att de gett möjlighet till en effektivare långtidsplanering. Men partiöverenskommelserna har även haft den effekten att all försvarsdebatt såväl i riksdagen som ute bland folket praktiskt taget upphört. I och för sig måste det betecknas som mycket märkligt att en enda huvudtitel i vår riksstat på det sättet undantages från nära nog all debatt och att denna huvudtitel oavsett konjunkturskiftningar tillåtes att ständigt öka.

För min personliga del vill jag uttala förhoppningen att den form av parti-uppgörelser, som hittills har tillämpats, skall efter utgången av nu gällande avtal höra en förgången tid till och att regeringen förelägger riksdagen sina förslag på samma sätt här som då det gäller andra huvudtitlar. Det utesluter inte en försvarsutredning sammansatt efter parlamentariska regler.

När jag begärt ordet i denna debatt är det närmast för att framlägga några synpunkter på en speciell försvarsfråga, nämligen fredsutbildningen.

Vi har här i landet en fredsutbild-

ningsorganisation som till sin yttre ram är i stort sett oförändrad sedan den allmänna värnplikten infördes. Den bygger alltså i huvudsak på de regementen och motsvarande, som då tillkom och som vid den tiden flyttades från de gamla lägerplatserna och in till städerna. Den kraftiga befolkningsomflyttningen och vapenspecialiseringen har emellertid medfört att den gamla anknytningen till hembygden inte längre kan bibehållas, varför de värnpliktiga får fullgöra sin tjänst långt borta från hembygden.

Man måste ställa sig frågan om denna gamla fredsorganisation nu längre håller måttet. Det finns flera skäl till en sådan fråga.

Det gamla kasernbeståndet vid våra fredsövningsorter är i sådant skick att det knappast längre kan anses erbjuda människovärdiga bostäder, inte ens för en uppväxande ungdom som skall härdas för krigets alla strapatser. En modernisering av kasernbeståndet har påbörjats. Den kommer att dra betydande kostnader men ändå ge ett mycket klenyt utbyte. Alla som sysslat med ombyggnad av gamla fastigheter vet fuller väl, att det blir bättre och billigare att riva rasket och bygga nytt.

Ett annat skäl är att vapenutvecklingen medfört krav på allt större övningsfält. Riksdagen har under senare år fått pröva förslag om nya stora och dyrbara övningsfält, och krav ställes på utökning av redan befintliga. Det är ingen hemlighet att propäer finns om utvidgningar av övningsfält vid våra fredsförband för ett 50-tal miljoner kronor, förslag som troligen successivt kommer att föreläggas riksdagen. Även om 50 miljoner kronor i en stat på i runt tal 4 miljarder kan anses utgöra en bagatell, kan det ändå medföra väsentliga problem att vid de regementsorter, som

Statsverkspropositionen m. m.

expanderar starkt, skaffa fram erforderliga markområden utan att det äventyrar respektive städers expansion och vållar alltför stort intrång på den civila verksamheten.

Man har även anledning att fråga sig, om det över huvud taget längre är möjligt att av rättviseskäl för utbildning inkalla all manlig ungdom och med i stort sett samma utbildningstid.

Likaså måste man ställa den frågan, om det inte borde finnas en möjlighet att på hemorten ordna någon form av vapenutbildning på fritid för dem som skall användas i lokalförsvaret, exempelvis i hemvärnets regi, varvid de kan behålla sina vardagliga fredliga uppgifter.

En följd av detta resonemang är naturligtvis att de, som tas från sin civila gärning till militär utbildning under längre eller kortare tid, bör erhålla en bättre kompensation för sitt inkomstbortfall och inte bara de knappt tilltagna snuspengar som nu utgår.

I försvarskostnaderna bör redan nu medräknas det produktionsbortfall som inkallelsen av cirka 50 000 rekryter och cirka 100 000 repetitionsövande per år medför; och det blir ingalunda några småsummor.

Fick de inkallade en ordentlig kompensation för sitt inkomstbortfall skulle de militära myndigheterna även tvingas till en bättre hushållning med de inkallades tid och till att bättre utnyttja utbildningstiden.

Vad jag med det anförda velat komma till är att försvarsministern skyndsamt bör göra en översyn av vår fredsutbildningsorganisation. Detta bör ske innan alltför mycket skattemedel slösats bort på ombyggnad och reparation av gamla kasernbyggnader, som hellre bör skatta åt förgängelsen, och innan alltför mycket värdefull mark tagits i anspråk för militära övningsfält. En sådan utredning kan måhända ge vid handen att det ur utbildningssynpunkt är bättre med ett mindre antal utbildningsorter, som har tillfredsställande övningsom-

råden vilka möjliggör samövning mellan olika vapenslag.

Låt mig sedan, herr talman, övergå till en annan viktig samhällsfunktion som under senare år varit föremål för livlig debatt, särskilt under den gångna hösten i radio och TV, nämligen sjukvården.

Jag tänker inte här ta upp frågan, om sjukvården råkat in i en kris — den debatten har hittills varit ganska ofruktbar. Nej, orsaken till att jag nu vill beröra sjukvårdens problem är bland annat en anmälan från ecklesiastikministern, att han omkring den 10 mars ämnar förelägga riksdagen ett förslag om sjuksköterskeutbildningens organisation.

Med beklagande måste konstateras att det förslag på den punkten, som framlagts av de tillkallade sakkunniga, lider av så betänkliga brister att det inte bör läggas till grund för en proposition. Skall det över huvud taget bli möjligt för sjukvårdshuvudmännen att bemästra de svåra personalproblemen, är det nödvändigt att vi får in en annan anda på våra sjukhus, en laganda och en bättre känsla av gemenskap.

Utredningens förslag innebär på det hela taget att den gamla isoleringen av sjuksköterskekåren består. Vad vi nu behöver är att alla tillgängliga resurser på ett förnuftigt sätt används för att utbilda de olika slags personalgrupper som vår sjukvård behöver.

I denna utbildning har vi två allvarliga flaskhalsar, dels bristen på lärare, dels bristen på praktikplatser. Det är därför oundgängligen nödvändigt att vi hushållar med de tillgångar vi har, och det gäller inte minst de små ungdomskullar som under de närmaste åren kommer ut i förvärvslivet. Det kommer därför att bli nödvändigt att vi får en samordnad vårdyrkesskola. Jag tror även att en sådan utformning av vårdyrkesutbildningen skulle på ett väsentligt sätt bidra till att det kastväsen som trots allt glömt sig kvar inom sjukhusväggarna kunde försvinna. Den personliga kontakten mellan olika elevgrup-

per redan under utbildningstiden måste verka välgörande, och den gemensamma skolan bör på ett bättre sätt ge den känslan av att de utbildas för ett arbetsområde där lagarbete är ofrånkomligt.

Även om utredningskommittén lyckats pressa ned utbildningstiden en aning har det skett på bekostnad av kvaliteten. De sjuksköterskor som den föreslagna sjuksköterskeskolan skulle lämna ifrån sig blir en sämre produkt med mycket begränsad användbarhet, och det kommer att krävas en fortsatt utbildning. Frågan om vidareutbildningen har kommittén lämnat helt olöst. Därtill kommer att man varit helt ovetande eller lämnat obeaktad den nya utformningen av grundskolan och fackskolan, med vilka en vettig samordning måste ske. Framför allt måste vi på ett bättre sätt än nu ta till vara den ungdom som vid 16 års ålder slutar grundskolan och som ämnar ägna sig åt ett yrke.

Om ecklesiastikministern nu lägger fram en proposition som innebär att sjuksköterskeutbildningen fortfarande skall bedrivas fristående från annan vårdyrkesutbildning, försvåras därmed den samordning som måste anses ofrånkomlig.

Landstingsförbundet utreder för närvarande en sådan samordnad vårdyrkesutbildning, och det är enligt min mening bättre med ett års uppskov med förslaget om sjuksköterskeutbildningens organisation än att vi skall få ett förslag om sedan för lång tid framöver försvarar en vettig samordning.

Medan jag sysslar med sjukvårdsfrågorna vill jag även ta upp rationaliseringsproblemet. En läkare som ofta och gärna brukar föra sina synpunkter om sjukvårdens bristfälligheter till torgs i Svenska Dagbladet har de sista dagarna tagit upp frågan om läkarnas inställning till frågan om rationaliseringar. Han tillbakavisar talet om läkarna som rationaliseringsmotståndare med hänvisning till vad som skett genom till-

Statsverkspropositionen m. m.

komsten av nya antibiotika exempelvis på tuberkulosens och scharlakansfeberns område. Hans artikel visar på ett otvetydigt sätt att artikelförfattaren inte vet så värst mycket om sjukhusrationalisering, och är okunnigheten lika stor bland alla hans kolleger är det förmenta motståndet ganska förklarligt. Ingen vill eller kan bestrida den påverkan på vårdtiden som tillkomsten av bl. a. penicillinet medfört. Men vår rationalisering av sjukvårdsorganisationen kan ju rimligen inte bara bestå i att vi sitter ned och väntar på att nya epokgörande undermediciner skall upptäckas.

Utän tvekan har sjukvårdshuvudmännen ett brinnande intresse för genomförbara rationaliseringar inom sjukvården. Tyvärr möts vi av många gånger oöverstigliga hinder.

Finns det exempelvis någon industriföretagare i detta eller i något annat land som kan tänka sig sitt företag uppbyggt så att varje avdelningschef vid sidan av sitt jobb i företaget och i dess lokaler får bedriva privat rörelse? Så sker på våra sjukhus. Klinikchefen har att svara för vården av på hans klinik intagna patienter, men vid sidan härav har han, och inte bara han utan även hans underläkare, sin privata mottagning som huvudmannen inte har något reellt inflytande över.

Den starka specialiseringen vid våra centrallasarett är knappt mer än 20 år gammal. Med undantag av våra undervisningssjukhus fanns det i början av 40-talet endast en eller två överläkaravdelningar på våra lasarett. Då var det inte så svårt att ordna samarbetet. I dag har de flesta centrallasarett 15—20 olika överläkaravdelningar, och de har en utgiftsstat på omkring 20 å 30 miljoner kronor per år. Sjukhusdirektören eller chefsläkaren och inte minst sjukhusdirektionerna har ytterst små befogenheter att lägga sig i hur en överläkare organiserar läkarvården på sin avdelning. Cheferna för några nyckelavdelningar, t. ex. röntgenavdelning-

Statsverkspropositionen m. m.

arna och centrallaboratorierna, kan genom sin uppläggning av arbetet påverka hela arbetsrytmen på sjukhuset.

Egentligen är det ett under att det hela fungerar så väl som det trots avsaknad av verklig ledning ändå gör.

Att förhållandena är som de är beror naturligtvis i hög grad på de säregna ersättningsnormerna för läkarnas prestationer; de har dels fast lön och dels privatpraktik, varvid inkomsten av den sistnämnda med undantag av en bråkdel går till dem själva. Denna ersättningsform bidrar naturligtvis i hög grad till den obalans vi i dag har i fråga om tillgång på läkare till vissa viktiga funktioner, exempelvis på våra narkosavdelningar, samt när det gäller långtidssjukvård och inte minst när det gäller mentalsjukvård. Eftersom dessa läkares möjlighet att hålla öppen mottagning i vissa fall är obefintlig och i andra fall ytterst begränsad, blir tillgången på läkare för dessa discipliner mycket otillfredsställande. På andra områden kan inkomsterna däremot flyta in i en strid ström. Det är naturligtvis långt ifrån klokt att en underläkare vid ett lasarets röntgenavdelning många gånger kan komma upp till högre inkomster än professorn i radiologi vid ett undervisningssjukhus. Som ett exempel kan jag nämna att en vikarierande läkare vid ett mellansvenskt lasarett under år 1964 på fem veckor tjänade i runt tal 25 000 kronor, däri inräknat lön och inkomster av öppen mottagning. Siffrorna har vederbörande själv verifierat såsom liggande till grund för den semesterersättning han var berättigad att utfå.

Hur påverkar nu dessa ersättningsförhållanden arbetet på våra sjukhus? Jo, tyngdpunkten av arbetet på en sjukavdelning kommer att ligga på förmiddagspasset, därför att det i regel är då läkarna ägnar sig åt den slutna vården för att sedan ila till sina öppna mottagningar. Fram på kvällskvisten blir det åter tid till ett nytt besök på avdelningen. Frågan är om det inte vore me-

ra rationellt att ha särskilda läkare som svarar för den slutna vården och andra som klarar den öppna vården på våra sjukhus.

I dag brottas ett trettiotal sjukvårdshuvudmän med problem som i stort sett är tämligen lika inom respektive landstingsområden. Som ett exempel kan jag nämna att alla sjukhusbyggare i dag grubblar över om en sjukhusavdelning bör ha 20, 30, 50 eller kanske rent av 80 vårdplatser och hur avdelningarna bör vara organiserade. Någon egentlig undersökning om detta problem finns inte, utan alla famlar i mörkret.

Den idébank som efterlyses för att hjälpa huvudmännen med detta och andra problem saknas i stort sett. Någon samordning av sjukvårdens rationaliseringsorgan har vi inte fått, snarare en splittring genom tillkomsten av Sjura. I dag måste vi verkligen fråga oss om regeringens förslag och riksdagens beslut vid föregående års riksdag att bygga ut Sjura ytterligare var så välbetänkt. Förutom Sjura har vi Centrala Sjukvårdsberedningen — CSB — och Landstingsförbundets organisationsavdelning. Dessa tre borde naturligtvis samordnas till ett enda effektivt organ med statens och landstingsförbundets stöd. Först då kan vi på ett effektivt sätt tillvarata det fåtal rationaliseringsexperten inom olika områden som står till förfogande.

Vad jag med denna del av mitt anförande har syftat till är en vädjan till socialministern att snarast ta detta för vår sjukvård så allvarliga problem under förnyad prövning.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Man kan säga att världen av i dag ter sig som en kokgryta. Liknelsen verkar ju rätt aktuell, när vi just nu kommer från våra middagsbord, men jag tänker inte på en vanlig kokgryta, utan jag tänker mera på en vår tids övertrycksgröta, där allting sönderkokas och blir färdigt på en bråk-

del av den tid som förr behövdes men samtidigt med en explosionsrisk, ett väsen och en oberäknelighet av tidigare aldrig skådat mått.

Tyvärr följs här sällan kunskap och klokskap åt. Alltför ofta saknas båda. Vi får vara tacksamma så länge vi får sitta på parkett vid framförandet av detta vår tids internationella drama. Om lämpligheten att därvid betala platsbiljetten ordentligt genom ett effektivt utlandsstöd finns lyckligtvis blott en mening inom vår riksdag. Men minst lika viktigt, som det är att det görs, är därvid hur det görs. Vi vet av gammal erfarenhet att det bästa sättet att skaffa sig oförsonliga fiender är att ge gåvor på ett olyckligt sätt. NIB:s hittillsvarande politik kan här med rätta kritiseras.

Har vi nu så bra som det tyvärr alltför mycket skrytes över i vårt av krig, revolutioner och större olyckor än så länge skonade »Välståndssverige»? Vi har ju bostadskris. Vi har sjukvårdskris. Vi har fängelser och förvaringsanstalter för asociala element överfulla och vi toppar internationellt självmordsfrekvensen. Vi har hundratusentals sjuka och äldre, som ligger i sina hem och inte får den vård de behöver. »Det tysta lidandet i de små stugorna» är mera vår tids signaturmeliodi än gamla förkättade tiders, och vi har en råhet i ungdomsbrottsligheten som aldrig tidigare. Samtidigt med detta äger vi en allmän social och teknisk standard, som helt enkelt är fantastisk, inkomster i pengar som flödar och en självuppskattning som till och med en romersk kejsare skulle ha avundats oss. Det är som en tavla av Picasso, där färgerna och formerna vrenskas och bryts. Den är fängslande att se på, men knappt ägnad att lugna sinnet.

Vad är det då för fel? Ja, vi som är mitt uppe i äventyret har väl svårt att se objektivt och klart, vare sig vi kritiserar eller försvarar. Såväl bostadskrisen som sjukvårdskrisen är ju dock, om vi tänker efter, lika gamla som vår

Statsverkspropositionen m. m.

socialdemokratiska regering. Båda har vuxit parallellt i styrka och oböjlighet. Det ser inte ut som om någon av dem skulle kunna brytas utan den andres fall. Är de fåror som regeringen har skurit med sina gamla inkörda plogbilar så djupa och snedskurna att de ej kan jämnas för ny sådd — ja, då är det på tiden med ny bonde på torpet.

Vad bostadskrisen beträffar har den berörts av andra talare så mycket att jag i detta avseende ej vill säga något. Jag vill bara konstatera att den fortfarande blir värre och värre med längre bostadsköer inom storstadsområdena. Orättvisorna blir allt större och större mellan det s. k. bostadsfrälset och övriga. De som inte kan få någon bostad betalar stora skatter för att andra skall få det så billigt som möjligt. Ingen bättring lovas, varken beträffande möjligheten att få bostad eller utsikterna till större rättvisa.

Beträffande sjukvårdskrisen utlovas lika litet någon bättring. Det föreligger brist på läkare, sjuksköterskor, barnmorskor, sjukgymnaster, arbetsterapeuter, kuratorer, tandläkare och tandsköterskor, kort sagt på nästan all utbildad sjukvårdspersonal. I storstadsområdena har man även börjat få brist på icke utbildad personal. Sjuksköterskebristen är dock allra störst. Den är också i stort sett ensam skyldig till att så stora och många sjukhusavdelningar står stängda året om med en markerad topp på sommaren.

Att läkarbristen praktiskt inte kommit att betyda så mycket beror på att läkarna till skillnad från de flesta andra medborgare inte har någon reglerad arbetstid. Om så skulle ha varit — om deras jour- och passtjänst skulle ha bedömts som t. ex. kommunalarbetarnas — då skulle inte ens dubbelt så många läkare, som det antal vi har, kunnat klara den obligatoriska tjänsten inom dagens sjukvård. Flertalet av våra unga läkare i dag har en arbetsvecka på 80 timmar. Märk väl: för läkarna liksom för de sjuka har veckan 7 dagar eller

Statsverkspropositionen m. m.

rättare sagt 7 dygn och dygnet har 24 timmar. Det är sådant som våra arbetstidsmedvetna tjänstemän och arbetare inom olika fack, som har reglerad arbetstid, borde ha klarare för sig.

Här närmar vi oss vad som liksom i ett nötskal är serviceyrkenas problematik i vårt samhälle, där veckosluten av flertalet betraktas som en helig fritid som det skulle vara ett helgerån att inte kunna få oavkortat ägna åt familj och hem. Tyvärr är det nu så, att man sjuknar lika ofta på lördagar och söndagar som andra dagar och av veckans 168 timmar inryms blott något mer än cirka en fjärdedel inom den reglementerade 45 timmars arbetsveckan. Tre fjärdedelar av oss insjuknar på olaga tid ur arbetstidslagstiftningssynpunkt. Det bara är så.

Det finns väl ingen personalorganisation inom sjukvården, som mera har varit beredd till rationalisering och effektivisering än just läkarna. Hittills har de också utfört åtskilligt på det området. Det bör herr Söderberg betänka i sin kritik. Herr Söderbergs nyss framförda exempel anser jag för min del vara rätt ensidigt utvalda och knappast representativa. Vi bör komma ihåg, vilka kostnader det skulle bli för det allmänna, om läkarna också skulle ha reglerad arbetstid.

Sjuksköterskeyrket är ur många synpunkter än mer arbetstidskrävande och mer fysiskt ansträngande. Man blir under tjänsten mer bunden, och det är därför också på detta område som den största bristen har uppstått, varigenom de omfattande sjukhusstängningarna nödvändiggjorts. Det går helt enkelt inte att underlåta ge sjuksköterskorna samma arbetstidsreglering som andra motsvarande kvinnliga yrken. Det är det första villkoret för att göra yrket mer attraktivt. Deras arbetstid måste regleras bättre, även om det är svårt i fråga om ren sjukvårdspassning. Vi har ingen brist på sjuksköterskor inom sådana arbetsområden, där arbetstiden är reglerad; jag tänker på sådana arbetsupp-

gifter som industrisköterskors, skol-sköterskors, mottagningsköterskors och laboratoriesköterskors. Det är på sjukvårdsavdelningarna med nattpassning, kvällstjänst och oregelbunden arbetstid som det brister. Det är ganska naturligt, ty det är ju sådana platser som framför allt de gifta kvinnorna har så svårt att åtaga sig.

Så kommer vi till personalvårdsproblemet. Där finns mycket att göra: daghem för barnen, service för behövlig tillfällig hjälp i hemmet, lämplig bostad, kanske också parkeringsplats och annat som behövs för att göra tjänsten attraktivt.

Så har vi skattefrågan. En gift sköterska frågar inte efter bruttolörens storlek, när det blir fråga om huruvida hon skall gå i tjänst eller ej. Hon frågar efter nettot. Så länge som kostnader för inkomstens förvärvande inte får hundra procentigt avdragas för en gift kvinna, så är det svårt för en gift kvinna att åtaga sig arbetet. Skatt och hembiträdeslön understiger föga bruttolönen, vartill kommer att ett hushåll utan husmors ledning alltid blir dyrare i drift.

Man har sökt en väg att lindra bristen genom att överföra vissa arbetsuppgifter till annan personal. Man har dels börjat utbilda nya personalkategorier — operations-, röntgen- och radioterapiassistenter, tekniska assistenter, laboratorieassistenter etc. — dels tillsatt kontorsbiträden för att lätta expeditionstjänsten, dels också överfört sjukvårdsuppgifter till undersköterskepersonal som samtidigt fått bättre utbildning — allt enligt den Thapperska utredningens förslag. Tyvärr är det så, att samtidigt måste man för att klara läkarbristen överföra uppgifter från läkarna till sjuksköterskorna, vartill kommer att teknik och vetenskap oavbrutet ger nya och ofta omfattande nya arbetsuppgifter åt sjuksköterskorna. Att tro att man genom minskade arbetsuppgifter skulle kunna minska sjuksköterskebehovet med något mer än allra högst 10 procent är enligt min uppfattning helt realistiskt.

Nej, det finns bara en enda väg, och den måste vi beträda vare sig vi vill eller inte, ty det är den enda väg som leder till att bristen avskaffas, nämligen att utbilda flera — så många att det dels täcker de nya tjänster som årligen inrättas, dels den bortfallsprocent som verkligen förefinnes och dessutom så stort årligt tillskott att bristen så småningom hävs.

Statens offentliga utredningar, nr 64: 65, har gjort en beräkning av behovet för att man 1975, alltså först om tio år, skulle ha uppnått jämvikt och hävt bristen. Man har kommit till slutsatsen, att därför skulle fordras minst 4 000 nya elever årligen, under förutsättning att man kunde minska sjukskötersketätheten med 10 procent.

Även detta är enligt min uppfattning optimistiskt. Enligt andra beräkningar som jag har varit med om att göra tidigare, inte minst i Skåne, har vi kommit till den uppfattningen att det behövs 4 000 nyutbildade sjuksköterskor årligen, och det är ju så att om vi vill ha 4 000 nyutbildade sjuksköterskor om året måste vi i våra skolor ha cirka 4 400 platser.

Som ett exempel på hur vi har det i dag vill jag nämna, att det sista året som man har fullständiga uppgifter om — det var 1961 — utbildades 1 550 nya sjuksköterskor. Därjämte kom tillbaka cirka 750, som tidigare hade varit i tjänst men avgått. Det blev tillsammans 2 300 sjuksköterskor. Samtidigt avgick 1 850. Nettot blev alltså bara 450. Samtidigt inrättades ungefär 800 nya tjänster.

Så länge man fortsätter på detta sätt, måste det bli värre år efter år. Det är givet att man här gärna skyller på varandra, eftersom man har många ansvariga. Sjukvårdshuvudmännen skyller på staten och vice versa. I båda fallen måste man emellertid enligt min uppfattning ta krafttag. Minst ytterligare två statliga skolor måste inrättas och minst fyra, fem andra behövs. Därjäm-

te måste vi ha en utökning av intaget överallt i de gamla skolorna, där så är möjligt. Men det allra viktigaste är dock att under några år framåt fördubbla intaget till skolan för högre utbildning av sjuksköterskor. Där har vi själva nålsögat, ty utan fler tillgängliga lärarkrafter kan det omöjligt bli fler sjuksköterskor.

Medicinalstyrelsen kunde den 1 april 1964 registrera antalet lasarettsvårdplatser i landet till cirka 47 700. Av dessa utnyttjades cirka 44 800. Cirka 2 900 stod tomma på grund av sjuksköterskebristen, ibland med någon annan bi-motivering. »Vädning» var t. ex. ett typiskt sådant svepskal. I september 1964 hade vi 3 500 vårdplatser tomma. Dessa hela året om outnyttjade vårdplatser innebär ett outnyttjat investeringskapital på mellan 200 och 300 miljoner kronor. Men än viktigare är de ökade kostnader för det allmänna, som därigenom förorsakas genom ökade sjukpenningutgifter och mer förlorad arbetstid, därigenom att den sjuke ej får erforderlig behandling och därför blir sjuk längre än som skulle behövas; än betydelsefullare för den sjuke själv.

Under somrarna har vi det etter värre. Då är samtliga kroppssjukhus i landet nästan till halften stängda. Man kan fråga sig om detta verkligen är vettigt när vi samtidigt har stora köer sjuka framför sjukhusportarna, som väntar på intagning, samt stora köer ungdomar framför portarna till våra sjuksköterskeskolor, som ej kan tas in för utbildning. Detta om något måste väl ändå kallas bristfällig organisation och ett bristfälligt förutseende hos ansvariga myndigheter. Även om ansvaret i någon mån ligger hos de lokala myndigheterna, kan man dock inte komma ifrån, att huvudansvaret tungt vilar på regeringen, i all synnerhet som detta inte är något som kommit på sistone. Det har blivit värre och värre i tjugo års tid. Ända sedan 1940-talet har vi märkt hur bristen på sjuksköterskor har utvecklats.

Statsverkspropositionen m. m.

Jag minns mycket väl hur jag för mer än tio år sedan var uppe med andra landstingsmän i medicinalstyrelsen och anhöll om tillstånd att få utbygga vår sjuksköterskeskola i Lund. Vi fick avslag. Vid ungefär samma tidpunkt ville man göra detsamma i Linköping, men de fick också avslag.

Lyckligtvis finns det vissa ljuspunkter. Genom teknikens och vetenskapens hjälp kan sjukvårdstid och sjukhustid förkortas. Vi kan alltså hjälpa fler sjuka på samma antal vårdplatser och ofta även bättre än förr. Vi vårdar också många sjuka bättre hemma. Den fortsatta kraftiga utbyggnaden av den sociala hemhjälpssyftsamheten är glädjande, antalet hemsamariter och hemvårdarinnor har betydligt ökat, och för närvarande får cirka 100 000 åldringar och invalider på så sätt hjälp i hemmen.

Här skall socialminister Aspling ha ett tack för den stimulans som han utövar. Måtte han även effektivare ta itu med sjukvårdskrisen beträffande den slutna vården, så att även den så småningom minskas i stället för att ökas. Han intar här en nyckelposition — liksom inrikesministern då det gäller bostadsbristen.

Sjukvårdskrisen får inte bli den permanenta katastrof som man befarade i en TV-debatt nyligen. Generaldirektör Arthur Engels dystra prognos bör bli en bjudande maning att i gemenskap, i samarbete de olika ansvariga sjukvårdsmyndigheterna emellan, skapa förutsättningar för en lösning av problemet.

Men allra först måste den högre utbildningen av sjuksköterskor fördubblas. Det är det första steget, och här är staten ensam ansvarig. Synnerligen oroande ter det sig att dessa senaste kurser för högre utbildning av sjuksköterskor ej gått fullsatta på grund av brist på sökande elever. Orsakerna härtill måste nödvändigtvis analyseras och elimineras. Ligger möjligen ett löneproblem bakom? I så fall är det oundgängligen nödvändigt att detta löses.

Herr SÖDERBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Edström och jag kan vara överens just på den punkten, att det är den socialdemokratiska regeringen som i viss mån är skuld till sjukvårdskrisen i vårt land. Men vi är kanske inte överens på riktigt samma sätt. Ty, herr Edström, på den tiden då herr Edström började att som underläkare deltaga i sjukhusvården, fanns det över huvud taget inte någon sjukvårdskris på det sätt som vi har nu, helt enkelt av det skälet att människorna inte hade råd att tas in på sjukhus. Tack vare den socialdemokratiske regeringen har vi nu fått ett sådant ekonomiskt läge i detta land, att praktiskt taget alla människor har möjligheter, såvitt det ankommer på ekonomin, att få del av den sjukvård som ges.

I dag var det riksdagsmannen Edström som talade, men jag förmodar att professor Edström också är medlem av Sveriges läkarförbund. Där har det funnits otaliga tillfällen att medverka till att läkarbristen för länge sedan skulle ha blivit avhjälpd. Men, herr Edström, tvärtom har det varit så i den organisationen, att man gång på gång motsatt sig en utökning av läkarutbildningen. Man har också motsatt sig en import av läkare från andra länder. Man har över huvud taget inte velat medverka till att på detta avsnitt försöka avstyra en sjukvårdskris.

Vi kan också vara överens på en annan punkt, den som gäller våra sjuksköterskor. Dessa har utan tvivel en hård arbetsuppgift. Men, herr Edström, det är inte heller någon hemlighet att när man på diverse olika sjukhus försökt att införa treskift, i Örebro och Ludvika liksom på en del andra håll, har man, trots det uttalande som gjorts av Sjuksköterskeförbundets ordförande å sjuksköterskornas vägnar, icke velat vara med och medverka till en sådan organisation.

Jag är fullt på det klara med att sjukvården måste vara så organiserad, att människor som arbetar inom den tving-

as arbeta på obekvämlig arbetstid. Men det är också alldeles självklart, att när vi andra människor kräver en allt längre fritid så skall alla de människor — inte bara sjuksköterskor — som nu arbetar inom serviceyrkena ha rätt och möjlighet att kräva en högre ersättning för sådant arbete. Jag konstaterar emellertid i dag, att i varje fall inte herr Edström så starkt poängterar lönefrågans betydelse i detta sammanhang som man tidigare har gjort från folkpartiets sida. Herr Edström nöjer sig i dag med att enbart tala om skattefrågan. Jag förstår honom. Ty om man kan konstatera, att sjuksköterskornas inkomster i dag ligger någonstans mellan 20 000 och 25 000 kronor om året och sedan ser på finansplanen och konstaterar att personer med den inkomsten befinner sig inom den övre delen, rent av den övre fjärdedelen, bland alla inkomsttagare i detta land, så måste det vara ganska svårt att längre driva tesen om sjuksköterskorna såsom någon låglöne-grupp.

Vi har den konstruktionen beträffande sjuksköterskornas löner att dessa bestäms icke av riksdagen, utan genom förhandlingar mellan de olika parterna. Vi kan inte komma ifrån att det system som existerar är ytterst stelbent, beroende på att vi från Landstingsförbundets förhandlares sida inte har kunnat få fram en lösning som innebär att de grupper som har det hårdaste och tyngsta arbetet, d. v. s. sjuksköterskorna på operations- och narkosavdelningar samt inom långtidssjukvården, skall kunna få en bättre ersättning än de andra. De grupper som är svårrekryterade skulle alltså ha möjligheter att få större ersättning. Detta förslag har inte vunnit beaktande i sjuksköterskornas egen organisation. Så länge vi inte har en vettig ordning även i detta avseende, är det naturligt att alla sjuksköterskor söker sig till de lättaste arbetsuppgifterna. Först i andra hand tar de sig an de tyngre arbetsuppgifterna, eftersom

Statsverkspropositionen m. m.

de ändå inte får någon högre ersättning för dem.

Beträffande herr Edströms tal om att kroppssjukhusen är till hälften stängda under sommaren tycker man att han som läkare närmare borde ha undersökt förhållandet innan han uttalat sig. Ty det vore väl ännu orimligare om man exempelvis i industristaden Västerås under juli månad, då Asea, Metallverken och andra industrier har semester och då staden praktiskt taget är tömd på folk, skulle tvinga läkare och sjuksköterskor att hålla sjukhuset i gång utan patienter i sängarna. Om vi i dag har låt oss säga 1 000 personer antecknade på ett lasarets kirurgiska avdelnings väntelista, varav de flesta skall galloperas, och kallar in dem vid midsommartiden, så skulle det visa sig att det bara är en liten procent av dem som vill tas in just då, och de kommer att ha alla möjliga förklaringar till att de önskar vänta till senare tidpunkt.

Herr EDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Söderberg sade, att det för 40 år sedan inte rådde någon sjukvårdskris i landet och att detta berodde på att människorna då inte hade råd att söka sjukvård. Det är tack vare regeringen, som folk så småningom fått råd att söka sjukvård.

Jag var läkare redan för 40 år sedan. Jag kan intyga att människorna även då hade råd att söka sjukvård. Avgifterna var inte oöverkomliga — det brukade kosta tre kronor om dagen att ligga på ett sjukhus, och vi hade det ganska väl organiserat på den tiden.

Det är helt andra förhållanden än de regeringen skapat som gjort att det blivit annorlunda nu. Att människorna nu söker läkarvård i större utsträckning än förr beror helt och hållet på upplysning och bättre teknik. Människorna har på ett annat sätt kommit till insikt om att man kan få hjälp, och läkarna har också fått andra möjligheter

Statsverkspropositionen m. m.

att hjälpa. Det är därför som människorna i dag söker sjukvård i högre grad än tidigare. Det har den regering som sitter inte ett enda dugg med att göra. Det förhåller sig likadant i alla länder vare sig det gäller socialdemokratiens Sverige eller de konservativas England eller andra kulturländer — utvecklingen är precis densamma överallt.

Vad som nu begärs är emellertid att regeringen i dagens Sverige skall organisera sjukvården så, att människorna, när de nu kommit underfund med att de kan få hjälp och att läkarna kan hjälpa, skall kunna få den hjälp de behöver det är ju där som det brister.

Herr Söderberg nämnde någonting om att läkarna och även sjuksköterskorna motsatt sig en ökad utbildning av läkare och sjuksköterskor. Kära herr Söderberg, det är en gammal fackföreningsmentalitet som läkarna — liksom murarna och många andra fackföreningsanslutna — låtit lägga sig till last under tidigare årtionden. Men för närvarande motsätter sig läkarna icke detta. Att de periodiskt gjort på samma sätt som våra murare och byggnadsarbetare — det är mänskligt och förklarligt — men i dag existerar detta inte.

Herr Söderberg säger vidare, att det är ganska naturligt att det behöver finnas endast hälften så många vårdplatser i Västerås på sommaren, när staden avfolkas på grund av industrisemesterrarna. Men, herr Söderberg, det är likadant på de platser, dit semesterfirarna förflyttar sig under semestern. Det förhåller sig likadant på västkusten, där det under sommaren finns fem till tio gånger så många människor som under vintern. Där finns också på samma sätt stängda vårdavdelningar under semestertiden.

Jag håller med herr Söderberg om, att det finns motiv för en viss differentiering av sjuksköterskelönerna med hänsyn till arbetets tyngd och ansvar o. s. v. Jag är fullt överens med honom om att det vore lyckligt om en sådan differentiering kunde genomföras, ty de

arbetsuppgifter som t. ex. sjuksköterskorna inom kronikervården har är tunga och besvärliga. Jag tycker därför att det är motiverat att sådana kategorier får en något högre lön än de sköterskor som har ett lättare arbete. Jag anser också att man bör tänka på det större ansvar, som vissa sköterskor har. Det finns sjuksköterskor som har ansvar för 30 eller 40 sängar och som dessutom har under sig en personalstyrka som är lika stor. Bör inte den som är chef för en sådan personalkategori ha mer betalt än den som inte har ett sådant chefskap? Jag är fullt överens med herr Söderberg om att det finns anledning att tänka över detta problem och där söka få förändrade förhållanden till stånd.

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! Olika talare har framhållit den frihet beträffande ämnesval, som medgives inom remissdebattens ram. Även jag tänker utnyttja denna frihet till att kommentera ett par olika avsnitt av statsverkspropositionen.

Inrikesdepartementets huvudtitel inledes i år med en påminnelse om att arbetet med indelningen av landet i kommunblock fullbordades under 1964 efter ett omfattande förberedelsearbete. Verksamheten i de nya blocken har börjat komma i gång så smått omkring årsskiftet. Man har antagit reglementen och valt samarbetsnämnder och därigenom skapat de yttre förutsättningarna för ett mera intimt samarbete mellan kommunerna. På de flesta håll har förberedelsearbetet gått bra, även om föret varit litet kärvt i portgången här och var. På många håll motser man nu samarbetet inom kommunblocken med stora förväntningar. Arbetsuppgifter behöver inte saknas när det gäller planering och samarbete över kommungränserna i en lång rad angelägna uppgifter, t. ex. beträffande bebyggelseplanering med allt vad därtill hör. Helt naturligt hör vår inrikesminister till dem, som väntar sig

mycket av den nya kommunala indelning, som i så hög grad har präglats av hans eget intresse och ambitioner. »En rationellare avgränsning av de primärkommunala enheterna innebär gynnsammare betingelser för ändamålsenligt samhällsbyggande och en aktiv lokaliseringspolitik», säger statsrådet Johanson i inledningen till sin huvudtitel.

Den pågående kommunindelningen utgör alltså ett led i strävandena att ge kommunerna bättre förutsättningar att lösa sin uppgifter bl. a. när det gäller lokaliseringsverksamheten. Men om kommunblocken skall motsvara dessa förväntningar, måste regeringen också ge dem andra förutsättningar för utveckling än bara en ny administrativ indelning. I mitt eget län har det sannerligen inte saknats en aktiv lokaliseringspolitik under senare år, och den har också resulterat i en klart förbättrad tendens i befolkningsutvecklingen. Men bostadsbristen inom de flesta större orterna — centralorterna i de nya kommunblocken — lägger bestämda hinder i vägen för en kraftigare expansion. Från både länsmyndigheter och kommunalt håll har det därför begärts möjligheter att bygga flera bostäder under 1965 än under föregående år.

Bostadsstyrelsens besked i förra veckan, att bostadskvoten skall minskas ute i den s. k. landsorten medan den skall ökas i storstadsregionerna kom därför som en fullständig chock för dem, som arbetar för en gynnsam lokalisering utveckling ute i landet. Inom mitt eget län skall bostadskvoten minskas med cirka 900 lägenheter eller ungefär 25 procent, under det att länsmyndigheterna hade räknat med en ökning av cirka 1 000 lägenheter. Situationen är likartad i de flesta län utanför storstadsregionerna. Den kommer att medföra svårigheter för alla strävanden runtom i landet att lokalisera ny företagsamhet till olika delar av landet.

De reducerade bostadskvoterna för länen utanför storstadsregionerna betyder inte bara att ett mindre antal bo-

Statsverkspropositionen m. m.

städer än beräknat kan byggas. De kan också medföra sysselsättningsproblem inom byggnadsindustrien och spoliera ansträngningarna att planera byggnadsverksamheten på längre sikt. De verkar alltså i rakt motsatt riktning mot att öka planmässigheten på detta område. Talet i statsverkspropositionen om att skapa gynnsammare betingelser för en aktiv lokaliseringspolitik genom den nya kommunindelningen skorrar därför falskt i öronen, när centrala ämbetsverk samtidigt genom sina beslut rycker undan grunden för en sådan utveckling.

Jag har själv varit anhängare av förslaget om en ny kommunindelning så länge detta har diskuterats och jag har försökt att medverka härtill i det kommunala arbetet i mitt eget hemlän. Men jag har också varit medveten om att den nya organisationen inte bara innebär fördelar. Vi kommer att förlora väsentliga värden när de gamla kommunerna försvinner och kommunblocken omvandlas till nya verkliga storkommuner. Då kommer förutsättningarna och möjligheterna att försvagas för det som varit själva hjärtnerven i vår folkliga självstyrelse, nämligen den enskildes medverkan i det kommunala arbetet.

Jag satt och tänkte på detta när vi hade vårt sista sammanträde i fjol i kommunalfullmäktige hemma i min egen lilla kommun. Jag såg mig omkring på mina kamrater i fullmäktige och kunde konstatera, att de väl utgjorde ett rätt vanligt genomsnitt av uppsättningen i en fullmäktigeförsamling i en landskommun. Där satt bönder och nämndemän med långvarig erfarenhet både från egna företag och kommunalt arbete. För en del av dem var det en förpliktande tradition att göra en kommunal insats såsom det alltid varit ute i bygderna bland jordbrukets folk. Där satt hantverkare och arbetare — de flesta utan vare sig kommunala traditioner eller så omfattande skolutbildning men i gengäld i besittning av ett levande intresse för sin hemkommun

Statsverkspropositionen m. m.

och dess utveckling. Där satt kvinnliga ledamöter med olika politisk tillhörighet sida vid sida och följde med intresse vad som förekom vid sammanträdet. Jag gjorde den reflexionen att när den nya kommunsammanslagningen drabbar oss om ett par år, blir det bara utrymme för en handfull av de nuvarande 30 ledamöterna att få vara med i den nya kommunens verksamhet.

Vi får tyvärr göra samma erfarenhet här som i andra sammanhang när man skapar regioner och block för att göra samhällslivet mera rationellt. Antingen det sker på det ekonomiska området eller — som nu — i kommunala sammanhang, minskar detta den enskilda människans möjligheter att göra sin insats. Vi måste beklaga detta, ty den mänskliga faktorn betyder så mycket för trivseln och samlevnaden i vårt samhälle.

Den offentliga debatten under hösten och på det nya året har i hög grad kretsat kring bristen på kvalificerad arbetskraft inom olika avsnitt av samhällsarbetet. Debatten har också fått en avspeglning i dagens remissdebatt. Inom sjukvården har den personalbrist, som berörts av de båda föregående talarna, varit kännbar sedan många år tillbaka, och det förefaller snarast som om bristen skulle öka i stället för att minska trots alla ansträngningar att öka utbildningskapaciteten. Detsamma är förhållandet på skolans område. Här har vi ju varit med om en mycket livlig reformverksamhet under de senaste åren. Men när det gäller att förverkliga det stora reformprogrammet, kämpar man på många håll med stora svårigheter bl. a. på grund av bristen på lärare av olika slag. I stället för examinerade lärare får man ofta nöja sig med personal med mycket varierande utbildning och inte så sällan med unga studerande utan någon som helst pedagogisk utbildning. Svårigheterna varierar inom olika delar av landet. I höstas kom ett nödrop från Stockholm, som förr i tiden hade

lättast att dra till sig väl kvalificerad personal. Under hösten saknades det omkring 500 kompetenta lärare i huvudstaden. Annars är väl bekymren störst i avlägsna landsbygdsdistrikt, där skolväsendet inte är så väl utvecklat som på mera centralt belägna orter. Jag kan exemplifiera förhållandena med några siffror från mitt eget län. Av de ämneslärartjänster som tillsattes genom lärarförmedlingens medverkan i Östergötland under förra läsåret och höstterminen 1964, saknade ungefär 50 procent formell kompetens för sin tjänst. Av förmedlade folk- och småskollärartjänster saknade ungefär 25 procent formell kompetens. Dessa siffror gällde tjänster för hel termin eller helt läsar. När det var fråga om kortvariga vikariat, var förhållandena ännu ogynnsammare. Som redan sagts var det oftast i de mera ocentralt belägna skolorna som man fick klara sig med helt utbildade lärare.

I hela landet lär det för närvarande saknas cirka 1 000 småskollärare och cirka 1 500 folkskollärare på låg- och mellanstadiet. Denna brist är betydligt större för båda dessa lärarkategorier än ett år tidigare. Mot bakgrunden av dessa uppgifter frågar man sig hur framtidsutsikterna ter sig beträffande lärartillgången och vilka åtgärder man ämnar vidtaga från regeringens sida för att förbättra den nuvarande situationen.

Riksdagen behandlade frågan om lärarutbildningen senast i maj månad i fjol. I den proposition som låg till grund för riksdagens beslut föreslogs en tillfällig utökning av folkskollärarutbildningen medan småskollärarutbildningen krymptes i jämförelse med tidigare år. Ecklesiastikministern ansåg det nämligen »på ett övertygande sätt klarlagt, att examinationsbehovet av småskollärare efter hand skulle komma att minska». Minskningen skedde framför allt genom att den treåriga utbildningsgången begränsades trots bestämda protester från riksdagens sida. Därigenom

utestängdes ett stort antal i och för sig välkvalificerade lärarkandidater från möjligheten att bli småskollärare.

Det är alltid svårt att se in i framtiden, men sällan torde en prognos om lärarbehovet ha varit så missvisande som den som låg till grund för regeringens förslag så sent som i våras. Det var utan tvekan ett stort misstag att begränsa utbildningsmöjligheterna för t. ex. småskollärare, så som skedde då. Å ena sidan visade sig bristen på lärare vara betydligt större hösten 1964 än föregående år. Å andra sidan har antalet födda barn visat en märklig och glädjande ökning såväl under 1963 som 1964. År 1963 föddes sålunda cirka 113 000 barn och under fjolåret enligt de preliminära uppgifterna vid årsskiftet 121 000 barn. Det innebär bara för dessa båda år att födelsetalet överträffar tidigare prognoser med ungefär 17 000 barn. Med hänsyn till de stora årskullarna under 1940-talet har man också anledning att räkna med att den glädjande tendensen i födelsesiffrorna skall fortsätta under de närmaste åren.

Detta kommer emellertid att kräva ett betydligt större antal lärare än vad man räknade med så sent som förra varen. Först kommer det att gälla lärare på grundskolans låg- och mellanstadium men så småningom lärare av alla kategorier.

Ecklesiastikministern anger också i inledningen till åttonde huvudtiteln att han räknar med ett betydligt större personalbehov än enligt tidigare uppskattningar. Kommer detta att innebära att man går ifrån tanken på nedläggning av seminarier ute i landet som väl var ledmotivet för beslutet om lärarutbildning så sent som förra varen? Man får uttrycka den förhoppningen, att de nya uppskattningarna blir mera hållbara än de föregående. När man känner födelsetalen för varje år och kan räkna fram hur många barn det blir i de olika årsklasserna, så borde man kunna anpassa utbildningsvolymen efter dessa förutsättningar. Det borde inte vara omöjligt

Statsverkspropositionen m. m.

att utbilda tillräckligt många lärare för att fylla det verkliga behovet, ty det brukar aldrig saknas intresserad ungdom som vill beträda lärarbanan. Detta är en nödvändig förutsättning för att reformverksamheten inom skolans område skall få ett innehåll som vi alla önskar och hoppas. I själva verket står och faller möjligheterna att genomföra den nya skolan med frågan om vi kan få fram tillräckligt många och tillräckligt väl utbildade lärare på olika stadier.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! När man behandlar statsverkspropositionen så är det ganska naturligt att ämnesområdet kommer att variera efter de olika talarnas framträdanden, och det är väl närmast omöjligt för regeringen att bevaka alla de olika frågor som kommer upp. Det gläder mig emellertid att jordbruksministern just nu finns här i kammaren, inte därför att jag kommer att ta upp någon stor jordbruksdebatt — det tillkommer inte mig — utan därför att jag i jordbruksdepartementets del i statsverkspropositionen har funnit några intressanta ting. I denna återfinnes bl. a. anslag till naturvården, och eftersom detta är ett av mina specialintressen så skulle jag inledningsvis vilja ägna några ord åt den saken.

Intresset för naturvård hänger intimt samman med den ökade fritid som människorna har fått. Man söker sig mer och mer ut i naturen. Det är ett angeläget behov som på det sättet kan tillfredsställas. Det förefaller mig då riktigt, att alla de goda krafter som arbetar för att öka intresset förses med tillräckliga ekonomiska resurser.

Naturvårdsnämnden har föreslagit en ökning av det statliga anslaget för detta ändamål, och departementschefen har i viss mån gått med på dessa ökning. Det som jag finner en smula anmärkningsvärt är naturvårdsnämndens förslag till uppdelning av anslagen på de bägge frivilliga organisatio-

Statsverkspropositionen m. m.

ner, som länge verkat här i landet och som gärna vill fortsätta att verka. Ett samgående mellan de bägge organisationerna är naturligtvis ingalunda otänkbart, utan bör vara en arbetshypotes för framtiden. Förhandlingar är även avsedda att tas upp inom den närmaste tiden i syfte att få till stånd en samordning av verksamheten. Jag kan därför inte dela den uppfattning, som kommit till uttryck i naturvårdsnämndens skrivning, där man säger att det är bättre att satsa på en av organisationerna. Beträffande Samfundet för hembygdsvård finner jag det angeläget understryka, att denna organisation, som under en lång följd av år bedrivit ett intensivt upplysnings- och propagandarbete, även i framtiden bör få möjligheter att i ökad takt bedriva sådan verksamhet.

Jag skulle därför finna det synnerligen angeläget, om herr jordbruksministern kunde ägna en tanke åt detta när så småningom det anslag, som riksdagen kommer att bevilja för ändamålet, av Kungl. Maj:t skall fördelas på dessa bägge organisationer.

I samband med detta har jag sedan gammalt en säl oplockad med jordbruksministern. Vi hade för några år sedan en diskussion om förekomsten av säl i våra vatten och i samband med detta den skadegörelse som sälarna åstadkommer. Nu föreslås här en ökning av den premie för avskjutning av säl, som tidigare utgått. Jag skulle i anslutning till detta vilja på nytt anföra mina synpunkter om att man nog i görligaste mån, efter en anpassning av naturintressena emot de yrkesintressen som bl. a. fiskarna självfallet har, bör söka hålla stammen av säl på en något så när hyfsad nivå, innebärande att inte alltför stora förluster åsamkas fiskarna.

Det har sagts av en man, som har bedrivit en ganska omfattande undersökning i detta sammanhang, att det är troligt att värdet av den fisk, som sälarna konsumerar, är lika med den

mängd fisk som införes av fiskare till samtliga hamnar i Östersjön. Är detta riktigt rör det ju sig inte om några småsaker. Man får därför inte helt bortse ifrån de synpunkter som näringslivet, i detta fall fiskarna, företräder här.

I samband med naturvården skulle jag också vilja nämna något om bevarandet av byggnadsminnesmärken. Det anslaget faller emellertid på ecklesiastikdepartementet. Jag har nog den meningen, att statsmakterna borde vara lite mer generösa. Jag har bl. a. ett önskemål att den gamla Vasaborgen i Kalmar skulle kunna bli föremål för en ytterligare upprustning. Byggnadsstyrelsen har föreslagit ett belopp på 250 000 kronor för att nu rädda den inre borggårdens fasader. Detta har emellertid inte tillgodosetts, och jag vill uttala den förhoppningen, att det skall bli möjligt att inom en inte alltför avlägsen framtid se till att detta förnämliga byggnadsminnesmärke kan på ett anständigt sätt rekonstrueras och bevaras för framtiden.

Herr talman! Jag lovade att inte ta upp någon jordbruksdebatt, men jag har fortfarande några synpunkter att anföra under jordbruksdepartementets huvudtitel. När det gäller jordbrukets yrkesskolor har jordbruksministern — liksom ecklesiastikministern när det gäller folkhögskolorna — inte heller i år velat gå in på en bidragsgivning, likvärdig med vad t. ex. övriga yrkesskolor får. Emellertid konstaterar jag med tacksamhet och tillfredsställelse, att ett provisoriskt anslag, liknande det riksdagen biföll till folkhögskolorna i fjol, i år föreslås av jordbruksministern för jordbrukets yrkesskolor. Jag hoppas att detta betraktas som ett provisorium och att det skall bli möjligt att till nästa år få fram förslag om en ny och bättre tilldelning av statliga bidrag till denna verksamhet.

Till sist skulle jag på den punkten vilja säga att i en tid, då alla människor med fog kräver trygghet, är det

Statsverkspropositionen m. m.

inte heller egendomligt att jordbrukets folk har behov av samma känsla av trygghet för sin näring och sin inkomst och av likaberättigande i sin yrkesutövning. Jag skall emellertid inte ta upp den debatten. Jag förutsätter att vi får möjlighet att återkomma till den under vårens lopp.

Herr Eskilsson nämnde nyss om den oro, som ute i landet har konstaterats i fråga om fördelningen av bostadsbyggandet i den kvot, som nyligen publicerats av bostadsstyrelsen. Jag instämmer i de synpunkter herr Eskilsson anförde. Jag kan för Kalmar län anförda, att länsbostadsdirektören uppskattat att länet, för att tillmötesgå det behov som en utbyggd industrialisering — vilken glädjande nog ser ut att komma i Kalmar län — behöver, skulle ha haft 2 500 bostäder under innevarande år. Nu får man endast 1 500, det blir alltså en betydande försämring i jämförelse med de optimistiska förhoppningar som man ute i landsorten haft.

Beträffande folkhögskolorna, som jag nyss berörde, kan man konstatera, att ecklesiastikministern inte heller i år anser sig kunna lägga fram ett definitivt förslag till ny anslagsgivning. Det är emellertid där, liksom när det gäller lantbrukets yrkesskolor, glädjande att kunna konstatera, att det provisoriska bidrag, som beslöts vid fjolårets riksdag återkommer. Till nästa år utlovas dessutom efter företagen utredning en omprövning av dessa frågor.

Eftersom jag i denna kammare vid upprepade tillfällen tagit upp folkhögskolans problem skall jag här tillåta mig att uttala min tillfredsställelse över att man tydligen nu i departementet har kommit fram till att den svenska folkhögskolan har en framtid och att det är en angelägen uppgift för staten att alltfört stödja både rörelseskolor och landstingsägda skolor.

I statsverkspropositionen, vars formella remiss är den egentliga anledningen till denna debatt, finns det ett

betydande avsnitt som handlar om fosterlandets försvar. Även i fråga om försvaret har jag tidigare i någon mån deltagit i debatter i denna kammare och i vissa fall därvid blivit svårligen missförstådd. I vissa tidningar har jag stämplat som en försvarsnihilist, beredd tydligen enligt vederbörande skribenters mening att offra landet åt främmande makter. Jag begagnar detta tillfälle till att kraftigt invända mot sådana påståenden.

När jag har diskuterat försvarsproblemen har det inte varit utrustningen, inte miljonernas och miljardernas mångfald, som främst varit i mina tankar, utan jag har sett saken från mänskliga aspekter med utgångspunkt från de värnpliktigas förhållanden. Vi har i vårt land en försvarsmakt som vad gäller människorna utan tveivel vilar på försvarsviljan hos den värnpliktiga delen av det svenska folket. Det är säkert angeläget att ta allvarligt på den sidan av saken. Man kan när det gäller försvarsintresset inte utan vidare bortse från de värnpliktiga och den behandling som de blir utsatta för i samband med övningar av olika slag. De meddelanden som nyligen har gått genom pressen beträffande den så kallade knäfallsöversten ger anledning till några kommentarer.

Jag har väldigt svårt att inse det berättigade i att om en officer inte har tillgång till en kulle, sten eller stubbe, skall den värnpliktiga truppen i stället falla på knä. Enligt riksdagens egen ombudsman, MO, har vederbörande officer ej handlat felaktigt. Jag är inte övertygad om att den värnpliktiga manliga ungdomen i detta land har samma uppfattning. Jag är tvärtom av den bestämda meningen att sådana händelser som denna allvarligt försvarar den uppslutning ifrån alla läger som vi rimligen bör ha omkring ett folkförsvar, ett försvar som inte kan vara baserat på disciplin, än mindre på kadaverdisciplin, utan som måste vara fotat på ett ömsesidigt förtroende, en vilja att göra en

Statsverkspropositionen m. m.

avgörande insats för ett land som vi sätter så stort värde på och som vi vet ger oss så mycket.

I detta sammanhang vill jag också beröra de kasernförhållanden som fortfarande finns vid de fasta förläggningarna. Jag har genom riksdagens upplysningstjänst efter vänligt tillmötesgående av kungl. fortifikationsförvaltningens kasernbyrå fått en fullständig uppgift om hur de olika kasernernas tillstånd för närvarande är. Av denna sammanställning framgår sammanfattningsvis att så gott som hela det bestånd som är uppfört eller ombyggt före 1942, uppges vara i behov av helrenovering, vilket gör att man kan antaga att för armén 75 363 kvadratmeter logementsyta, motsvarande 31,7 procent av det totala förlägningsbehovet, är omodernt.

Jag har också här ett urklipp från Dagens Nyheter av den 2 april 1964. Tidningen refererar en artikel som fältläkaren vid arméledningen dr Siegfried Urwitz skrivit i Svenska läkartidningen under rubriken »Vårt militära lort-Sverige».

I den artikeln påpekar dr Urwitz, enligt Dagens Nyheter referat, att den ökning av anslaget till inståndsättning av kaserner som försvarsministern i fjol tog upp i en proposition till riksdagen är att hänföra enbart till uppkommen kostnadsfördyring. Han ifrågasätter om de i sista hand ansvariga till fullo insett betydelsen av en god hygienisk standard i våra kaserner. Han anför bl. a.: »När infanteriets stridsskola i Kvarn utanför Linköping besiktigades den 11 september 1962 före avsedd inflyttning upptäckte försvarets sjukvårdsstyrelses representanter att tvätt-rummens tappställen saknade varmvatten.»

Av denna framställning torde framgå att det fortfarande är mycket att önska i fråga om förbättring av den värnpliktiga personalens förlägningsförhållanden. Det är väl ostridigt att inom den privata bostadssektorn, ute i de enskilda hemmen, har mycket skett under de

senaste 20—30 åren. Det är då inte rimligt att de värnpliktiga under den tid som de är förlagda i militärtjänst inte skall ha tillgång till ungefär motsvarande standard när det gäller hygieniska förhållanden. Fortfarande förläggas många värnpliktiga i stora rum med mycket folk i varje. Även detta är ganska otidsenligt.

När jag tidigare har anfört detta i olika sammanhang, har man sagt: »Du skall veta att krig inte är någon lekskola. Det är bara nyttigt, om det skulle bli allvar, att ungdomarna får lära sig hur det kan vara i fält.»

Jag har själv, bl. a. under beredskaps-tjänstgöring under det andra världskriget, i betydande utsträckning genomgått praktiskt taget alla de faser av utbildning som man rimligen kan begära av en vanlig värnpliktig, och jag har en stark känsla av att det som man anför i fråga om allvaret i utbildningen är riktigt, men det innebär väl ändå inte att de värnpliktiga i fredstid skall dras med sådana hygieniska och andra förhållanden i förläggningen som inte på ett rimligt sätt motsvaras av den standard som finns ute i hemmen. Det räcker nog med att de på manövrer får finna sig i bedrövliga förhållanden, som självfallet ingår i de moment som skall ge realism åt de militära övningarna.

Med dessa sista synpunkter, herr talman, har jag velat peka på hur angeläget det är för ett land, vars försvar bygger på värnplikt, att man i fråga om påtagliga materiella förhållanden liksom genom den psykologiska behandlingen av de värnpliktiga får till stånd ett förtroendefullt samarbete, ägnat att öka försvarsviljan i landet.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Om man har varit så värdslös att man har missat TV-tid och referenstid och missat kammaren, är det ingen större uppoffring, herr talman, att lova att man skall inskränka sig till kortast möjliga anförande. Jag kan dessutom

lova att göra det därför att jag förmodligen får anledning åtskilliga gånger under den här riksdagssessionen att återkomma till det spörsmål som jag tänkte säga några ord om.

Det är en viktig händelse när en statsbudget läggs fram. Budgeten omfattar en fjärdedel av nationalinkomsten, och räknar man med kommunernas utgifter, kommer man väl till en tredjedel. Det har sagts tidigare i dag, att om partierna hädanefter arbetar som de gjort hittills, så blir vår strävan att försöka tillgodose allt större behov, och då måste vi också ta konsekvensen i form av de ökade utgifter som följer.

Det är glädjande att konstatera, att de stora reformer som nu föreslås kommer att få väsentlig betydelse för ungdomar, för pensionärer och många andra. Vi som är ledamöter av bevillningsutskottet får inte tillfälle att granska anslagen, utan vår uppgift blir att se till att skaffa inkomsterna på det mest ändamålsenliga sättet. Det lär också vara en rätt betydelsefull uppgift, så vi får väl finna oss i att utskottet inte kan bestämma om anslagen.

Vad som hänt sedan vi sist hade en budgetdebatt är att regeringen tagit ståndpunkt till skatteberedningens förslag om beskattningen av fysiska personer. Kortfattat innebar beredningens förslag två väsentliga nyheter: dels en övergång till mervärdeskatt och dels införande av socialförsäkringsavgifter, som skulle betalas av företagen, varjämte egna företagare skulle betala egenavgift.

I finansplanen framhålls nu att mervärdeskatten från rent skattetekniska synpunkter representerar en väl genomtänkt och elegant skatteform. Det är, som hörs, ett mycket gott betyg. Det sägs vidare att ett av skälen till att regeringen inte kunde godkänna beredningens förslag är att det skulle medföra en omfördelning av skattebördan från företag till enskilda i sådan utsträckning, att regeringen inte är beredd att acceptera detsamma.

Statsverkspropositionen m. m.

Man hänvisar till att utredningen har anfört, att arbetsgivaravgifterna i väsentlig utsträckning skulle övervältras på löntagarna genom begränsning i det lönestegringsutrymme som produktivtetsutvecklingen eljest skulle medge. Det innebär med andra ord att utrymmet för löneförhandlingarna framöver skulle krympa. Vidare säger man att de administrativa uppgifterna vid en mervärdesbeskattning skulle bli av betydande storleksordning och att vi har brist på personal för sådana uppgifter.

Det blir den internationella utvecklingen som får avgöra när frågan om en mervärdeskatt kan aktualiseras på nytt. Det innebär att finansministern varken accepterar mervärdeskatt eller socialförsäkringsavgifter. Han föreslår i stället en höjning av den nu gällande varuskatten och en omläggning av pensionsavgifterna, han ratar ut den s. k. puckeln i skatteskalen, och han inför ett nytt schablonavdrag vid den statliga beskattningen, inte den kommunala. Allt utom det sistnämnda sammanfaller i princip med vad allmänna skatteberedningen har föreslagit — det väsentliga i dess förslag är nämligen övergång från direkt till indirekt skatt, och det har finansministern följt. Han erkänner också att han har tagit intryck av de huvudlinjer som har dragits upp av allmänna skatteberedningen, som enhälligt har förordat en ytterligare förskjutning från direkt till indirekt skatt. Det förefaller som om riksdagen skulle vara tämligen ense på den punkten, och det är ju, ärade ledamöter, ett mycket viktigt ställningstagande.

Vad som nu föreslås i fråga om inkomstförstärkning skulle jag vilja kalla för nöjaktigt. Eftersom jag har lovat talmannen att fatta mig kort, skulle jag kunna förenkla det hela ytterligare och säga att finansministerns förslag beträffande ökningen av indirekta skatter innebär att staten tar in ytterligare 2 miljarder kronor. Skatteberedningens förslag, vid den tidpunkt då förslaget var helt genomfört, innebar ytterligare

Statsverkspropositionen m. m.

4 miljarder. Att denna matematik stämmer framgår också därav att finansministern nu föreslår en höjning av omsättningsskatten från 6 till 9 eller räknat på annat sätt 10 procent. Om man tar siffran 13 för allmänna skatteberedningens förslag, innebär det alltså att finansministern gått halva vägen. Mot slutresultatet av finansministerns beräkningar kan jag inte ha några invändningar.

Jag skulle sammanfattningsvis vilja säga att herr Strängs metod är praktisk. Jag vill inte bestrida att det går att använda en sådan metod. Finansministern har lyckats få en sluteffekt, som jag för min del inte har någon anledning att invända mot. Det är emellertid klart att jag inte till alla delar kan godkänna hans argumentering i finansplanen. Jag tror inte det är riktigt, när han säger att möjligheterna till lönehöjningar vid framtida löneförhandlingar kommer att inskränkas väsentligt, om vi fått socialförsäkringsavgifter. Vad är det som händer? Vi föreslår att man skall ta från företagen ungefär 1 miljard på det sättet att de skall få skattelättnader bl. a. med 700 miljoner på energiskatten, skatten på investeringar och liknande genom att de betalar en motsvarande summa till sina anställda i form av socialförsäkringsavgift. Detta i sin tur skall medföra att på skattsedeln bortfaller två poster när det gäller den direkta skatten, nämligen dels pensionsavgiften och dels grundskydds-försäkringsavgiften. En sådan metod innebär att löntagarna i sina avlöningskuvert får motsvarande högre summa. Det är obestriddt. När man alltså gör gällande att detta förslag skulle omöjliggöra kommande löneförhandlingar, är det för mycket begärt att jag skall kunna godkänna en sådan argumentering när det gäller en reform som rent materiellt är så väsentligt mycket mindre än vad ATP-reformen var; jag var en av dem som argumenterade för ATP-reformens genomförande under tio års tid innan

beslutet fattades, och jag har även efteråt polemiserat mot dem som sade att efter ATP är det lönestopp. Det blev det visst inte.

När man vill försvara mervärdeskattens införande, sker det med den uttryckliga motiveringen, att de små inkomsttagarna skall garderas för belastningen genom att man inför socialförsäkringsavgifter. Därigenom får de lägre inkomsttagarna full kompensation för mervärdeskattens höjd utöver varus-katten. Detta vidhåller jag bestämt, och det finns ingenting i den argumentation som här har förts som föranleder någon ändrad ståndpunkt från min sida. Men märk väl att reformen inte kan genomföras med mindre än att den kompletteras med socialförsäkringsavgifter. Om inte så sker, blir det en onödig favör för företagen. Den neutraliseras emellertid nu genom socialförsäkringsavgifterna. Det är klart att man kan säga att avgifter av detta slag förr eller senare kommer att övervältras på löntagarna, konsumenterna. Det kan inte förnekas att så blir förhållandet. Vi har ju inte här i landet ett så statiskt näringsliv att man kan säga att det ena sker då och det andra då. Fördelen med denna reform hade varit, att man fått bort debiteringen av grundskydds-försäkringsavgifterna, som är obligatoriska, och den starkt degressivt verkande folkpensionsavgiften. Propositionens förslag lättar 180 kronor per fysisk person, medan en familj med 15 000 kronors inkomst fortfarande har kvar över 400 kronor i pensionsavgift. Jag tycker det hade varit bättre om arbetsgivarna fått betala det.

När jag säger att jag i stort kan ansluta mig till det resultat regeringen har uppnått genom sin proposition och den metod den har använt gör jag det därför att förslaget lättar bördan för de allra sämst ställda, och det anser jag vara riktigt.

Det signaleras intressanta förslag i finansplanen, som vi får anledning att syssla med senare, och jag skall där-

för inte nu ge någon kommentar till vad som har föreslagits. Låt mig bara, herr talman, framföra en synpunkt.

Finansministern säger att han skall ytterligare utreda frågan om mervärdesskatt och socialförsäkringsavgift. Han vill pröva om denna metod är framkomlig, men han vill ha en överblick över verkningarna, och det är ju skäligt. Om man inte är övertygad om att det går att genomföra en sak, skall man ju undersöka saken vidare.

Det lär ha väckts en motion från folkpartiet med krav på ett parlamentariskt inslag i den utredning finansministern har signalerat. Jag behöver inte nu göra något uttalande om den motionen — det blir kanske tillfälle för mig att göra det senare — men jag känner ett starkt behov av att rekommendera finansministern att rationalisera vårt kommittéväsen på det sättet att han nu upplöser allmänna skattesystemutredningen; den utredningen har nog gett vad den kan ha att ge. Det är bara ett tillägg jag vill göra: ordföranden i denna utredning har utomordentliga kunskaper och borde ur samhällsnyttans synpunkt tas i anspråk även framöver. Om han kunde förenas med övriga sakkunniga i finansdepartementet och ta ledningen eller i varje fall medverka vid den fortsatta utredningen, så tror jag att det vore ett gott grepp.

Finansministern anför i finansplanen ett argument för att han vill göra så som han nu har föreslagit, och det är att han inte tror att skatteberedningens förslag var praktiskt genomförbart, d. v. s. att den här reformen inte kunde genomföras i etapper. Jag har en känsla av att detta är det argument som har den största tyngden. Vid närmare eftertanke finner man kanske att den svenska riksdagen inte kan bemästra ett frågekomplex på det sättet, när man har en systematisk ordning som gäller tre, fyra år framöver.

Jag vill inte som herr Palme framträda såsom visionär, men jag har en känsla av att de ytterligare 2 miljarder,

Statsverkspropositionen m. m.

som vi har i sikte, kommer att behövas om ett antal år, och enligt mitt sätt att se kan vi inte fortsätta med den nuvarande metodiken, innebärande att vi har en allmän varuskatt som kontrolleras bara av den som betalar in konsumenternas pengar, d. v. s. i ett led. Mervärdesskattens förnämre konstruktion — en omsättningsskatt som inbetalas av ett antal men ändå inte höjer slutresultatet — innebär en säkrare garanti än den nuvarande varuskatten för att konsumenternas betalningar kommer det allmänna till godo.

Men jag har ingen anledning att påstå, att frågan nu ställs som ett antingen — eller, eftersom finansministern har sagt att han skall ytterligare utreda problemet. Har man den uppfattningen, finner jag det logiskt att man fortsätter utredningen, och så får riksdagen ta emot vad som kan komma att presenteras.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag delar till fullo den uppfattning som bevillningsutskottets ordförande givit uttryck åt när det gäller ställningstagandet beträffande de två stora frågorna om socialförsäkringsavgifternas finansiering och om mervärdesskatten. Det innebär icke att jag delar finansministerns uppfattning enligt ett yttrande vid ABF:s budgetstämman, att utrymme inte skulle finnas för några löneökningar om detta sker.

I det sammanhanget ställde jag i mitt förra yttrande en fråga till socialdemokraterna. Jag hade trott att några statsråd skulle finnas här i kammaren vid tillfället, men de uteblev. Nu finns åtminstone två statsråd här i kammaren, och jag förmodar att de är medansvariga för den statsverksproposition som avlämnats, även om de kanske fått avstå rätt mycket som de skulle ha önskat genomföra. Jag upprepar därför min fråga ordagrant i enlighet med det stenogram som upptogs av mitt förra yttrande: Håller man från socialdemo-

Statsverkspropositionen m. m.

kratiskt håll på att ompröva sin inställning till ATP-pensionens finansiering? Jag tänker då på finansieringen av grundtryggheten. I bägge fallen blir det ju löntagarna som får avstå en del av sin lön. Har måhända talet om trygghet vid ålderdom och sjukdom nu fått en annan politisk innebörd från regeringens sida?

Utöver detta ber jag, herr talman, att få instämna med Kinna-Ericsson, när han säger att tiden nu torde vara inne att upplösa allmänna skatteberedningen.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Det har under dagens lopp sagts åtskilligt om vad som står i statsverkspropositionen och lika mycket om vad som inte står där. Jag vill i likhet med en del av de föregående talarna beta på några olika vallar, och jag ber att få börja med ecklesiastikministerens område, i synnerhet som han nu råkar vara inne i kammaren.

På den huvudtiteln förebådas en proposition om lärarutbildningen, och därför får vi nöja oss med klumpsummor för anslagen till åtskilliga läroanstalter. Till dem hör de husliga seminarier, institutioner som dock är av vital betydelse för den husliga utbildningen här i landet, vilken i sin tur har en hart när oöverskattlig betydelse särskilt i tider då det för varenda familj är väsentligt att husmodern kan förvalta pengar.

Det må vara hänt att man får ge sig till tåls med en omedelbar utbyggnad av hela vårt utbildnings- och undervisningsväsende. Vilka anstalter och institutioner som skall få prioritet utgör i alla fall en avvägningsfråga. Tyvärr finner man i statsverkspropositionen inte några bevis för att statsmakterna ämnar infria sitt mångåriga löfte att rusta upp lokalerna för de husliga seminarier och undantag för ett enda som jag skall återkomma till.

År 1961 beslöt riksdagen att förstär-

liga hela utbildningen av hushållslärare, textillärare, barnavårdslärare etc. Det sades redan då att lokalerna på de flesta ställen var i trängande behov av ombyggnad, nybyggnad och tillbyggnad. Det enda seminarium som höll måttet var det som ligger i Umeå. I Göteborg har en ny byggnad påbörjats, men det är redan klart att den är projekterad i för liten skala. Den kommer inte att räcka för den nu beräknade elevtillströmningen. På de två andra platser där det finns hushållsseminarier, nämligen Stockholm och Uppsala, råder direkt oeffterättliga förhållanden. Lokalerna är trånga och spridda på olika ställen, och såväl lärare som elever arbetar under oerhört svåra förhållanden. Jag vågar påstå att knappast någon läroanstalt i detta land kan uppvisa något liknande i förhållande till sin betydelse. Här byggs högskolor och fackinstitutioner. Universiteten utvidgas och upprustas och yrkesskolorna får sitt. Detta är i och för sig bra — det är inte fråga om någonting annat. På det husliga området tas det däremot inte ett spadt tag med undantag för Göteborg. Hur länge skall hela denna skara av flickor, som önskar utbilda sig till hushållslärarinnor, textillärarinnor, barnavårdslärarinnor etc., behöva vänta för att få utbildningsanstalter, som svarar mot de mest elementära kraven på en tidsenlig utbildning. Man blir ibland litet tvehägsen och undrar, om inte i alla fall denna utbildning anses så oviktig och periferisk, därför att den utslutande siktar på flickor och husmödrar, att statsmakterna kan negligera den år efter år. Det vore intressant att få veta, om det löfte som statsmakterna gav för fem år sedan har kommit längre än till pappersstadiet, om det ens har kommit dit. Finns det ens ritningar och skisser färdiga eller har man kommit längre i planeringen?

Herr talman! Det må vara hänt att jag beskylls för att kverulera på kvinnornas vägnar, men jag ämnar vara istadig och fortsätta. Vi har nu byggt

Statsverkspropositionen m. m.

upp en alldeles ny skola med en helt ny organisation. I denna skola är eleverna till minst 50 procent kvinnliga och lärarna också för den delen. När toppen skall byggas upp på denna skolpyramid, har man dock helt och hållet bortsett från den kvinnliga representationen. Vi har i pressen sett ett fotografi av styrelsen på nio män plus en generaldirektör och hans ställföreträdare, som också är manliga. Bilden är så manligt mörk som endast ett biskopsmöte kan vara. Det finns inte en enda kvinna bland styrelsens ordinarie ledamöter. Bland de nio suppleanterna finns en ensam kvinna. Det har roat mig att efterforska vad dessa herrar representerar för att möjligen få en förklaring till varför ingen kvinna har ansetts värdig att bryta deras rad. Rättvisligen vill jag påstå att det finns ett par områden, där det torde vara svårt att hitta en lämplig kvinnlig kandidat. Dessa områden motsvaras dock av andra, där det skulle gå bra att plocka fram flera kvinnor.

Dessutom kan man ifrågasätta vad denna skolöverstyrelse egentligen skall göra. Det finns en utmärkt vacker information om dess arbetsuppgifter. Jag kan inte inse att av styrelseledamöterna fordras någon speciellt manlig begåvning, inte ens den manliga erfarenhet som traditionsenligt lär ska finnas. När man tittar i denna lilla broschyr finner man förresten, att det är lika illa över hela linjen. Man hittar upp till tio stycken kvinnor av sextio personer, som har att syssla med organisation och administration. Där finns ett enda kvinnligt skolråd och fyra undervisningsråd bland hela denna skara.

För övrigt är det inte mycket bättre beställt ute i landet. Som en sammanfattning kan jag säga att hela vår skola tycks uteslutande ledas av män. Är det så man vill ha det eller har inte de som väljer och utnämner ens tänkt tanken att det skulle vara lämpligt att ta med några kvinnor? Har man glömt bort att det skulle kunna gå att söka i deras

led? Vilken himmelsvid skillnad är det inte mellan utvecklingen i Sverige i detta hänseende och den i Förenta staterna. Där har president Johnson med energi fullföljt Kennedys planer att direkt leta upp och plocka fram lämpliga, kunniga och energiska kvinnor till höga befattningar inom administrationen. Man har t. o. m. ansett det så viktigt att få tillgodogöra sig kvinnornas erfarenheter och synpunkter, att man har inrättat poster för dem där sådana tidigare inte fanns. Presidentens närmaste »man», heter det ju. Det är ju betecknande att man inte ens kan hitta ett adekvat ord på svenska för denna person. Om jag skulle säga herr Edemans närmaste kvinna, låter det ju nästan suspekt. Nåväl, presidentens närmaste »män» när det gäller en hel del av dessa utbildnings- och undervisningsfrågor och även sådana frågor som konsumentfrågor är faktiskt kvinnor. Hos oss råder dock fortfarande, tycker jag, en mycket beklaglig slentrian. Det finns ett mycket svalt intresse för att försöka leta rätt på lämpliga kvinnliga representanter.

Ändå har det kommit ut en fin röd bok, utgiven av en arbetsgrupp inom det socialdemokratiska partiet och med statsministerns välsignelse, som heter »Kvinnans jämlikhet, ett framtidsprogram». Är det bara en fras som till intet förpliktar? I varje fall märker man alltför svaga spår av detta framtidsprogram i statsverkspropositionen.

Jag skall inte skärskåda det här programmet i alla dess detaljer, ty det medger inte tiden, men jag vill uppehålla mig vid ett enda avsnitt, nämligen det som gäller barnfamiljerna och vårddanden om barnen, och ställa det delvis mot det program som vi inom folkpartiet har ställt upp. Jag förmodar att det är nya djärva mål i stil med den paroll som lanserades i valrörelsen som man siktar till också i denna programförklaring. Mig förefaller de kanske inte djärvare än att de har framförts flera gånger från vår sida i debatten kring

Statsverkspropositionen m. m.

familjepolitiken och nu borde vara mogna att förverkligas.

För att målet i praktiken skall nås och för att en rimlig fördelning skall ske av våra tillgångar mellan dem som har vårdnaden av barnen och dem som endast har sig själva att försörja — de må vara gifta eller ogifta. Det är där gränsen skall dras, alltså mellan dem som har försörjningsplikt mot barn och dem som inte har det. — Med denna utgångspunkt får man inte ensidigt inrikta sig på ett eller flera delproblem utan se stödet åt barnfamiljerna i hela sitt sammanhang. Då kommer man jämsides med det direkta ekonomiska stöd som t. ex. barnbidraget utgör — jag instämmer livligt i finansministerns förslag om höjning av detta — också in på skattepolitiken. Rent principiellt tycks man vara fullt ense om att det är förnuftigt och riktigt att de som har vårdnaden om barnen får ersättning i någon form. Vidare har väl alla kommit till den uppfattningen att de direkta konsumtionsutgifterna för barnen bör täckas. En tredje punkt, där vi tydligen kan enas, är om ett socialförsäkringskydd för dem som vårdar barnen i likhet med det som de förvärvsarbetande har. Det vill säga att det djärva mål som vi bör inrikta oss på är att ge varje kvinna och man, vare sig vederbörande arbetar i hemmet eller ute på arbetsmarknaden, rätt till en egenpension som bör byggas in i socialförsäkringskyddet. Ett på den grunden genomfört system skulle i en framtid göra vårt nuvarande system, där många kvinnors pension är bunden till mannens, överflödigt. Detta system har också vållat stor bitterhet på många håll, därför att det i dess nuvarande utformning rymmer vissa orättvisor. En änka med inkomst och kanske egenpension får ett inte obetydligt tillskott till dessa, medan hennes granne som lever på ett mycket lägre ekonomiskt plan antingen blir alldeles utan eller får en obetydlig pension från samhället. Flera andra besynnerliga konsekvenser vidlåder

dessutom systemet, men dem skall jag inte gå in på nu. Att en övergång till ett egenpensionssystem innebär stora svårigheter får man givetvis ha klart för sig, men dessa borde med god vilja och klokt förutseende kunna övervinnas och reformen genomföras etappvis.

Vårdnadsbidraget för dem som arbetar hemma med barnen är också ett problem för barnfamiljerna som vi flera gånger diskuterat i riksdagen, men vi har alltid mötts av skepsis och misstroende. Vårt förslag kan knappast vara så förfärligt verklighetsfrämmande, eftersom det nu också blivit en viktig punkt i det socialdemokratiska familjepolitiska program som har lagts fram. Naturligtvis fordrar även det problemet ett grundligt förarbete, innan lösningen kan infogas i hela det familjepolitiska programmet. I vilken proportion skall t. ex. vårdnadsbidraget stå till barnbidraget, och hur länge skall det utgå? Dessa delproblem och flera andra måste bli föremål för en grundlig utredning, och den bör ske snart. Av tidningarna att döma kommer en utredning att tillsättas, och det återstår endast att rekommendera denna att ta upp de förslag som folkpartiet har framfört i riksdagen under de senaste åren. Jag utgår naturligtvis ifrån att det blir en parlamentarisk utredning.

En viktig faktor — kanske den viktigaste — när det gäller barnfamiljernas ekonomiska ställning är det val som makarna träffar mellan hemarbete och förvärvsarbete. Det valet ställer sig oerhört svårt. Till de mest försvårande faktorerna hör den skatt som familjen får betala och den låga nettovinst som familjen gör, om båda makarna arbetar borta. Från och med 1949, då sambeskattningsakkunniga avgav sitt betänkande, har riksdagen med Ingrid Gärde i spetsen — hon var redan då reservant för särbeskattning — begärt utredning av denna fråga utan att vinna minsta gehör. Förslaget har mötts av en fullständigt nedgörande kritik och ansetts orealistiskt och befängt. Hur befängt det

anses ha varit kan kammarledamöterna läsa sig till i riksdagsprotokollen. Finansministern har ibland överträffat sig själv i fråga om spetsfundiga formuleringar i dessa riksdagsdebatter. När inte tjat hjälpte, försökte vi inom oppositionen en annan utväg. Vi begärde frivillig särbeskattning i likhet med vad Norge hade. Det förslaget har också mötts av opposition från regeringspartiets sida och har inte bifallits. Det kunde — har man sagt — bara gälla några fattiga procent av de familjer, där båda förvärsarbetar, i synnerhet efter den ändring med tudelning av inkomsterna som under tiden införts och som självfallet lindrade sambeskattningsens effekt för det stora flertalet. Frivillig särbeskattning ville man alltså för ett par år sedan inte vara med om. Men nu har finansministern, vilket man konstaterar med tillfredsställelse, aviserat att särbeskattning kommer att bli möjlig för dem som så vill. Då återstår bara att konstatera, att även herr Sträng kan bättra sig, vilket oppositionen gläder sig åt lika helhjärtat som vår Herre i himmelen över en syndare.

Men självfallet är denna delreform inte till fyllest. Det räcker inte med att undanröja straffbeskattningen för den sista grupp, som lider därav. Det återstår mycket mer. Tröskeeffekten finns kvar för dessa familjer, och de dubbla ortsavdragens roll i systemet är betydande. Tröskeeffekten inträder även vid mycket måttliga inkomster, när bägge makarna arbetar. Det förhållandet gör främst att de gifta kvinnorna inte kan fylla arbetskraftsbristen i önskvärd utsträckning. Skattesystemet hämmar med andra ord arbetsviljan, och någon verklig valfrihet existerar inte. Därför erfordras nu en särskild utredning just i denna sär- och sambeskattningsfråga. Denna har inte utförts av allmänna skatteberedningen.

Frivillig särbeskattning är alltså inte till fyllest, men det skall onekligen bli intressant att se hur många som väljer särbeskattning och hur många som

kommer att finna det fördelaktigt att ta ett arbete utom hemmet, detta med hänsyn tagen även till andra hämmande faktorer.

Höjda förvärsavdrag så länge vi har det nuvarande systemet kvar finner vi inom mitt parti vara ofrånkomliga. Tyvärr fick jag inte tillfälle att höra fru Myrdals anförande, men jag har nu i kväll fått ta del av det, och jag kan instämma i nästan allt vad hon sade. Min respekt och beundran för finansministerns finurlighet är kanske inte så stor som hennes, men det är min innerliga förhoppning att fru Myrdal kan omvända herr Sträng till sin egen rätta tro. Jag kan inte avväga — det skulle aldrig falla mig in att göra det, och fru Myrdal sade ungefär detsamma — genom vilket system som rättvisa kan skapas mellan de familjer som har vård om barn och de äkta makar eller ensamstående som endast har sin egen livsföring att sköta. Att det finns ett system som är bättre än det nuvarande är uppenbart. I likhet med fru Myrdal lovar jag att bråka vidare, även om de kvinnliga riksdagsledamöterna säkert kommer att gynnas genom den frivilliga sarsbeskattningen. Tyvärr har inte mitt bråk samma räckvidd som fru Myrdals, men med många goda krafters hjälp bör vi snarast få en utredning, med bra förslag.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Denna dag är i första hand finansministerns dag och vi fackdepartementschefer brukar ju få rikliga tillfällen att under riksdagens gång återkomma till många av de specialfrågor som man har snuddat vid här. När jag nu i alla fall hört fru Hamrin-Thorell vill jag på två punkter bemöta henne och vederlägga henne.

Den ena frågan gällde de husliga seminariernas byggnadsfråga. Jag delar hennes uppfattning att den är viktig. Jag delar hennes uppfattning att förhållandena i Umeå är tillfredsställande.

Statsverkspropositionen m. m.

Kanske man kan säga att förhållandena också i varje fall tillfälligtvis är tillfredsställande här i Stockholm med de nyförhyrda lokaler som skolköksseminariet fått, och i Göteborg, fru Hamrin-Thorell, är läget det, att vi trots en oerhört hård konkurrens mellan olika byggnadsföretag — Göteborg tillhör de allra mest utsatta orterna i riket när det gäller trycket på byggnadsfronten — tillsammans med finansministern gjort en gradering, och vi har till och med låtit Göteborgs seminarium för huslig utbildning gå före några synnerligen viktiga vetenskapliga institutioner. Det är väl ett bevis på att regeringen verkligen värderar denna sektor av utbildningsväsendet mycket högt. Påståendet att Göteborgsseminariets lokaler, när de blir färdiga, inte kommer att räcka till för den nu beräknade intagningen har jag dessutom aldrig någonsin hört talas om.

När det gäller vår gemensamma hemstad Uppsala vill jag erinra om att för några dagar sedan invidges ett statligt seminarium eller i varje fall togs lokalerna i bruk för utbildning av barnavårdslärare. Detta är i varje fall en god början. I Uppsala är läget det att skolbyggnadsfronten är oerhört hårt pressad, universitetsfronten är kanske ännu högre grad, och dessutom håller vi på att bygga en lärarhögskola. Det är, fru Hamrin-Thorell, alldeles självklart att man måste ha någon turordning, och där har jag inte tvekat ett ögonblick att låta den gamla fackskolan stå över när det gäller de projekt som jag tidigare här räknat upp.

Det är ju synd att herr talmannen inte kan delta i denna debatt, eftersom hans kompetens i amerikansk politik och amerikanska förhållanden är så väldokumenterad. Fru Hamrin-Thorell säger att hela vår skola leds av män. Hon försöker få första kammaren att tro, att manssamhället har sin allra starkaste position just i skolans värld. Det är precis tvärtom. Finns det någon ofentlig sektor där kvinnorna är framåt

och väl framme, är det skolområdet. Läget är ju detta att antalet kvinnliga lärare ökar procentuellt termin efter termin, och när det gäller skolöverstyrelsen tror jag jag vågar påstå att det knappast finns något statligt verk, som i sina toppbefattningar har så många kvinnor — en avdelningschef för den centrala undervisningsavdelningen, 2 å 3 byråchefer och undervisningsråd, om jag inte alldeles misstagit mig, och dessutom ett tiotal i byrådirektörs- och liknande ställning samt konsulenter.

Vad sedan Amerika beträffar är det faktiskt så, att man där har ett helt annat problem. Där talar man om en femininisering av hela skolväsendet. I Amerika finns problemet att få män att ägna sig åt skolan. 90 å 95 procent av alla aktiva pedagoger i grundskolor eller motsvarande obligatoriska skolor är kvinnor. Jag tycker inte att det är någonting katastrofalt eller någonting att i och för sig oroa sig för, men kom inte och tala om Amerika som ett idealland när det gäller fördelningen mellan könen inom skolan! Själva anser amerikanerna inte detta.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp) kort genmäle:

Herr talman! För det första ber jag att få utrycka min glädje och tillfredsställelse över löftet att ecklesiastikministern vill fortsätta med utbyggnad och nybyggnad av de husliga seminarierna. Jag vågar försäkra att tillståndet inte är så utomordentligt bra som ecklesiastikministern vill förespegla första kammaren vare sig då det gäller vår gemensamma hemstad Uppsala eller Stockholm. Det har varit så bottenlöst dåligt att det självfallet tar tid att bygga ut denna utbildning. Det är väl därför som herr Edenman är så glad och tacksam, att han kommit ett litet stycke på väg.

Ecklesiastikministern missförstod mig nog beträffande min skildring av För-
enta staterna. Jag sade aldrig att det

Statsverkspropositionen m. m.

var inom deras skolväsen som denna fördelning skett mellan män och kvinnor, utan jag sade, att presidenten fullföljt Kennedys intentioner att placera kvinnor i *toppbefattningar i administrationen*.

Jag misstänkte nästan att ecklesiastikministern och hans närmaste män egentligen hade gjort en tabbe i fråga om representationen inom skolstyrelsen, där det inte finns en enda kvinnlig ledamot. Jag måtte väl veta lika bra som någon annan, hur stort antalet kvinnliga lärare är inom skolan, och det är inte det som problemet gäller. Förresten nämnde jag detta i mitt anförande, liksom också antalet elever. Men det är just på de ledande befattningarna inom skolan som det saknas kvinnlig representation, vilket har uppmärksamats inom samtliga kvinnoorganisationer och av nästan vem som helst av de ledande kvinnor, som ecklesiastikministern kan önska tala med. Här borde man kunna tänka sig en komplettering för att använda sig av kvinnornas erfarenheter och kunskaper.

Herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Fru Hamrin-Thorell säger att tillståndet inom de husliga seminarierna, i varje fall när det gäller lokalfrågan, är bottenlöst otillfredsställande eller har varit det. Detta är nog riktigt. Det är här också fråga om en sektor som i hundratals år har varit privat i allra högsta grad. Staten har så sent som för 4—5 år sedan kommit in på scenen. Jag har inte sagt att förhållandena är tillfredsställande, men jag tycker att takten i upprustningen av de husliga seminarierna inte är så oerhört dålig till och med jämförd med den oerhört snabba utvecklingen på universitetens byggnadsområde.

Herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Låt mig först framföra ett varmt tack till vår nyvalda och vär-

derade talman, som visar mig den personliga vänligheten att släppa upp mig i talarstolen en kvart före kl. 10 efter att tidigare personligen ha fattat ståndpunkten att bryta förhandlingarna i första kammaren kl. 10. Han har med sin erfarenhet från kammarbänken väl reda på att jag har litet svårt att sluta inom en kvart när jag kommit i talarstolen. Det är också möjligt att jag provocerar några av kammarens ledamöter att svara. Jag är emellertid tacksam för välviljan och har velat understryka detta.

Det är egentligen inte för att bemöta fru Hamrin-Thorell som jag tar kammarens tid i anspråk, men hon hade i sitt senaste anförande den utsökta älskvärdenheten att tala om finansministerns spetsfundiga formuleringar — och jag förutskickar också funderingar — i fråga om familjebeskattningen. Kanske skulle jag be att få erinra om att jag fortfarande har den uppfattningen, att den svenska sambeskattningen är — liksom de flesta finansministrar — väsentligt bättre än sitt rykte, vilket emellertid inte utesluter att det finns anledning att ompröva familjebeskattningsproblemet. Att fru Hamrin-Thorell kanske har gjort fruktlösa framställningar i den riktningen under de senaste fyra åren får väl betraktas som en följd av att vi under denna tid haft en stor skatteutredning som behandlat dessa problem. När förslaget nu kom från skattekommittén, anser jag för min del att detta mycket kontroversiella familjebeskattningsproblem inte var tillräckligt genomarbetat och penetrerat för att vi skulle ha anledning att ta någon ståndpunkt till denna fråga nu. Därför föreligger det ett regeringsbeslut om att familjebeskattningen skall bli en av de frågor som blir föremål för förnyad utredning under finansdepartementets ledning. Jag anser att det är klokast att välja den vägen, eftersom vi under efterkrigstiden haft inte mindre än tre parlamentariska utredningar som har lidit skeppsbrott på denna, som

Statsverkspropositionen m. m.

jag sade, så kontroversiella fråga. Då är det väl också ganska naturligt och riktigt att man under den fortsatta utredningen om familjebeskattningen får litet erfarenhet om ett annat system, och det har faktiskt varit ett av motiven för det förslag som jag har tillåtit mig att annonsera, nämligen att längre fram under riksdagen komma tillbaka med en proposition om en frivillig särbeskattnings.

Efter att ha sagt detta skulle jag emellertid, eftersom jag ser herr Lundström i bänken, göra ett försök att svara honom på en fråga. Jag hade inte tillfälle att själv avlyssna honom, men jag hade möjligheter att här utanför för en stund sedan följa hans anförande i TV, och jag tycker att den fråga han ställde kräver ett svar från min sida.

Herr Lundström säger att när skatten nu höjes med 750 miljoner kronor för nästa budgetår, är detta så att säga en engångslättnad och att det budgetår, som följer därefter, inte ger samma netto till statskassan som här har redovisats — det stannar vid 250 miljoner kronor, och herr Lundström uttryckte, om jag förstod honom rätt, en viss oro inför denna förutsedda försvagning av finanspolitiken för det budgetår som kommer efter det budgetår vi i dag talar om. Jag har i andra kammaren tillåtit mig att säga, att när man gör upp en budget bör det finnas en viss harmoni med den aktuella ekonomiska utvecklingen. Det är alltid mycket svårt att spå, framför allt om framtiden, och här är man tvingad att spå om en ekonomisk utveckling. Talar jag med ekonomer av facket, vågar de sig på spådomar för 1965 men inte längre, och jag kan självfallet inte våga mig på att dra slutsatser för tiden ända fram till 1967. Vad jag för dagen kan säga är att finanspolitiken under 1965 är stram och återhållande och bör väl vara det med hänsyn till det spänningssläge vi har i samhällsekonomin under 1965. Det kan vidare sägas att den blir lättare under

1966 — om den blir oförsvarligt lätt eller inte, har vi kanske vid riksdagens slutreglering litet större möjligheter att bedöma. Om jag skulle försöka spå om hur situationen ter sig för budgetåret 1966/67, ger jag mig ut på alltför svag is för att över huvud taget våga säga någonting i dagens debatt.

Jag har ibland funderat över detta problem och sagt som så, att det finns vissa utgiftsposter som blommar ut med full verkan under nästa budgetår. En sådan utgiftspost är bl. a. den under fjolåret beslutade förstärkningen av studiebidragen, som kommer att slå ut i sin fulla kraft under nästa budgetår och belasta nästa års budget med en plussiffra på ett par hundra miljoner kronor, men därmed har den haft full verkan. Det betyder att det inte blir fråga om en ytterligare plussiffra på 200 miljoner kronor för det budgetår som kommer efter nästa, och i detta fall bör det alltså finnas en rimlig besparingsmöjlighet. Å andra sidan ligger förmodligen under budgetåret efter nästa en ny försvarsuppgörelse på bordet med vad den kan komma att innebära. Vi vet ingenting om huruvida den innebär ett initialmässigt krav på ökade utgifter i förhållande till det normala eller en initialmässig möjlighet till reducerade utgifter. Det är därför rätt fåvitskt att här ta upp en diskussion om vad som kommer att ske under detta budgetår. Det är inte här fråga om något lättsinne eller någon nonchalans, utan var och en som funderat över denna fråga måste ge mig rätt — utan att hemfalla till användandet av uttrycket: var dag har nog av sin egen plåga — om jag säger: »Vänta med den diskussionen ett år framåt, ty då blir det mer realism med det hela!»

Jag ser inte herr Torsten Bengtson i hans bänk, och följaktligen har jag inte möjligheter att bemöta ett par synpunkter i hans inlägg, som det vore lockande att närmare utveckla. Däremot sitter herr Virgin troget och träget i sin bänk, och jag vill gärna ta upp ett

par synpunkter som han anfört i sitt inlägg. Herr Virgin presenterade sina bekymmer över statsverksbudgeten ur den synpunkten att vi har en utgiftsexpansion — och det är riktigt att vi har en sådan; den utgör nära 4 miljarder kronor — och herr Virgin drog den slutsatsen att »staten lägger beslag på allt mer och mer». Det är i och för sig inte så mycket av fräschör över den argumenteringen, om man ser den som högerpartiets traditionella argumentering, men jag har ett behov att rensa upp litet grand av slagord och nedärvda klyschor. Jag vill inte beskylla herr Virgin för klyschfabrikation, men jag vill säga att detta var i högerns partikansli en omtyckt sport för några år sedan. När jag vill rensa upp detta, vill jag göra det på det sättet att jag erinrar om att utgiftsexpansionen i allt väsentligt hänför sig till sådana områden, där antingen herr Virgin säger: »Det är rätt, vi står bakom finansministern», eller där det är fråga om sådana transaktioner som innebär att man tar pengar av vissa grupper och ger dem till andra grupper.

När det t. ex. gäller försvarskostnaderna behöver jag inte befara någon kritik från herr Virgins sida, kanske inte heller när det gäller expansionen av folkpensionskostnaderna, trots att dessa ökar med över en halv miljard. Jag kan möjligen befara kritik — men jag är inte alldeles säker på det — om jag ser på utbildningssektorn, på forskning och kultur, där utgifterna expanderar med 560 miljoner kronor. Jag tror inte heller jag kan räkna med någon kritik från herr Virgins sida, om jag ser på utbyggnaden av vägnätet och våra telekommunikationer. Möjligen får jag kritik från herr Virgin för de insatser, som vi nu föreslår till hjälp för barnfamiljerna, men jag är inte alldeles säker på den punkten heller. Till hälso- och sjukvården går en kvarts miljard. Det är möjligt att herr Virgin kommer att mobilisera avvikande meningar när det gäller mina kommande förslag om en radikal

Statsverkspropositionen m. m.

skatteutjämning, finansierad av staten, de svenska primär- och landstingskommunerna till godo.

På dessa punkter har vi den egentliga utgiftsexpansionen. Är det riktigt att beteckna dem med uttrycket att staten lägger beslag på allt mer och mer? Naturligtvis är så inte fallet. Om staten fungerar som en transfereringsanstalt, som tar in pengar av svenska folket och lämnar ut pengar till svenska folket igen, i det senare fallet i dess egenskap av folkpensionärer och barnfamiljer, har ju staten inte lagt beslag på pengarna utan överlämnat dem till andra som är destinerade som mottagare. Dessa transfereringar i årets budget representerar i runt tal 2 miljarder av ökningen på bortåt 4 miljarder. Den andra hälften av ökningen förutskickade jag att herr Virgin och jag är ganska eniga om. Det gäller totalförsvaret, vägarna och några andra ting. Tar man hänsyn här till blir det ju en annan bild av det hela än den man fick av herr Virgins presentation av ett allvarligt problem tidigare här i dag.

Att tillåta sig att gissa herr Virgins ståndpunkter är djärvt, eftersom herr Virgin är relativt ny i denna kammare och därför inte riktigt har bildat en personlig skola i fråga om uppfattningar. Herr Virgin är dock representant för ett högerparti, och vi har en gammal och god erfarenhet av vad det menar i politiska ting. Jag skall därför tillåta mig att försöka göra en sådan gissning. Detta aktualiseras också just av hans ståndpunktstagande i bostadsfrågan.

Enligt televisionen, som väl är vittnesgill, yttrade herr Virgin ungefär att bostadsfrågan löser man inte med ett högt bostadsbyggande utan genom att man tar bort hyresreglering och räntesubventioner. Jag ber att få understryka, att regeringen inte sitter fastlåst i några absoluta positioner. De senare åren har präglats av vissa avvecklingar på subventionssidan och vissa justeringar på hyressidan, men vid varje tillfälle har dessa avvecklingar gått i takt

Statsverkspropositionen m. m.

och harmoni med vad tiden lämpligen gett oss möjlighet till.

Jag vet inte om högerpartiet reagerar så onyanserat, att partiet i överensstämmelse med vad herr Virgin yttrade tänker sig att man skall ta bort räntesubventioner och hyresreglering utan någon övergångsform. Jag kan ju erinra om att inom nyproduktionen i dag svarar lägräntan mot en kostnad på i runt tal 20 kronor per kvadratmeter golvyta. Tar man bort räntesubventionen, får man för en normal bostad på låt oss säga tre rum och kök en omedelbar och brutal hyresstegring på 1 500 eller 1 600 kronor per år. Av den lön som för närvarande utgår till stora grupper av vårt folk skulle 10 procent tas ifrån dem med en gång i form av en hyresstegring. Om man är — och detta har anförts från oppositionens sida i dag i andra kammaren — rädd för att denna budget laddar upp revanschtankar från löntagarnas sida med konsekvenser olustiga för den samhällsekonomiska balansen, är jag alldeles övertygad om att en så onyanserat presenterad lösning av bostadsbristen osvikligen skulle medföra samma resultat. Låt oss åtminstone se på denna fråga i det tidsmässiga perspektiv, som är nödvändigt för att inte ställa till några tokigheter, som vi sedermera ångrar.

Jag vill understryka att den budget som nu serveras medför en åtstramning av den privata konsumtionen under 1965. Kan den realiseras i sina olika avsnitt, betyder den en möjlighet till en privat konsumtionsökning med 2,5 procent mot 4 procent under 1964. Jag talar nu om de aktiva grupperna. För folkpensionärer och kanske även för barnfamiljer gäller andra procentsatser. Jag tror inte att det är klokt att ytterligare skärpa åtstramningen. Jag är nog beredd att säga att vi här har gått så långt som man rimligen kan begära.

Herr Virgin yttrade att högerns förslag, som kommer att motionsledes presenteras för offentligheten om en vecka, kommer att ge besked om högerns po-

litik. Vi väntar med stort intresse på dessa förslag. Att det blir en kraftig attack mot bostadsbyggandet är vi väl på det klara med. Mina försök till varningar påverkar säkert inte herr Virgins medbröder och medsystrar. Där om är jag övertygad. Jag förutskickar att man väl också kommer att vilja föreslå vissa skattesänkningar, även om det är svårt att bota inflationsrisker med den köpkraftspåspädning som ytterligare skattesänkningar innebär. Det är ju möjligt att man kommer med besparingar, och det enda jag skulle vilja skicka med på vägen — till den verkan det hava kan — är att jag vore tacksam om det blir *verkliga* besparingar och inte fönsterskylningsbesparingar av den sort jag har erfarenhet av från tidigare — typen »stryk 10 procent på varje verks omkostnadsanslag» utan att se efter vad detta i själva verket innebär.

Vi skall naturligtvis med intresse se på och bemöta ett alternativ till regeringspolitiken, även om det blir en återgång till »tagelskjortefilosofin», som med viss framgång lanserades av firman Hjalmarson & Svärd — före den dagen vi hade glädjen att se herr Virgin såsom ledamot av denna värderade kammare. Vi skall med intresse se på ett sådant förslag även om det innehåller de tongångarna. Ja, jag skulle kanske kunna chockera herr Virgin med att säga: Varför skall det inte vara de tongångarna? Jag tror det finns respons hos en icke så liten grupp bland det svenska folket för en återgång till den gamla högerlinjen. Det är folk som ogillar reformpolitik, kretsar där social bostadspolitik, ålderdomstrygghet och lika ekonomisk chans till utbildning är tämligen likgiltiga saker, och där frågeställningarna i stället domineras av tanken: Är det inte bättre att vi får skattesänkningen? I dessa kretsar domineras diskussionen av obehaget att vara skattskyldig med den konstruktion av skatten vi har i dag, i vilken de bättre ställda inkomstgrupperna — det är jag den

förste att erkänna — får känna på skattepolitikens konsekvenser.

Jag skall inte förneka att jag tror att det finns ett visst underlag även för sådana synpunkter i vårt land, där vi har representanter för olika politiska meningsriktningar — tyvärr, kan jag säga, eftersom vi sätter värde på en opinion som är reformvänlig och reformvillig. Men jag kan inte komma ifrån att den fräna högerattityden gick bra under 1950-talet. Den gick så bra att högerpartiet blev det största politiska borgerliga partiet — ända till dess kammen växte för snabbt och en korrigerig blev ofrånkomlig.

Nu brukar man säga att historien har en benägenhet att upprepa sig, men man kan naturligtvis göra en avvägning innan kammen växer alltför snabbt. Så mycket skall jag ändå i rättvisans intresse erkänna att en återgång till den gamla mörkblå linjen skulle ge partiet en profil, som kanhända skulle motsvara vad vissa kretsar i detta samhälle vill ha hos det parti för vilket de lägger sin röst.

Det är naturligtvis riskabelt att stå här och stimulera herr Virgin till en återgång till den politiska filosofi, som man när väljarna korrigerade den 1960 tog ett bestämt avstånd ifrån. Det finns risker även ur mina synpunkter, och de riskerna är framför allt betingade av att det ju finns ett annat parti i detta hus, som har en alldeles förbluffande benägenhet att följa med i dessa tankegångar — när det går bra för högerpartiet. Vi har på senaste tiden fått en dokumentation av detta i form av en mycket intressant citatsammanställning i den i och för sig fina och intressanta publikationen Tiden. Jag föreställer mig att åtskilliga av kammarens ledamöter har läst och studerat den.

När jag nu ger en viss rekommendation till herr Virgin att arbeta för en politisk profil — därför att jag tror det kunde ha sitt intresse emedan det alltid finns folk som är attraherade av det — har det sina risker om herr Virgin blir

Statsverkspropositionen m. m.
så lyckosam, att han får även det andra borgerliga partiet, folkpartiet, med sig. Men den risken får vi ta. Vi tror ändå i sista hand att det skall finnas tillräckligt med folk som ställer sig bakom en progressiv reformlinje och det arbetsprogram och den linje, som socialdemokratien kan sägas ha varit bärare av, så reformpolitiken hävdar sig gott även i fortsättningen.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för att han hade vänligheten att komma hit och svara på en av de två frågor jag ställde. När jag upprepat den andra kanske han också svarar på den.

Mitt resonemang om skattesänkning har varit följande: Om man talar om en skattesänkning så menar man väl att det skall vara en skattesänkning som skall bestå mer än ett år. Det är delade meningar om det som nu föreslås; det är för en del en skattesänkning men inte för andra. Men efter ett år kommer emellertid denna s. k. skattesänkning — som ju också innebär en skattehöjning — att minska statens inkomster med 500 miljoner kronor. Detta belopp är mycket pengar, även om utgiftsökningen i budgeten är 4 miljarder. Så stor blir den kanske inte alla år.

Jag frågade vad finansministern då gör, och jag har fått ett svar. Det är svårt att svara på det, säger herr Sträng, ty det finns inte någon expertis som vågar förutsäga konjunkturutvecklingen och hur situationen är 1966/67. Han anser alltså att man skall avvakta och diskutera frågan då den kommer. Väntar man, säger herr Sträng, så får man lite mera realism i det hela. Det är klart att om man väntar får man så småningom reda på hur läget blir, men när vi *nu* talar om en skattesänkning, så tycker jag nog att det är en betydande realism att konstatera att risken för en ny skatte-

Statsverkspropositionen m. m.

höjning är ganska stor, eftersom det skatteprogram som nu framläggs innebär att inkomsterna efter det berörda budgetårets slut minskar med 500 miljoner kronor. Att det helt plötsligt skulle falla bort utgifter av den storleksordningen är väl inte uteslutet. Det är inte heller helt uteslutet att normala inkomster sväller alldeles förfärligt just det året. Men risken för motsatsen finns också.

Jag hade även en annan fråga till finansministern som jag hoppades att han skulle besvara, när bombardemanget i andra kammaren hade börjat mojna, vilket det gjort vid det här laget. Jag förde ett resonemang om marginalbeskattningen och noterade att det inte kunnat ske någon ändring av marginalbeskattningen fränsett förbättringen på puckeln, men att frågan om en definitiv skattereform skulle bearbetas vidare. Detta har ju utlovats. Då hoppades jag att bearbetningen skulle ske snabbt och innefatta *alla* de problem som har uppställts i skatteberedningens betänkande och alltså även frågor, där man nu ansett att man inte kunnat gå med på beredningens lösning.

Det var efter läsningen av finansplanen jag noterade, att jag hade svårt att fatta hur finansministern egentligen ser på frågan om en lindring av den progressiva direkta beskattningen. Det tyckte jag kunde vara intressant att få veta, varför jag ställde följande fråga: Anser finansministern att en reell lättnad i den progressiva beskattningen utgör ett av de väsentliga målen i en kommande definitiv skattereform? Jag vore tacksam om finansministern ville svara på den frågan.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag borde kanske tacka herr Sträng för hans bekymmer och omsorger om högerpartiet, och jag skulle kanske göra det också om jag trodde att de var helt altruistiska. Det

gör jag dock inte, utan vi får nog söka förståelse och stöd på annat håll. Jag hoppas emellertid att ingen och allra minst finansministern skall behöva sväva i tvivelsmål om vad vi i högerpartiet vill när motionerna i laga ordning vunnit utformas och avlämnas. Att vi nu i dag, några dagar efter statsverkspropositionens offentliggörande, skulle ha vårt alternativa program utformat i detalj är väl ändå för mycket begärt. Vi kommer emellertid, hoppas jag, att kunna klart redovisa i vilken riktning vi vill länka samhällsutvecklingen.

Nu vet finansministern lika väl som alla andra att politiska förändringar i ett så stabilt samhälle som vårt måste ske så småningom. Det är alltså inriktningen och utvecklingen åt ett visst håll som man från oppositionens sida främst bör visa upp. Högerpartiet siktar då mot ett samhälle med enskilt ägande — ett så spritt ägande som över huvud taget är möjligt — och ett samhälle med ett begränsat statligt inflytande — om vi nu för ögonblicket skall hålla diskussionen bara på det ekonomiska fält som dagens debatt närmast rör sig på.

Statsminister Erlander yttrade tidigare i dag i en replik till mig, som jag då inte hade tillfälle att besvara: Vi godkänner inom regeringen inte verkligheten. Jag trodde att det var en felsägning, men det verkar faktiskt som om finansminister Sträng inte heller skulle vilja godkänna verkligheten. Skulle det vara rätt bedömt så tror jag nog att verkligheten i längden inte heller kommer att godkänna herrar Erlander och Sträng.

Ett exempel på detta är finansplanens behandling av kreditmarknadsproblemet. Jag skulle vilja fråga finansministern om detta. Vi vet att kreditpolitiken har varit restriktiv ganska länge, men det har i viss mån kunnat kompenseras bl. a. genom att de kommersiella krediterna har kunnat växa. Nu torde dessa möjligheter vara fullt

utnyttjade. I själva verket räknar nationalbudgeten med att det skall bli ett bortfall av sådana krediter.

Vidare säger man där att den strama penningpolitiken under år 1964 begränsade framför allt kreditgivning- en till näringslivet. Ja, det kan man verkligen säga. Den minskades år 1964 med 500 miljoner kronor. Samtidigt hör till bilden att industriens tillstånd till obligationsemissioner, som år 1962 uppgick till 900 miljoner kronor, år 1963 minskade till 500 miljoner kronor och år 1964 till 400 miljoner kronor.

Finanspolitiken, sådan den tar sig uttryck i budgetförslaget, är i högsta grad inflationsdrivande. Skulle alltså någon möjlighet finnas att ändå hålla inflationsutvecklingen under något så när kontroll, måste såvitt jag förstår penningpolitiken göras restriktiv. Nationalbudgeten säger försiktigt att man inte kan utesluta behovet av en fortsatt restriktiv kreditpolitik. Nej, det är nog bäst att inte göra det. Men då måste man alltså fråga: Vad står kvar av möjligheterna att få till stånd en så stor ökning av industriens investeringar som alla, även finansministern i finansplanen, är fullständigt överens om? Såvitt jag begriper mycket litet. Här är det alltså en flykt från verkligheten som inte är särskilt övertygande.

Herr statsrådet **STRÄNG**:

Låt mig i allra största korthet, herr talman, bara svara på de båda senaste inläggen.

När herr Lundström säger att den skattesänkning som man nu gör bör bestå längre än ett år, är det väl högst önskvärt att han blir sannspädd på den punkten. Men så länge som budgeten har sin funktion i samhällsekonomin och så länge som vi har en ovisshet framtid framför oss säger jag nu som jag sade i televisionsanförandet i valrörelsen — det anförande som tydligen herr

Statsverkspropositionen m. m.

Holmberg, som nu intresserat sitter och lyssnar i bänken, helt missförstod om jag rätt uppfattade herr Holmbergs inlägg i TV härförleden. Jag tillät mig då säga i en diskussion med herr Östman, när han frågade mig om jag skulle höja skatterna för bilismen och om jag skulle höja skatterna över huvud taget, att det finns ingen finansminister i världen som kan ställa ut några löften på den punkten. En finansminister är inte så barnslig. Jag tycker hela frågan är naiv. Eftersom vi lever i ett föränderligt samhälle kan man inte ställa ut några löften i det avseendet. Det går an att läsa protokollet från televisionsdebatten — jag har det t. o. m. med mig här i bänken — om herr Holmberg vill korrigeras vad han tillät sig säga inför Sveriges TV-tittare för någon vecka sedan.

Jag säger detsamma till herr Lundström: Det finns ingen finansminister som ställer ut skattesänkingslöften åt vare sig det ena eller andra hållet. Vad vi kan säga nu är att vi levererat ett skattesänkingsförslag mot den bedömning som vi har om samhällsekonomin för nästa budgetår. Hur det blir budgetåret efter nästa budgetår tycker jag att vi bör diskutera om ett år då vi, såsom jag hoppas, skall ha nöjet att åter mötas här i kammaren.

Herr Lundström var något förvånad över att jag nu kommit in i denna kammare och överlevt bombardemanget i andra kammaren. Jag kan trösta herr Lundström med att det inte var något tyngre artilleri som där fyrades av i dag. Jag är tämligen oskadd.

Sedan ställde herr Lundström fråga nr 2. Är det inte, frågade han, önskvärt med en reell lättnad i den progressiva beskattningen? Som svar kan jag upprepa vad jag redan i förmiddags sade i andra kammaren: Den progressiva skatten ger i dag statskassan 3 000 miljoner kronor. En »reell lättnad» borde väl vara hälften av denna skatt, d. v. s. vi skulle ha möjlighet att statsfinansiellt avstå från 1 500 miljoner.

Statsverkspropositionen m. m.

Jag tror inte att dessa möjligheter föreligger inom en näraliggande framtid.

Om jag sedan också skulle svara herr Virgin, så skall jag inskränka mig till att försöka ge ett kort svar på hans sista fråga: Hur skall vi lösa kreditmarknadens problem? Ja, det är självfallet vårt bekymmer under 1965 på samma sätt som det varit det under 1964. Vi har gjort ett ärligt försök med den framlagda budgeten. På de områden som regeringen har möjlighet att kontrollera, nämligen de statliga investeringarna och bostadsbyggandet, representerar ökningstakten för de statliga investeringarnas vidkommande cirka tre procent och för bostadsbyggandets vidkommande något mellan en och två procent, och detta vid en trolig ökning av nationalprodukten med fyra procent. Därför menar jag att det bör finnas ett visst utrymme för de investeringar som herr Virgin efterlyser och som jag på ett mycket bestämt sätt också har givit prioritet i den finansplan som har avlämnats.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret. Jag förmodar att finansministern med »ärligt försök» bl. a. avser vad som i nationalbudgeten skildras så här: »Sambandet mellan den ekonomiska utvecklingen och kredittransaktionerna är så komplicerat och svårtolkat, att det är omöjligt att bedöma i vad mån en kreditgivning av nämnd storlek är förenlig med samhällsekonomisk balans.»

Ett sådant uttryck som »omöjligt att bedöma» går det alltid bra att krypa bakom.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Låt mig klara av en rent formell och kanske också konstitutionell fråga.

Finansministern skriver inte nationalbudgeten. Han har till sin hjälp och till sitt förfogande en samling ekono-

miska experter. Nationalbudgeten är en produkt, utarbetad av konjunkturinstitutet och av den ekonomiska avdelningen i finansdepartementet under rådgivning av ekonomer från Organisationssverige.

Finansministern drar vissa slutsatser av detta och skriver sedan ett politiskt dokument under rubriken Finansplan. Därför blir det inte vid varje tillfälle full harmoni och överensstämmelse mellan nationalräkenskapernas formuleringar och formuleringarna i de dokument som finansministern signerar.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag betraktar det svar jag fick närmast som en undanflykt. Hur det nya skattesystem skall se ut som skall utredas nu beror ju på de intentioner som finansministern har när han sätter till och leder denna utredning. Då tycker jag inte det är för mycket begärt att man får reda på vilka intentioner han har eller i varje fall vilken allmän syn han har på frågan, om det är möjligt att i ett definitivt skattesystem ta med en lindring av marginalbeskattningen, som ju inte har kommit med i den mer tillfälliga och provisoriska reform som herr Sträng i den här omgången föreslår.

Det här är en fråga av betydande intresse inte bara för löntagarna utan också för arbetsgivare av alla slag, även den statliga. Som det nu är måste arbetsgivarna på grund av marginalskattens verkan betala mycket stora lönehöjningar för dem som kommer upp i löner på 25 000—35 000 kronor och därutöver, fastän den anställde bara får en starkt beskuren del av höjningarna. När det gäller löner till högre tjänstemän är det såvitt jag kan förstå en betydande belastning både för den statliga arbetsgivaren — som dock får igen en del av pengarna — och för näringslivet att betala sådana löner. Därför är detta ett spörsmål av mycket stort allmänt intresse.

Jag hade hoppats att herr Sträng velat avslöja hur han rent allmänt ser på denna fråga, i stället för att bara fästa sig vid ordet »rejäl» och säga att det måste innebära en sänkning med 50 procent.

Herr statsrådet STRÄNG:

Låt oss, herr Lundström, leka med tanken att det relativt snart blir utrymme för en ny allmän skattesänkning — det är en stimulerande tanke att leka med, även för mig. Jag kommer väl då att agera ungefär likadant som jag har gjort i år.

Först vill jag emellertid understryka att 73 procent av Sveriges skattebetalare har årsinkomster under 20 000 kronor. Mer än 50 procent av alla familjer har årsinkomster under 20 000 kronor, och den progressiva beskattningen blir aktuell för familjerna när de kommer över 20 000-kronorsstrecket. Skatteutspelet i år innebär dels en reduktion av den progressiva beskattningen

Statsverkspropositionen m. m.

till en kostnad av 770 miljoner kronor, dels vissa operationer med folkpensionsavgifter och schablonavdrag för kommunalutskylderna, som för dem som har en inkomst under 20 000 kronor medför skattesänkningar.

Låt mig kort sammanfatta det så, att om vi kommer i den lyckliga situationen att det finns utrymme för nya skattesänkningar, så tror jag det får bli ett både-och — man får se på den progressiva skatten men inte glömma den hälft av svenska folket för vilken skatteprogressionen är helt likgiltig. Det får bli en fördelning.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 22.28.

In fidem
K.-G. Lindelöw